JOSEPHINE JOHNSON

Acum, în noiembrie

Ilustraţia copertei, *George Leolea*
Coperta colecţiei *Ion State*

Now în November
by
JOSEPHINE JOHNSON
Simon and Schuster – New York

SLOBUS

JOSEPHINE JOHNSON

Acunymnofembrie

Traduœrede
SorinTiiel şiTeodorHinek

EBITURA UNIVERS
Bucuresti
1976

PARTEA INTÎI

PRELUDIU ŞI PRIMĂVARĂ

ACUM ÎN NOIEMBRIE pot să-mi întorc privirea spre toţi anii care au trecut. Toamna asta e un început şi în acelaşi timp un sfîrşit al vieţilor noastre şi zilele acelea care păreau confuze şi pline de neprevăzutul şi încîlceala tuturor lucrurilor, obişnuite şi mult prea apropiate, se limpezesc pe neaşteptate, prind contur. A fost un an lung şi mai bogat decît toţi cei care fuseseră înaintea lui. Erau nopţi în care mi se părea că ne îndreptăm spre nişte clipe îngrozitoare, lipsite de orice speranţă, dar cînd clipele acelea soseau, în neorînduială şi încîlcite – poate şi pentru că eram prea aproape de ele – nici nu-mi dădeam seama că ele sosiseră într-ade- văr... Acum pot privi în urmă, pot vedea acele zile ale trecutului şi ele mi se par mai pline de conţinut ca înainte. Nimic nu se sfîrşeşte cu adevărat, nimic nu-i pierdut pentru totdeauna...

Anii au trecut semănînd unul ou celălalt, nu ştiai cînd se sfîrşeşte unul şi nici cînd altul nou începe, iar amintirile sînt ca un -fel de sită sau ca un fel de nisip mişcător. Dar de ziua sosirii noastre îmi aduc foarte bine aminte, aşa cum îmi aduc aminte de lunile

care i-au urmat. Existenţa noastră e asemeni lăstărişului crescut din rădăcini...

La sosirea noastră, dealurile erau golaşe, vîn- tul iernii spulberase frunzele, numai livezile păreau *vii. Ramurile erau* puternic colorate în roşu, seva pulsa în ele, coaja întinsă părea gata să plesnească, neputincioasă parcă să mai păstreze mugurii, frunzele nerăbdătoare să iasă la lumină.

Erau locuri străvechi, căci ferma fusese proprietatea familiei Haldmarne încă de pe timpul războiului de secesiune; cînd am sosit noi acolo, de ani de zile doar arendaşii o locuiseră, ca pînă la urmă să plece şi ei.

Pămîntul era arid dar.noi ne puneam toate speranţele în el. Iarbă pentru oi era din belşug şi numai în locurile cele mai golaşe apărea cîte o stîncă ca un dinte de piatră dezgolit în faţa îngheţului. De-a lungul dealurilor erau presărate livezi întinse şi cînd le-a văzut, mama a început să se gîndească la felul în care va reuşi să transporte merele peste coclaurile acelea, peste dealuri şi văi ; nu spuse însă decît că, după părerea ei, o să fie un an bun şi că pomii, deşi foarte bătrîni, mai păreau încă plini de vigoare.

— Chiar dacă o să fie cum spui, un an bogat, din vînzări tot n-o să ne alegem cu mare lucru. Pămîntul nostru e ipotecat.

îmi amintesc şi acum cuvintele tatei. Nu i-a răspuns nimeni şi căruţa şi-a continuat drumul scîrţîind şi gemînd de-a lungul urmelor lăsate de roţile care trecuseră pe acolo înaintea noastră. Merle şi cu mine priveam gaiţele, sclipirile lor albastre printre

ramuri, ascultîndu-le ţipetele. Ulmii încărcaţi cu muguri cafenii se profilau pe cer. Păşunile, aşa golaşe cum erau, ni se păreau frumoase. Coaja nucilor avea o nuanţă de un albastru deschis, ca de levănţică.

Toate lucrurile pe care le priveam ni se păreau stranii, fără nici o legătură unele cu altele : pe de o parte, pămîntul şi cerul primăvăratic, zăpada care se topea, pe de altă parte, începutul acela de teamă, ipoteca, tata căzut pe gîndun, arţăgos, neliniştit în faţa viitorului ameninţător.

Numai mama rămăsese în continuare cît se poate de liniştită. Tata îi ascunsese că pămîntul era ipotecat; fusese tot timpul convinsă că cel puţin pămîntul era în afara oricăror primejdii, un fel de sanctuar, singurul lucru care ne mai rămăsese după ce am pierdut totul. Dar şi după ce a aflat că nici pămîntul nu-i mai poate oferi un punct de sprijin, a rămas la fel de liniştită ; acesta era felul ei de a reacţiona întotdeauna, o calitate a ei pe care atunci n-am putut-o înţelege şi pe care nu cred că am să fiu în stare s-o înţeleg cu adevărat vreodată. Sufletul ei era asemeni unui izvor de pace. Probabil pentru că era credincioasă. E adevărat că la început a rămas pe gînduri, dar s-a obişnuit repede cu situaţia existentă parcă fără nici un fel de efort interior sau amărăciune ; era tocmai lucrul de care aveam noi nevoie atunci : s-o ştim acolo, lîngă noi, plină de încredere, neclintită, fermă pe poziţie, sau cel puţin dîndu-ne impresia asta.

Neîncrederea şi îndoiala iscate de vorbele aruncate de tata se risipiră parcă. Merle avea zece ani iar eu aveam paisprezece şi amîndouă aveam impresia că pentru noi începea marea aventură.

Tata nu avea ochi decît pentru *gardurile* vechi şi şoproanele aproape dărîmate. Cu toate că crescuse la ţară şi se reîntorcea acum pe acelaşi pămînt, care era dealtfel aproape neschimbat, totuşi Arnold Haldmarne, tatăl nostru, nu era făcut să ducă o viaţă de fermier. Ii lipsea acea resemnare pe care un agricultor trebuie neapărat s-o aibă, acea răbdare înnăscută care te învaţă că nu are nici un rost să te înfurii sau să te revolţi, nici să te rogi ca sămînţa să încolţească, să rodească şi să crească.

Renunţase să mai lucreze la fermă încă de pe cînd avea şaisprezece ani şi plecase la Boone unde îşi găsise un rost angajîndu-se la o fabrică de cherestea. A reuşit să pună un ban deoparte, ridicîndu-se în acelaşi timp prin muncă trudnică ; încet, încet, aşa cum creşte un stejar sau un frasin, cu mari eforturi, dar a cărui creştere e mult mai preţioasă decît a unui plop care se ridică aproape cu un metru în fiecare anotimp. Dar acum ajunsese din nou de unde pornise.

Era o experienţă destul de aspră pentru un om să muncească ani de zile numai ca să poată să-şi asigure liniştea şi siguranţa zilei de mîine, ca apoi, în numai cîteva luni, să vadă că tot ce-a reuşit să zidească se prăbuşeşte, totul se duce de rîpă. Să te trezeşti fără nimic, bîjbîind din nou prin

întuneric, nefolositor şi nedorit de nimeni. Tot ceea ce agonisise încet a pierdut repede, încît acum devenise bănuitor chiar faţă de pămîntul ăsta.

La plecare am luat cu noi în căruţă doar paturile. Automobilul şi cea mai mare parte din mobilă le vînduserăm. Aşa că am lăsat în urmă viaţa de pînă atunci de parcă nici n-ar fi existat.

Duceam cu noi puţine lucruri : amintirile şi lecturile noastre, cărţile pe care le strînse-serăm în decursul a trei generaţii, pe care nu le-am putut vinde şi care erau destul de multe. Am părăsit o lume în care domnea haosul, o lume rea şi egoistă, optînd pentru o alta nu mai puţin dură, gata şi ea să-ţi pună în fiecare clipă tot felul de piedici, să te dea la o parte sau să te sfărîme, dar care cel puţin îţi oferea ceva în schimb : rodul pămîntului. Ceea ce era mai mult decît tot ce ne-ar fi putut da cealaltă.

Casa era încă de pe atunci destul de veche ; nu era construită din trunchiuri puternice de copaci, ci din scînduri aşezate vertical, aşa cum se fac grajdurile. Era năpădită de iederă şi de viţă sălbatecă cu un frunziş bogat care se aduna acoperind şi veranda. Toamna, deasupra fîn- tînii atîrnau strugurii negri de viţă sălbatecă, iar deasupra pompei luceau strugurii de viţă altoită făcînd un frunzar în formă de boltă.

Printre ramurile acelea de viţă desfrunzită, tata a găsit un cuibar de sturz pe care l-a dat însă repede jos, ca nu cumva Merle să creadă că e vorba de un cuibar nou şi să tot aştepte

ca păsările să vină primăvara la clocit. Merle l-a umplut cu pietre rotunde şi l-a pus pe sobă aşteptînd ca focul să clocească el în locul păsărilor şi să-i scoată poate păsări de piatră. Cel puţin aşa îmi închipui.

Avea tot felul de idei ciudate şi-i treceau prin cap o mulţime de lucruri la care nu m-aş fi gîndit niciodată. Uneori părea chiar mai matură decît Kerrin care era cu cinci ani mai mare.

Despre cea dintîi primăvară petrecută în locurile acestea unde totul era nou pentru noi, am două feluri de amintiri.

În primul rînd, amintirile estompate trădînd neliniştea noastră, frămîntările şi temerile deopotrivă învăluite într-un fel de ceaţă în care personajul principal era tata. Cînd ceaţa se risipea, amintirile erau legate de pămîntul care îşi schimba parcă mereu înfăţişarea, dezvăluin- du-ne de fiecare dată noi frumuseţi. îmi amintesc că a doua zi după sosirea noastră a fost vînt şi a nins cu fulgi mari cît pumnul, un vînt dinspre sud-vest care cobora pe dealuri scutu- rînd frunzele pînă aproape de geamurile noastre, şi că zăpada lovea în geamuri. Ne-am gîndit că aşa arată iernile pe aici, dar ciudat a fost că după aceea n-a mai fost frig nici chiar cînd zăpada s-a aşternut de jumătate de metru pe pămînt şi vîntul scutura frasinii din vîrful coroanei pînă la rădăcini şi făcea stejarii să se înfioare.

Merle şi cu mine am coborît într-un luminiş stîncos din pădure unde stîncile se prăvăliseră

dînd naştere la un fel de cascadă şi am văzut bule de aer mişcîndu-şe pe sub gheaţă, împinse încoace şi încolo, furişîndu-se pe fund ca nişte peştişori.

Pe marginea lacului, ferigile erau încă verzi şi proaspete şi era aşa de cald că ne-am descheiat paltoanele şi ne-am înfundat căciuliţele în buzunar.

Mai tîrziu ni s-a părut că multe din cele ce ni s-au întîmplat în trecut au fost asemănătoare acelui început schimbător, legănîndune între vînt şi soare, încît n-ai fi putut spune dacă binele sau răul fusese mai puternic în toţi anii şi în toate zilele care au urmat. însă chiar de atunci simţeam că trăim într-un fel de timp înşelător despre care ştiam doar că e inconstant şi că vom continua tot aşa, ca şi cum nici n-am fi existat.

2

îmi aduc aminte că în acel prim martie a fost frig şi plugurile au ieşit tîrziu. Sînt clipe din acei ani de început pe care nu le-am uitat niciodată : cuvinte şi zile şi lucruri văzute, grele ca nişte pietre.

Vieţile noastre se scurgeau fără prea multe întimplări, astfel că lucrurile cît de cît mai aparte căpătau în ochii noştri proporţii uriaşe poate şi din cauza zilelor care semănau atît de mult între ele. Probabil că prima primăvară petrecută de noi acolo n-a fost

altfel decît cele care i-au urmat, dar pentru noi ea a avut o însemnătate cu totul deosebită.

Kerrin se plîngea tot timpul de asprimea vremii şi de greutatea de a încălzi odăile ; îmi aduc aminte de o duminică de la sfîrşitul lunii aprilie cînd ne tolănisem în iarbă, grijulii să nu strivim cumva albăstrelele şi în acelaşi timp gata să ne umplem plămînii cu mirosul lor suav care anunţa primăvara.

în acea zi, dealurile erau de un verde deschis bătînd înspre cenuşiu, toate culorile trecînd una în alta, topindu-se parcă. Crengile mărişorului sălbatec căpătaseră nişte nuanţe care mergeau pînă la albăstrui, scoarţa merilor uriaşi era de un roşu-auriu. Ne-am urcat pînă la un loc unde se găsea un grajd vechi acoperit cu şindrilă cenuşie şi cu grinzile încovoiate, care părea că-i acolo de la începutul lumii.

Am mîncat în preajma lui, lingă zidul dinspre sud şi ne-am lăsat cu voluptate să ne cuprindă căldura soarelui primăvăratic. Ne bucuram de cerul albastru, întrezărit printre pomi şi în clipele acelea chiar şi Kerrin părea mai aproape de noi şi înţelegeam că bătrînul nostru tată are mult prea multe treburi pe cap ca să ne poată însoţi, da, numai lupta asta pentru trai şi mîncare cît de obositoare era. Pentru ca un bărbat să reuşească să strîngă sau să pună ceva deoparte trebuie să fie cu gîndul la brazdă şi cu mîinile pe coarnele plugului pînă şi în somn.

Mama rămăsese acasă ca să mănînce cu el ; ne-am gîndit că probabil erau mulţumiţi să fie şi ei în sfîrşit o dată singuri, scutiţi de privirile noastre iscoditoare, de curiozitatea cu care noi urmăream fiecare vorbă a lor, din dorinţa de a ne-o reaminti mai tîrziu, reţinînd fiecare amănunt, pînă şi de cîte ori s-au contrazis ori s-au certat.

Şedeam acolo pe deal, şi privirile ne erau îndreptate spre un piţigoi albastru care zbura printre pomi, de-a lungul stîlpilor gardului. Priveliştea era foarte frumoasă, se vedea pînă departe, pînă jos în vale, acolo unde curgea rîul, vedeam arţarii înşiraţi de-a lungul malurilor, cu ramurile lor lungi şi aplecate atingînd aproape apa. O pasăre stătea pe o cracă de merişor sălbatec şi Kerrin ne povesti cît de crudă poate să fie pasărea asta : de pildă, avea obiceiul să înfigă în ţepuşele gardului tot felul de gîndaci sau şoareci şi-i lăsa să moară acolo dînd din picioarele lor micuţe asemeni unor mînuţe şi numai după aceea îi mînca. Mie lucrul ăsta nu mi se părea crud ci cît se poate de natural. Mi-am amintit atunci o mulţime de cruzimi de-ale lui Kerrin, dar aveam suficientă minte să nu le spun cu voce tare.

— Vom sărbători în curînd ziua de naştere a tatei, spuse Merle. împlineşte cincizeci şi şapte de ani. Va trebui să-i pregătim o adevărată petrecere şi să-i facem neapărat un

cadou. Se ridică încet, legănîndu-se, cu claia ei de păr neţesălat, moleşită de soare şi de mîncare. Stătea în picioare iar faţa îi era rotundă şi gravă.

— Dar de unde să facem rost de bani ? întrebă Kerrin. E adevărat că eu am reuşit să adun cîte ceva, în schimb voi n-aţi adunat nici-o leţcaie. I-am cumpărat un cuţit pe care am de gînd să i-l dăruiesc.

M-am uitat la Kerrin repede, cu gelozie şi am întrebat-o :

— De unde ai luat banii ? Uitasem că se apropia ziua tatei şi nici nu-mi trecuse prin cap că trebuie să-i dăruim ceva, ceea ce mă făcea şi mai furioasă.

— Banii sînt ai mei, Marget. I-am cîştigat prin muncă ! Am impresia că tu îţi închipui că i-am împrumutat sau că i-am furat de undeva. Se ridică în picioare, aruncîndu-mi o privire cruntă. Faţa ei prelungă şi subţire se înnegrise de ciudă. Era destul de limpede că în clipele acelea o bănuiam într-adevăr, dar şi avea plăcerea sadică de a se crede acuzată de lucruri tainice şi misterioase.

Mă simţeam strînsă cu uşa. îmi era, în mare măsură, frică, dar în acelaşi timp mueam de curiozitate să văd ce-o să mai zică, aşa că nu am găsit altceva mai bun de făcut decît să scormonesc pămîntul şi să îngrop în el, cu piciorul, nişte lujeri de păpădie. în cele din urmă, totuşi, i-am spus :

— Eram doar uimită pentru că nici una dintre noi nu are vreun ban.

Kerrin se înţepeni de parcă ar fi înghiţit un băţ. Privirea ei te săgeta întotdeauna cînd se înfuria sau cînd credea că are dreptate să se înfurie.

— Ar fi fost mult mai bine să taci şi să te gîndeşti înainte de a deschide gura. Dar asta nu prea îţi stă în obicei.

Ochii, pe care şi-i ţinuse pe jumătate închişi, păreau acum să arunce flăcări. Atitudinile ei erau, aproape întotdeauna, teatrale. Merle îşi freca neliniştită mîinile ei grăsuţe. Se simţea îngrozitor; se temea întotdeauna de aceste scene mai mult decît de un şarpe cu clopoţei sau de o fantomă.

— Ar cam fi vremea să ne întoarcem acasă, spuse ea. Cred că *a* trecut timpul în care ar fi trebuit să spălăm vasele.

Kerrin era furioasă şi ne sfida.

— Ei şi ce-i dacă a trecut ? Ce importanţă are ? Poate că nici nu am de gînd să mă întorc atît de repede. Şi rupea rămurele cu mîinile ei mici şi osoase.

Am intervenit din nou, pe un ton doctoral care nu se prea potrivea cu clipa de faţă.

— Kerrin, nu ne este dat să facem întotdeauna doar ceea ce dorim.

— De ce nu speli tu vasele ? mă luă ea peste picior.

Nu aveam ce să-i răspund. Nu aveam curajul să reiau discuţia purtată în jurul cuţitului. Nu se schimbase nimic, numai că ziua începea să mi se pară răcoroasă, chiar rece. Merle se hotărî să coboare dealul. Se

gîndea întotdeauna la mama care trebuia să facă toate treburile singură. Ori de cîte ori era ceva de lucru, Merle se străduia să fie prezentă. încă de pe atunci, Merle era pregătită să meargă spre o ţintă dreaptă şi clară. Am dorit întotdeauna şi mai doresc încă să-i semăn în această privinţă. Să pot merge şi eu pe un drum care să fie drept şi să n-o iau tot timpul în toate direcţiile, aşa cum fac de obicei, pentru că mintea mea este asemeni unor reţele de drumuri trase parcă de nişte iepuri de casă, drumuri care, deşi se încrucişează în tbate felurile, se întorc întotdeauna în locul de unde au plecat (cum şi iepurii sînt urmăriţi mereu de cîte o îndoială, care pluteşte parcă pe deasupra lor, asemeni unor păsări de pradă.)

Dar cu toate că mă dispreţuiam, se părea că lumea nu era mai puţin frumoasă sau mai puţin dăruită mie, cea nevrednică, decît lui Merle, care era de două ori mai bună decît mine... Toate acestea mi se păreau nedrepte şi stranii, dar eram convinsă că pînă la urmă totul se va îndrepta.

Am început să alerg, încercînd să o ajung din urmă pe Merle. Kerrin venea în urma noastră, neştiind ce să facă, să mai rămînă, sau să vină cu noi. Am întrebat-o pe Merle :

— Oare ce-am putea să-i dăruim ? Tu ce părere ai ?

Se făcu roşie de încîntare şi de mîndrie că i se cere şi ei părerea şi avea răspunsul pregătit dinainte.

— Am de gînd să-i dăruiesc o cutie, dar una mare, în care să-şi ţină şuruburile şi cuiele.

— Minunat, am spus. O poţi face cu tot felul de despărţituri şi s-o şi vopseşti pe deasupra.

Nu prea vedeam cum va reuşi s-o facă.

— Tu ce ai de gînd să-i dăruieşti ? mă întrebă Kerrin. Fiecare avem datoria să-i dăruim ceva. Nu-i neapărat nevoie să fie ceva foarte preţios.

— Am să mă mai gîndesc, i-am spus, dar în sufletul meu eram cu totul întoarsă pe dos. Mă îndoiam chiar că am să fiu în stare să-i fac vreun cadou. Eram lipsită de orice îndemînare, greu ieşea ceva din mîinile mele.

Mergeam alene, soarele era încă fierbinte. Merle mergea liniştită, gîndindu-se probabil la găinile ale căror cuibare trebuiau curăţate, la găina bătrînă care şchiopăta şi spărgea toate ouăle, dar care ţinea cu tot dinadinsul să clocească încît te cuprindea mila, cu toate că Merle era furioasă pe prostia ei, cum ura şi fînul din cuibar care mirosea atît de urît, amestecat cu coji de ouă.

Era aproape două şi mie mi se părea că timpul trecuse extraordinar de repede, asta pentru că toată dimineaţa stătuserăm fără să facem nimic. Mult mai greu trecea timpul cînd aveam de lucru şi am început să mă gîndesc cu îngrijorare la ziua de mîine.

De-a lungul potecii pe care mergeam, creşteau numai scaieţi, iar pămîntul era uscat şi călduţ. îl puteam vedea pe tata arînd şi puteam zări prigoriile care zburau atît de jos încît aproape că atingeau brazdele cu aripile, păs- trîndu-se totuşi la oarecare distanţă de plug, în aer plutea o ceaţă călduţă şi se simţea mirosul şi fumul albăstrui al

mărăcinilor cărora li se dăduseră foc.

Merle mergea în frunte, durdulie, cu gura încă plină cu ultima bucătură de pîine, cu părul ca o claie imensă, teribil de încîlcit la spate ; apoi veneam eu, o fată nu prea arătoasă, îmbrăcată într-o rochie cafenie şi cu o adevărată colecţie de găuri în ciorapi, aducînd mai degrabă a cerşetoare. în spatele nostru venea Kerrin, răzleţită de grupul nostru şi gata să se desprindă de noi în orice-clipă. Avea păr roşu, tăiat scurt cu breton şi braţele ca două lopăţele plate, atîrnîndu-i din umeri şi bălăbănindu-se în toate felurile, în schimb trăsăturile feţei îi erau mult mai expresive şi, în tot cazul, mai frumoase decît ale noastre.

Era şi mult mai puternică decît noi şi sînt sigură c-ar fi fost în stare să ţină şi coarnele plugului, dacă ar fi lăsat-o tata. Dar el era de părere că o fată nu e niciodată în stare să facă asta ci numai să strice ogorul. „Voi, fetelor, daţi o mină de ajutor mamei la bucătărie”, ne spunea el întotdeauna. Angaja un bărbat atunci cînd era necesar şi Kerrin era atît de furioasă de parcă ar fi ţintuit-o cineva cu forţa într-o celulă, aşa cum ţii o fiinţă nevolnică ; în semn de protest, devenea ursuză şi fără nici un chef, ca un taur tînăr şi puternic ţinut în lanţuri. „Crede că nu sînt în stare să fac nimic !” striga ea la mama. „Tata se poartă cu mine de parcă aş avea şi acum doi ani. De ce nu-mi dai o mînă de ajutor ? De

ce nu-l faci să înţeleagă?”

— Odată şi odată o să înţeleagă el, n-ai teamă. N-o să mai treacă mult timp pînă atunci, îi răspundea mama.

— De ce nu i-o spui acum ? oîntreba Kerrin. De ce trebuie să aştepţi atît de mult pentru orice ? Te porţi cu el de parcă ar fi Dumnezeu în persoană !

Orice discuţie cu mama se termina în felul ăsta, ba se întîmpla ca să trîntească şi uşa, iar noi ne prefăceam că nu observăm nimic, trebăluind în continuare, mîhnite în adîncul sufletului din pricina ei, mocnind de ură. Cît despre sufletul mamei, ea care se frămînta pentru orice lucru şi care trăia viaţa celor din jurul ei de parcă ar fi fost propria-i viaţă, era de fiecare dată zdrobit de durere.

De multe ori o auzeam propunîndu-i tatei unele lucruri în felul ei delicat şi sfios, dar tata, obosit de cele mai multe ori, se înfuria, ba chiar atunci cînd se întîmpla să fie mulţumit de ceva – de pildă de obrăjorii rotunjori ai lui Merle – care arătau în bătaia vîntului ca doi bujori, sau cînd se întîmpla ca tot ea să spună cîte un lucru inteligent făcîndu-l să rîdă – nici atunci nu cădea de acord cu mama şi nici nu-i dădea de înţeles că şi-ar fi schimbat atît de repede părerea. Mamei îi era greu să-l deranjeze cu propunerile ci cînd îl vedea odihnindu-se liniştit şi mulţumit, deoarece el avea atît de puţine clipe de linişte, încît ar fi fost nedrept să i le strice şi

pe acelea. Noi umblam tiptil, dorind ca acele clipe să dăinuie cît mai mult, să se prelungească şi să se transforme în ore.

Mama avea grijă să fie linişte, cu toate că în viaţa noastră erau foarte multe lucruri pe care ea le considera nerezolvate şi aproape toate apăsau pe umerii ei, încît ar fi împărţit cu dragă inimă povara asta cu tata, ca să-i fie mai uşor,

Cînd ne-am întors acasă, am găsit-o pe mama aplecată asupra scîndurilor care acopereau rezervorul de apă ; tăia cartofii din anul trecut, pregătindu-i pentru semănat. Era slabă şi noduroasă, cu părul strîns la spate într-un coc rotund ca o minge. Totuşi avea obrajii rotunzi şi arăta încă tînără şi era fericită să ne vadă, ceea ce nu puteam înţelege pe vremea aceea, zicîn- du-mi că aceşti paisprezece ani ai noştri ar fi trebuit s-o facă mai prudentă şi mai puţin încrezătoare cînd se afla printre noi.

— Ne-am distrat de minune, spuse Merle. Iar masa a fost minunată. Făcuse un mănunchi din cîteva fire de păpădie, le udase ca să ţină mai bine şi-l fixă în cocul mamei.

— Grozav de frumoase sînt păpădiile astea. Arată exact ca nişte viermi, spuse Kerrin şi începu să taie şi ea cartofii, cît se poate de concentrată şi cu îndemînare, dar nici Merle nici eu nu-i dădurăm nici-o atenţie. Mama rîse, noi însă nici pomeneală şi m-am gîndit că aşa merită.

Mama nu prea avea obiceiul să vorbească,

asculta în schimb ce spuneam noi, aşa că vorbeam ştiind că e acolo şi ne aude, ceea ce făcea ea discuţia noastră să aibă un rost. N-am văzut niciodată pe cineva care să se intereseze cu atîta ardoare de fiecare lucru pe care îl auzea, care să fie în stare să dea atîta atenţie la tot ceea ce era de învăţat şi despre care se putea spune cîte ceva, fie că era vorba de rotaţia planetelor sau de modul în care se face o cauţiune pe garanţie ; o interesau îngrăşămintele necesare pentru creşterea puilor, sau numele celor mai mari poeţi din perioada victoriană.

O bună bucată de vreme, am tăiat cartofii în linişte. Era încă plăcut şi soarele apunea încet. Mă gîndeam tot timpul la Kerrin şi la modul în care reuşise să facă rost de bani, cum fusese ea în stare să-i cîştige şi să cumpere cuţitul acela şi am ajuns la concluzia că probabil îi găsise, dar am uitat toată povestea asta, privirile fiindu-mi atrase de un şoim cenuşiu care plutea, alunecînd uşor peste vîrfurile stejarilor, gîndul fugindu-mi în acelaşi timp la ce vom mînca la cină.

Apusul calmase, liniştise totul în jurul nostru. Cel puţin pentru o vreme...

3

în anul acela, ziua tatei am pregătit-o cu trei săptămîni înainte. Cum în jur totul ne era încă străin – atît pămîntul cît şi oamenii – nu aveam pe cine să chemăm la petrecere, ră-

mînînd s-o sărbătorim singuri.

Tata făcuse cunoştinţă cu familia Rathman, cei doi soţi şi copiii, patru la număr, trei băieţi mari şi puternici ca nişte tauri şi o fată cu obrazul rotund şi puţin cam grasă.

Cîteodată, tata avea obiceiul să mănînce la ei, mai ales sîmbăta. Povestea că la orice oră i-ar fi vizitat, îi găsea întotdeauna la masă, la începutul sau la sfîrşitul uneia din cele cinci mese pe care le luau în fiecare zi. Era firesc ca mirosul de cafea să facă parte integrantă din casă, mirosul acela amestecat cu cel de varză acră pătrunzând în pereţi. Bătrîna doamnă Rathman îşi petrecea timpul între cuptorul de gătit şi masă, îar cînd ieşea din odaie n-o făcea decît pentru a aduce cele trebuitoare mîncării : pînă la plită şi de la plită la masă şi de acolo în gurile băieţilor sau a bătrînului, iar cîteodată se întîmpla să mai înghită şi ea cîte ceva.

Tatei îi plăcu atît de mult familia Rathman încît primei viţeluşe fătate îi dădu numele de Hilda, după numele fetei acestora şi nu după numele noastre (nu ne-am prea sinchisit din pricina asta, viţeluşa fiind destul de urîtă şi pe deasupra şi cu un singur corn, iar la culoare era de un roşu spălăcit.)

Noi ne temeam de bătrînul Rathman ; ni se părea că ne priveşte tot timpul în bătaie de joc, şi că ştie o taină sau că a aflat o anumită bîrfă cu privire la noi, din care pricină ne dispreţuieşte. Acum îmi dau seama că acesta era felul lui de a se purta şi că în realitate ne simpatiza pentru că eram sănătoase şi mai ales pentru că eram copii.

în vremea aceea însă nu îndrăzneam să-l invităm la aniversarea tatei. Merle era

convinsă c-ar uita poezia pe care se pregătea s-o recite, iar Kerrin era de părere că s-ar putea să nu le placă mîncarea noastră. Eu tăceam, dar în realitate eram fericită că luaseră hotărîrea să nu-i invite. Mă temeam de oameni străini ; în acelaşi timp n-aş fi vrut să fiu acuzată, dacă s-ar fi dovedit c-ar fi fost mult mai bine să fie şi Rathmanii invitaţi. Asta era felul meu de a mă purta întotdeauna, încît ele mă credeau modestă şi plină de bunăvoinţă, fără să înţeleagă că dacă mă purtam aşa, o făceam în mare parte din laşitate.

în partea dinspre nord, Rathmanii erau singurii noştri vecini mai apropiaţi ; în partea dinspre sud locuia familia Ramsey, într-o fermă micuţă şi plină de pomi. Aceşti Ramsey erau negri şi casa lor avea o înfăţişare nenorocită. Ferma era aşezată într-un loc bolovănos. Animalele pe care le aveau erau costelive şi ostenite, iar porcii lor arătau ca nişte baloane golite de aer. Purceii abia înţărcaţi erau mici şi negricioşi, li se vedeau doar urechile mari şi ascuţite ca la vulpi.

Christian Ramsey era înalt şi slab, cu o faţă de culoare pămîntie; pe soţia lui o chema Lucia. Aveau o haită de cîini tărcaţi şi jigăriţi ca nişte arătări şi cinci copii, trei ai lor şi doi adoptivi – unul era aproape alb cu toate că avea buzele groase. Ei nu l-ar fi dorit, dar cum nimeni nu-l voia, l-au păstrat ei ; tata zicea că ei se poartă cu el mult mai bine decît

cu ceilalţi, fără să-şi dea seama dacă o făceau din milă sau de teamă. .

Prin urinare, pe Ramsey nu aveam cum să-l invităm şi chiar dacă am fi făcut-o, mai mult ca sigur că n-ar fi venit. Ceilalţi fermieri nu erau pentru noi decît nişte nume care nu ne spuneau deocamdată nimic, căci nu aveam nici un fel de relaţii cu ei.

Am pregătit singure petrecerea, după cum ne închipuiam că ar fi bine să se desfăşoare. O învăţasem pe Merle o poezie pierzînd în fiecare zi mai bine de o oră cu ea ; repetiţiile aveau loc în coteţ, pe Merle o cocoţasem pe capacul lăzii în care ţineam hrana puilor, chinuindu-mă ca ea să înveţe poezia pe de rost.

După părerea noastră, poezia era o baladă înfiorător de urîtă dar cuvintele rimau la capătul rîndurilor şi cum avea şi un fel de acţiune, aducea, să zicem, cu ceea ce s-ar putea numi o baladă. Autorii, ei erau Kerrin şi cu mine şi ea se sfîrşea cu moartea eroului, dar pentru că tata ne interzisese orice aluzie la moarte şi nu ne lăsa în nici un caz să vorbim despre ea, am renunţat la final, fapt pe care Kerrin nu avea de unde să-l bănuiască, deoarece Merle nu voise în ruptul capului să înveţe poezia cu ea, de frică să nu rămînă singure amîn- două. Kerrin o închisese odată în pivniţa de cartofi şi o uitase acolo mai bine de o oră.

în mine avea însă o încredere neţărmurită, încredere care-mi apăsa greu pe umeri, deşi

era cit se poate de plăcut să te simţi asemeni unui zeu !

Merle era plină de răbdare şi stătea pe capacul lăzii bălăbănindu-şi picioarele tuciurii. Obrajii i se înroşiseră de frig şi o şuviţă de păr obraznică ieşea de sub căciulită ei cu moţ în vîrf. Răbdătoare, spunea poezia de zece ori. dacă era nevoie. în poezia asta era vorba de un fermier şi noi nutream speranţa că o să-l înveselim pe tata, mai ales că unele pasaje erau destul de comice, cît despre mama, eram sigure că o vom face să rîdă.

Merle era foarte emoţionată : nu făcea altceva decît să numere zilele şi mă privea misterioasă şi plină de importanţă.

Kerrin refuza să ne mărturisească ce anume pusese la cale şi se ducea în fiecare zi singură în pădure. „Totul merge din ce în ce mai bine. O să rămîneţi de ruşine”, asta era tot ceea ce catadicsea să ne spună... între mulsul vacilor şi cină, pleca singură în pădure şi se întorcea înapoi cîntînd. Avea o voce frumoasă, puţin cam stridentă şi foarte puternică ; făcea însă tot felul de nazuri dacă o auzea cineva cîntînd, iar cînd trecea pe lîngă grajd şi-şi închipuia că sîntem prin apropiere se întrerupea întotdeauna.

în ceea ce mă priveşte, mă gîndisem să-i fac tatei de ziua lui un fel de coş dintr-o argilă specială, aşa, ca ale indienilor şi să-l şi colorez în vreun fel, cu toate că nu prea ştiam bine cu ce, poate cu zeamă de sfeclă sau

chiar cu cerneală ; un coş care să înlocuiască, eventual cutia ruginită în care ţinea ouăle. L-am făcut destul de mare, cît o ladă în toată legea, îi meşterisem şi un fel de mîner din argilă legat cu sîrmă, dar care se făcu ţăndări chiar în clipa în care am încercat să-l ridic. A trebuit să-l refac de trei ori, micşorîndu-l de fiecare dată ; pînă la urmă a ieşit destul de rezistent, de spart nu se mai spărgea, doar că se micşorase atît de tare încît înăuntru nu mai încăpea decît *un singur ou, şi acela* micuţ, cît unul de vrabie. Totuşi aducea într-un fel a coş şi m-am gîndit c-o să-i placă mamei, care aprecia tot ceea ce făceam noi, pînă şi perna aceea pe care Merle a umplut-o cu pene de găină nu tocmai curate şi care mirosea groaznic a mucegai.

Da, era un coş destul de frumos, în tot cazul era un dar pentru tata, o ulcică drăguţă, mîz- gălită cu tot felul de desene de culoare roşie, care aduceau cu nişte cocostîrci, numai că zeama de sfeclă se cam scursese, murdărind de jur împrejur marginile desenului. în general, era destul de greu să-l mulţumeşti pe tata, dacă reuşeai însă era cît se poate de drăguţ.

Ceasurile petrecute zilnic pe malul apei mă umpleau de bucurie ; apa avea un uşor miros de pămînt şi era foarte rece, iar în mal erau săpate nişte găuri minuscule, atît de mici încît păreau făcute de ciocurile unor becaţine ; în ele se adăposteau păianjenii care

prindeau fluturii albi ce veneau în roiuri uşoare, gălbui, albe, ca să bea din apa ce mustea din pămînt. Uneori dimineaţa, foarte devreme, coboram pînă la rîu şi atunci auzeam rouă picurînd încet de pe ramurile sicomorilor precum şi loviturile ciocănitoarelor în trunchiurile copacilor, atît de adîncă era liniştea. De două ori mi s-a în- tîmplat să zăresc o vulpe roşie trecînd pe furiş drumul...

într-una din zile am auzit-o pe Kerrin – ea se credea singură – cîntînd. N-avea cum să mă vadă şi cînd am zărit-o îndepărtîndu-se, cîntînd în continuare despre o femeie şi despre fiul acesteia, care se aflau amîndoi sub funia spînzurătorii, mi-am scos căciulită ca nu cumva să-mi vadă moţul şi mi-am ridicat capul – stăteam tupilată undeva pe malul rîului – ca s-o pot vedea mai bine. Alerga de-a lungul cîmpu- lui cîntînd în continuare, iar părul roşu îi flutura sălbatec în vînt, lăsat în voie şi neacoperit cu nimic (chiar dacă tata era de părere că primăvara vremea era foarte periculoasă, aşa că el n-ar fi ieşit niciodată fără pălărie pe cap). Nu puteam să mă dumiresc la ce-i folosea la urma urmei pălăria aceea aşezată în vîrful capului, lăsînd urechile în bătaia vîntului.

Era cît pe aci s-o strig pe Kerrin şi să-i spun să-şi acopere capul cu ceva, dar cuvintele mi s-au oprit în gît. între timp ea dispăruse dincolo de deal. O apariţie stranie, umblînd aşa, încoace şi încolo, de una

singură !... Era ceva ciudat în felul în care alerga cîntînd în gura mare, o fiinţă atît de străină nouă semănînd atît de puţin cu noi !...

Da, Kerrin nu era la fel cu noi. Cîteodată reacţiona brusc şi sălbatec, alteori rămînea ne- păsătoare. Uneori, de pildă, se întîmpla să înfulece pe neaşteptate, asemeni unui cîine sălbatec mort de foame, mestecînd şi mîrîind în acelaşi timp, ca alteori doar să ciugulească puţin din mîncare, uitîndu-se fix pe fereastră. În schimb, Merle şi cu mine mîncam încet şi cu răbdare tot ce ni se punea pe masă. Kerrin avea obiceiul să doarmă la ore imposibile, întinsă ca o pisică la soare, sau se furişa noaptea afară, plimbîndu-se încoace şi încolo de-a lungul bălţilor. Ştiu asta pentru că am surprins-o adeseori întorcîndu-se pe furiş acasă abia în zori, cu picioarele aproape degerate, acoperite cu noroi îngheţat.

De data asta însă mi s-a părut mai ciudată ca oricînd. îşi ieşise parcă cu totul din fire. Nu m-am simţit în apele mele. Nu ştiam ce-o să ne aştepte, dar încă de pe atunci a început să-mi fie frică. Teamă că viaţa nu e nici simplă, nici sigură şi nici măcar dificilă şi aspră ; că ascunde un anumit mister pe care nimeni n-ar fi putut să-l explice sau să-l înţeleagă.

în seara aceea am renunţat să mai lucrez la coşuleţul meu şi m-am întors acasă unde, dacă nu întotdeauna totul era în ordine, cel

puţin lucrurile păreau a fi cît se poate de clare şi de simple.

Ziua de naştere a tatei cădea în nouă aprilie, dar noi am fost gata cu pregătirile cu mult înainte şi cu toate că zilele erau cît se poate de pline, ni se părea că se tîrăsc cu mare încetineală. Deşi Merle nu mă întreba în fiecare zi : „Nu cumva e astăzi ?”, mama înţelesese că ea pur şi simplu se temea ca nu cumva ziua respectivă să treacă fără ştirea ei, aşa că o învăţase să recunoască zilele din calendar.

Terminaserăm toate pregătirile, hotărîserăm ce aveam de gînd să-i oferim la cină şi speram să ne ajungă produsele din recolta proprie, cu toate că napii nu crescuseră încă iar zarzavaturile nici măcar nu răsăriseră. Puteam face însă tot felul de budinci de mălai, ba chiar şi un fel de prăjitură în trei etaje, împodobită cu o glazură foarte arătoasă, în care aveam de gînd să înfigem atîtea luminări cîte or să încapă, nu chiar cincizeci şi şapte, pentru că dacă am fi înfipt atît de multe prăjitura s-ar fi lăsat şi şi-ar fi pierdut pînă la urmă orice formă.

Merle fusese de părere să înfigem luminări şi pe margini, ca să arate ca un arici care a luat foc. Kerrin îi spusese că aşa ceva nu se poate şi că, în general, ar fi mult mai bine dacă ar lăsa treburile bucătăriei pe seama celor care se pricep la ele, referindu-se desigur nu la mine, care preparasem într-o seară nişte găluşte cu mere tari ca gloanţele

şi nici la ea, pentru că deşi îi plăcea să sape şi să răscolească pămîn- tul, n-o interesa ce scoate din el, astfel că tăia morcovii în bucăţele în loc să-i scoată cu grijă. Se referea, probabil la mama, care făcea totul cu multă grijă şi cum e mai bine, şi care se pricepea nu numai în ale bucătăriei.

4

Nouă aprilie a căzut într-o zi în care tata a arat.

Cît a fost noaptea de lungă, am bătut frişca şi am frămîntat aluatul; de dormit am dormit foarte puţin, aşa că l-am auzit pe tata cum s-a trezit, ca în fiecare dimineaţă, în jurul orei patru şi presupuneam că şi lui îi bate inima tot atît de tare ca şi nouă.

Era o vreme urîtă, tuna şi fulgera, rar se mai strecura printre nori cîte o rază călduţă de soare, iar vîntul începuse şi el să bată. Din cînd în cînd, fîşii de lumină se iveau totuşi dinspre prunii sălbateci, gata să înflorească.

Prăjitura era foarte impozantă, în ciuda faptului că pe margini glazura începuse să se topească. Kerrin linsese crema topită de pe marginea farfuriei, dar nu se atinsese de înveliş. Arăta ca turnul lui Babei, cu multele-i straturi ce se micşorau spre vîrf.

Tata s-a reîntors acasă pe la orele şase seara şi ne-a întrebat cu o voce puternică „Gata masa, fetelor ?” şi părea atît de tînăr şi de bine dispus încît am tăbărît toate pe el aşa

cum n-o mai făcuserăm de săptămîni de zile. Mama parcă întinerise şi ea, iar cîinele nostru, Cale, lătra la tata ca la un străin.

Mama a adus şunca împănată cu cuişoare şi mirosul de melasă umplu camera, alungind răcoarea serii de primăvară care se strecura înăuntru prin crăpăturile ferestrelor. „Am de gînd să pun soia în partea dinspre nord”, a spus tata. „Soia e şi ieftină şi hrănitoare.”

— Ţi-ar trebui un om care să te ajute la lucru, a spus mama. Cineva care să fie mai priceput decît cei de pe-aici.

Tata s-a uitat la mama de parcă ar fi stat de vorbă cu una dintre noi, care eram încă mici şi neştiutoare şi a spus :

— Max Rathman este destul de bun pentru treaba asta, ce aveţi voi împotriva lui Max ? Willa, tu ştii că un bărbat nu are nevoie chiar de atîta ştiinţă ca să poată lucra pămîntul.

L-am văzut cum o urmăreşte pe Merle care îl hrănea pe Cale cu o bucată de şuncă, băgîn- du-i-o pe gît cu mîinile ei grăsuţe şi cam butucănoase ; mustrarea îi veni pe buze şi era gata să izbucnească, dar de data asta reuşi să se stă- pînească. Mama a spus şi ea cît a putut de repede :

— Da, s-ar putea ca Max să fie foarte bun. Apoi, îndată ce l-a văzut pe tata uitîndu-se în altă parte, i-a făcut semn lui Merle.

— E vremea să aducem prăjitura, am şoptit eu. Voiam să aprindem luminările şi s-o ajut pe mama s-o aducă, de vreme ce contribuisem şi eu la realizarea ei – e adevărat, nu prea mult, o împodobisem doar

cu stafide pe ici pe colo.

Merle mă privea tot timpul fix, neştiind dacă nu cumva sosise timpul să recite poezia ; ochii ei erau mari şi întrebători... Apoi am văzut-o pe Kerrin luînd de pe masă o bucată de pîine pe care a aruncat-o lui Cale şi din nou m-am uitat la tata şi mi s-a părut că de data asta n-o să se mai poată stăpîni. Se făcuse roşu la faţă, dar nu scoase decît un oftat prelung.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă mama. Era în cămăruţa în care ascunseserăm tortul, dar auzise oftatul precum şi liniştea care i-a urmat.

— Era doar o bucăţică foarte mică de miez, am spus eu. Tremuram de frică în sinea mea, dar nu s-a întîmplat nimic.

O lăsarăm pe Merle să aducă prăjitura pe care o aşezaserăm pe un platou şi obrajii ei erau atît de roşii de parcă ar fi fost şi ei o luminare aprinsă, mult mai puternică decît lumînărelele care împodobeau tortul. Tata zîmbi, fără să-şi manifeste în vreun fel *entuziasmul,* după *cum* ne aşteptam. Ne tăie felii mari şi avu grijă să i-o dea mamei pe cea mai mare, apoi ne-am spus că a sosit, în sfîrşit, timpul să-i oferim darurile.

Merle a sărit în sus şi m-a privit plină de speranţă, gata să dea drumul poeziei, dar i-am făcut semn să nu înceapă încă, gîndindu-mă că, probabil, Kerrin preferă să fie ea prima ; muream de curiozitate să văd ce-o să facă, aşa că i-am spus : „Kerrin, tu trebuie să

începi”. Dar după asta, văzînd dezamăgirea de pe chipul lui Merle, mi-am spus că ar fi fost mult mai bine dacă m-ar fi amuţit în acele clipe Dumnezeu.

Tata părea mulţumit, neînţelegînd mare lucru, aşteptînd să vadă ce-o să urmeze. Kerrin se ridică în picioare, pătimaşă, cu ochii înflăcăraţi şi scoase din buzunarul puloverului un obiect mic dar greu. 11 ţinea îndreptat spre tata, în- vîrtindu-l uşor, ca să putem vedea că e vorba de un briceag cu prăsele de argint.

— Asta e darul meu pentru ziua ta, tată, spuse ea şi în glasul ei se putea citi mîndria şi emoţia. Priviţi ce am reuşit să fac cu el, fără să mă înveţe cineva !

Desfăcu briceagul şi ţinti o pată maronie de pe perete.

— Fii atentă ! Opreşte-te ! strigă tata. Işi împinse scaunul la. o parte şi încercă să-i smulgă

briceagul din mină, dar nu reuşi decît să-i răsucească braţul.

Merle şi cu mine am scos nişte ţipete să sculăm şi morţii din somn, dar cuţitul a ţîşnit cu putere, însă în cu totul altă direcţie şi anume drept în capul bătrînului Cale, care era şi orb pe deasupra, pătrunzîndu-i adînc în nas.

— Fii blestemată ! urlă tata înşfăcînd-o şi izbind-o cu spatele de perete. Merle izbucni în plîns, iar Kerrin, la rîndul ei, începu să urle şi să înjure.

Numai mama îşi păstră calmul şi încercă să-i spele lui Cale rana. El mîrîia însă şi era gata s-o muşte, gura îi era plină de bale şi de spumă roşie. Zadarnic încercă să se apropie de el. Apucîndu-l de ceafă, tata reuşi să-i ţină gura închisă ca să nu mai poată muşca.

Tăietura era foarte adîncă şi sîngera abundent de parcă i-ar fi fost retezate toate venele.

Eu o ţineam pe Merle, străduindu-mă s-o fac să nu mai urle iar Kerrin stătea în genunchi lîngă mama încercînd amîndouă să oprească în vreun fel sîngele ce curgea din nasul lui Cale. Tata strigă la ea să părăsească odaia cît mai repede. Felul în care a ieşit afară, cuprinsă de o furie oarbă, plîngînd şi urlînd, cu pumnii strînşi, dar mai ales ochii ei – toate astea erau îngrozitoare ! Eram de-a dreptul înspăimîntată iar Merle începu din nou să urle. Kerrin părăsise odaia trîntind cu furie uşa în urma ei, deşi afară ploua şi bătea un vînt foarte rece.

încremenisem parcă, incapabilă să mai spun sau să mai fac ceva. Merle continua să plîngă. în sfîrşit, tata spuse :

Acum. în noiembrie

— Nu mai e nimic de făcut. II apucă pe Cale de ceafă şi porni cu el spre uşă. Fata asta l-a omorît, mai spuse şi au ieşit amîndoi afară, mama ţinînd un şervet în jurul gurii lui Cale; apoi am auzit-o spunîndu-i tatei că el este cel care a făcut-o pe Kerrin să-i tremure mîna. Uşa s-a închis în urma lor ; n-am mai putut auzi răspunsul lui, doar nişte strigăte puternice şi furioase.

Merle şi cu mine priveam prăjitura tăiată şi sîngele ; după o vreme, ea se opri din plîns şi se linişti. Apoi ne-am îndreptat spre uşă şi am tras cu urechea, curioase să ştim ce se întîmplă; printre rafalele de vînt auzirăm două împuşcături în depărtare, apoi nu se mai auzi nimic decît ploaia scurgîndu-se de pe streşini.

— Să mergem să închidem găinile, am fost eu de părere.

Am luat felinarul, iar Merle a îmbrăcat puloverul mamei. Părea tristă, în acelaşi timp însă plină de înţelegere. Puloverul îi atîrna pînă la glezne, iar obrajii ei grăsuţi şi roşii erau brăzdaţi de lacrimi amestecate cu glazură de tort, încît ţi se rupea inima văzîndo.

în coteţul găinilor era frig şi mirosea a fîn proaspăt. Auzeam găinile mişcîndu-se şi uguind prin somn. Ne-am aşezat într-un colţ pe o grămadă de fîn cu lanterna aprinsă pusă jos în faţa noastră. Ploaia bătca uşor în geamuri de parcă le-ar fi spălat şi se auzeau şoarecii foşnind încetişor ; ne simţeam obosite şi ne era şi greaţă pe deasupra, doar

că aici, afară, înconjurate de zgomotul făcut de şoareci şi de ploaie, totul ni se părea mai puţin îngrozitor şi urît.

— Unde crezi că a plecat Kerrin ? mă întrebă în şoaptă Merle după o vreme.

— Habar n-am, îi răspunsei. Bănuiesc însă că o să se întoarcă nu peste multă vreme.

Ochii îmi secaseră parcă de lacrimi; nu mă mai simţeam în stare să plîng nici chiar dacă mă gîndeam la bietul Cale. Speram că n-o să-i sape groapa la capătul păşunilor sau într-un alt loc pustiu şi urît. De asemenea, mi-o închipuiam pe sărmana Kerrin alergînd bezmetică prin ploaie şi prin noapte, furioasă şi bolnavă, tunînd şi fulgerînd ca o vrăjitoare.

— Cred că s-a dus pe apa sîmbetei toată petrecerea, spuse Merle. Stătea făcută covrig, strîns lipită de mine, cu mîinile ei grăsuţe băgate una în alta, ca nişte mănuşi fără degete.

— Bineînţeles că s-a terminat totul, am spus eu. Poate că o să continue mîine, sau, cine ştie, într-o altă zi. Ştiam însă că n-ar mai fi acelaşi lucru. Şi după o bună bucată de timp, care ni s-a părut şi mai lungă din cauza linişte! şi a întunericului în care stăteam, am luat lanterna şi ne-am îndreptat încet spre casă.

5

Anii aceştia n-au trecut prea uşor pentru

noi. în ciuda unor succese, grijile ne apăsau încă ; mai aveam atîtea lucruri de făcut! Anotimpurile se scurgeau pe nesimţite, nici nu te dumireai bine cînd se sfîrşea unul că pe neaşteptate celălalt îi şi lua locul; un anotimp trecea în altul, uşor, fără să bagi de seamă.

Uneori însă lucrurile luau o întorsătură bruscă ; se întîmpla ca în decembrie ploile să fie abundente; vînturi primăvăratiae topeau zăpada pe neaşteptate ; mazărea tîrzie răsărea şi creştea în ultimele săptămîni ale anului şi chiar violetele înfloreau pe vreme de moină ; uneori, de cu toamnă se întîmpla ca livada să fie plină cu flori albe, flori care îşi risipeau puterea înainte de sosirea primăverii.

Mai greu înţelegeam viaţa asta făcută parcă din lucruri disparate. Astfel, erau micile în- tîmplări de fiecare zi, liniştite şi paşnice, uneori aspre, dar reale. Lucruri pe care puteai să pui mîna, pe care puteai să le simţi : cratiţele şi farfuriile, ceştile groase şi cele cinci paturi aşternute în fiecare zi, lucruri limpezi ca lumina zilei. Aceasta era viaţa lipsită de mistere, calmă, prozaică, condusă după toate legile raţiunii. Dar mai era şi viaţa cealaltă, cea interioară, cea care te făcea să te simţi tot timpul parcă pe marginea unui hău întunecat, cea care te determina să bîjbîi prin întuneric, obligat să forţezi nişte uşi închise, întrebări pentru care, trebuie să existe undeva un răspuns, lucruri ascunse în

acest abis întunecat care este viaţa sufletească şi care răzbat din cînd în cînd la suprafaţă asemenea unui filon de minereu de fier, sfîşiind învelişurile solide ale raţiunii şi ale înţelegerii.
Clipe de autocercetare în nopţile în care stînd sub stejari te trezeşti întrebîndu-te : „Oare cine sînt eu ?” pînă cînd simţi că eul tău dispare încît nu poţi să nu te întrebi dacă a existat cu adevărat vreodată. „Unde mă aflu, Dumnezeule” ? îţi spui chinuit de nesăţioasa dorinţă de a şti ; clipe în care înţelegi că există lucruri nici bune nici rele, al căror sens îţi va fi imposibil să-l afli vreodată... ciudăţeniile lui Ker- rin... o aşchie dintr-un meteorit ce-ţi vorbeşte de existenţa unei lumi care depăşeşte înţelegerea noastră... dorinţa de a cunoaşte cauza, geneza religiei, care fac ca mintea s-o ia razna apucînd pe nişte căi întunecate şi cît se poate de întortocheate şi care nu te duc nicăieri.

Ani marcaţi de chinurile adolescenţei, cînd orice fleac, un cui, un rest de lînă pe care l-ai ridicat de pe jos, se transformă peste noapte într-un adevărat coşmar, cînd te cuprinde spaima şi ajungi să te învinovăţeşti singură cu furie, cînd visele sînt prevestiri sau promisiuni, cînd eşti în stare să descoperi nu ştiu ce înţeles adînc în încrucişarea a două crengi de copac sau în lungimea umbrei...

Dar în tot acest timp, ascunse de aceste gîn- duri se află liniştea întinderilor pietroase

care uneori mă făceau să-mi fie ruşine de ceea ce eram – o fiinţă omenească plină de gînduri păcătoase şi de egoism ; tot felul de gînduri dintre care unele mă ajutau, totuşi, să-mi recapăt liniştea.

în luna martie a acelui an, al zecelea dintre cei petrecuţi de noi în aceste locuri, se iviră pe cer nori negri şi începură să bată vînturi reci, aceştia reuşind să împrăştie, înspre răsărit, cenuşa albă a focurilor făcute prin livezi. De prin februarie nu mai căzuse nici un strop de ploaie.

îmi spuneam că anul acesta se va deosebi de ceilalţi.

Ne rugaserăm prea mult ca să fie altfel decît ceilalţi ani. Datoriile înghiţeau totul ca o mlaştină fără fund, ne găseam aproape în aceeaşi situaţie în care ne-am aflat cînd am sosit aici ; ne luptaserăm zadarnic ani în şir cu arşiţa şi cu vîntul, cu pămîntul sterp şi bolovănos ; simţeam cum ne afundăm din ce în ce mai mult şi mai adînc şi eram obligaţi să facem eforturi uriaşe ca să putem ieşi din nou la suprafaţă şi să putem lua – pentru a cîta oară ? – totul de la început. Dar de data asta eram sigură că anul se anunţa a fi cu totul altfel decît cei de pînă acum, un an cu adevărat bun şi nu numai o succesiune de anotimpuri de la care aşteptam zadarnic o salvare, o mîntuire. Ne săturasem să ne hrănim numai cu iluzii !

întreaga existenţă a tatei era o luptă aspră

şi permanentă cu datoriile, pînă cînd a început să simtă că a ajuns la capătul puterilor, incapabil să lupte în continuare. Ar fi vrut să ne elibereze de grija zilei de mîine, pentru lucrul ăsta se zbătuse el toată viaţa. Ar fi vrut să trăiască în linişte.

Iubea cu pasiune şi cu lăcomie pămîntul. 11 iubea pentru că era al lui şi pentru ceea ce însemna el pentru noi. Nu cum îl iubeam noi, Merle şi cu mine, cum îl iubeam şi cum îl iubim şi în ziua de astăzi.

Noi iubeam pămîntul pentru el însuşi, el era pentru noi sursa unui fel de extaz permanent, adevărata noastră mîntuire (vorbe mari, dar pentru noi mult prea sărace) ; îi purtam un fel de iubire nemărginită, aproape imposibil de definit şi probabil tot atît de greu de înţeles. Pentru tata, pămîntul însemna toată viaţa lui. De acest pămînt pe care umblam erau legate toate ambiţiile şi toată speranţa lui. Pentru că munca asta grea, plină de griji, care nu-i adusese decît nişte beneficii mai mult decît îndoielnice, era şi ea un fel de dragoste, un fel al său de a iubi pămîntul ăsta. O iubire care semăna mult cu cea pe care ne-o purta nouă. Dar de dragostea asta nu m-am îndoit niciodată.

Intr-un fel, tata semăna cu Kerrin. Nu era în stare să se hrănească cu himere, nu-l interesa, de pildă, aşa cum ne interesa pe noi, drumul unei omizi pe scoarţa unui copac, sau umbra unei frunze pe iarbă. Mi se părea că noi eram mult mai bătrîne decît el, dar în

acelaşi timp mult mai tinere, incapabile să înţelegem întreaga greutate a responsabilităţii ce-o purta cu el tot timpul : frica de ziua de mîine, care-l făcea să-şi dorească siguranţa chiar cu preţul fericirii noastre.

Mă gîndesc că dacă ar fi avut băieţi. în locul unor fete care trăncăneau cit era ziua de lungă, şi dacă n-ar fi auzit în jurul lui numai voci de femei, ar fi fost probabil mai blînd şi ar fi avut mai multă răbdare. Viaţa te condamnă la singurătate şi la izolare şi fără să ai în jurul tău nişte ziduri care să ţi-o facă şi mai întunecată. Cu timpul, e adevărat, am început să trăncănim mai puţin, dar la început, în primii ani eram ca nişte găini care cotcodăcesc cît e ziua de lungă. Pe el îl enerva faptul că ne legam mereu de viaţa altora forfecîndu-i pe toţi şi povestind tot timpul ce auzeam despre ei. Puţină ordine era necesară. Aşa că ne spunea adeseori : „Mai taci din gură ! Tacă-ţi fleanca şi nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala !” Uneori îl uram pentru vorbele astea.

El simţea ura noastră şi-şi închipuia că în realitate îl dispreţuiam pentru că pierduse totul, tot ceea ce adunase ani de zile, rămînînd doar cu pămîntul ăsta. Adevărul era că noi nu ne gîndiserăm niciodată la asta şi că eram mulţumite că trăiam în locurile astea bătrîne şi stîn- coase, pline cu păduri nedefrişate. Nici mama nu-i imputase niciodată nimic, nici cu gîndul, nici cu vorba.

Singurul lucru pe care şi-l dorea mama era să fie împreună cu el, în rai sau în iad, pentru ea era acelaşi lucru. Tata era însă rece şi brutal şi se uita la noi de multe ori cu neîncredere.

N-am fost în stare să punem nimic deoparte. Trăiam de pe o zi pe alta, aveam doar ce să mîncăm şi dreptul de a gîndi în voie. Nimic cu adevărat nou nu putea să ni se întîmple, noi erau doar anotimpurile şi gîndurile noastre. Orice ban cîştigat în plus era pus deoparte pentru a putea plăti ipoteca. Ne-ar fi trebuit foarte puţin ca să fim fericiţi. Un pic de odihnă sau un ban în plus. Ne chinuia faptul că ne simţeam atît de aproape de fericire fără s-o putem atinge totuşi. Toate lucrurile pe care le cîştigi la un preţ mult mai mare decît cel pe care îl merită, îţi lasă un gust amar, gustul efortului şi al sudorii.

Anul acesta, primăvara a sosit pe furiş şi cu mare întîrziere. Lăstarii verzi de ferigă aduceau cu nişte cîrje episcopale, mătrăguna îşi scotea capul din iarbă ca o ciupercă otrăvitoare. Uneori mă simţeam asemeni unei gîngănii şi m-aş fi lăsat de bunăvoie înfiptă într-un ţăruş şi mîncată de acele păsări despre care îmi vorbise odată Kerrin. Ce rost are pînă la urmă să trăieşti ? Să trăieşti sperînd la nesfîrşit, cu dorinţele niciodată împlinite... cu dimineţi cenuşii şi reci spre orele patru... vacile, întunericul... bidoanele cu lapte imense în lumina difuză a dimineţii... un vînt rece care prevesteşte ziua... Max plictisit de moarte... gătitul care părea fără

sfîrşit... marginile găleţilor unse cu lapte... cămăşile cenuşii ale tatei, din care curgea apa ca dintr-un izvor... Nu găseam nici un răspuns la asta decît în uitare...

Apoi au venit zilele calde. Primăvara am simţit-o întîi în aer, apoi în lucrurile care au început să prindă viaţă. Ulmii căpătaseră o culoare verde-deschis, culoarea fumului de sulf, sau a ciupercilor bătrîne, spre rădăcină ienu- părul era plin cu ace uscate de anul trecut, dar coroana era de un verde argintiu. într-o viroagă am dat peste un şarpe veninos şi am privit apa rece a primăverii trecînd peste el pînă cînd am simţit cum mă cuprinde un fior de gheaţă. Pămîntul era tare iar plantele ieşeau cu greutate.

Tata a început să are şi continuă şi în acest an cu defrişatul pădurii. Pogoane de mărăcini au fost semănate cu porumb. Nu avea nici un rost să protestăm. Pînă şi Merle n-a mai zis nimic. Patru copaci au fost doborîţi : doi stejari şi doi paltini ; stejarii aveau un miros ciudat, ca de clei. În anul ăsta se părea că nu vom avea nici o piersică. Flori fuseseră puţine, cel mult una sau două pe fiecare ram. Merii erau în schimb plini de muguri, iar perii erau şi ei încărcaţi. „Va fi un an bun”, ne spuneam. „Numai să nu se întîmple iar cine ştie ce”.

Nimeni pe lumea asta n-ar fi putut spune cu certitudine cum va fi anul. Nici un fermier. Noi însă aveam nevoie de un an bun pentru

ca pămîntul să fie din nou al nostru. îmi închipuiam viaţa liberă, în afara oricăror îndatoriri, încît simplul fapt de a fi în viaţă ar fi fost de ajuns ! Deocamdată eram doar plini de speranţă, nu de încredere ; doar dacă nu cumva o speranţă atît de încăpăţînată ca a noastră nu poate fi numită credinţă... E curios cît de puţin a plouat în luna aceea şi totuşi noi gîndeam că în luna următoare o să fie un adevărat potop.

Şcoala lui Kerrin închizîndu-se în anul acesta în aprilie, m-a cuprins groaza la gîndul că va sta tot timpul acasă. De la întîmplarea aceea, cu opt luni în urmă, am rămas cu impresia că în ea zace un rău mult mai adînc şi mai greu de smuls din rădăcină decît acel egoism feroce, normal în cazul unei simple nemulţumiri. Timpul pe care îl petrecuse ca învăţătoare în- trerupsese doar desfăşurarea unui rău care îşi avea începutul în ziua naşterii ei.

La patru ani de la sosirea noastră, a fost nu-mită profesoară la şcoala din sat, cu toate că avea doar nouăsprezece ani şi erau unii membri din comitetul de conducere care fuseseră de părere că n-ar fi trebuit să fie angajată nici măcar ca s-o suplinească pe Ally Hines. Nu se gîndiseră atît la vîrsta ei, ci-i deranja în primul rînd faptul că noi nu mergeam la biserică, aşa că oamenii erau de părere că „n-ar fi cea mai potrivită pentru o astfel de muncă”.

Pînă la urmă însă au renunţat să mai bîr-

fească, Kerrin era o învăţătoare foarte bună şi-şi dădea silinţa mult mai mult decît Ally Hines care, cu picioarele ei bolnave şi cu tuşea ei neîntreruptă n-ar fi fost nici pe departe în stare s-o egaleze.

Ally se îmbolnăvise chiar în mijlocul anului şcolar şi Kerrin făcuse o cerere ca s-o înlocuiască. Comitetului nu i-ar fi trecut niciodată prin cap s-a aprobe, la început chiar s-au opus, dar cînd au citit în acte’cum că ea terminase liceul – multă şcoală nu făcuse nici Ally – fiind puşi în încurcătură de îmbolnăvirea lui Ally şi negăsind o altă soluţie mai bună, au angajat-o în mijlocul anului.

Noi eram bucuroase nu numai din pricina banilor pe care dealtfel Kerrin şi-i păstra, ştiind că aceştia îi dădeau o anumită putere asupra noastră chiar dacă, să zicem, ar fi trebuit să ne împrumute şi nouă din ei, dar eram mai ales bucuroase că în felul ăsta reuşeam să mai scăpăm de ea o bună bucată de vreme. Cînd era acasă, chiar dacă se întîmpla să stea liniştită şi să citească, noi tot nu aveam linişte. Liniştea ne-o găseam doar afară, pe cîmp, în zilele în care se hotăra să rămînă acasă. Cînd mă întorceam, ştiam că ea e acolo, înăuntru, înainte de a o vedea, sau de a o auzi cum de asemenea ştiam cînd pleacă fără s-o văd vreodată plecînd. N-avea nici o importanţă în ce stare se afla – uneori se întîmpla să fie chiar veselă şi amabilă cu noi – tensiunea pe care o simţeam în prezenţa ei, frica de ceea ce ar putea să spună sau să facă

nu ne părăsea însă niciodată.

Era o învăţătoare bună pentru că era în stare să se înţeleagă cu copiii aceia cam greoi mai bine ca oricare altul. Ştia să-i stăpînească prin- tr-un ciudat amestec de disciplină şi indulgenţă, îi reuşeau toate astea pentru că avea într-adevăr grijă de ei, considerînd că au nevoie de cît mai multe cunoştinţe. De pildă, trebuiau să cunoască bine legile sau anii în care au avut loc nu ştiu ce evenimente, cu toate că nu-i păsa dacă ea însăşi era în stare să ţină minte toate lucrurile astea sau le uita în clipa următoare. îşi închipuia că, din anumite motive, e foarte important ca ei să ştie ce s-a întîmplat în 1066, sau secretul rădăcinii pătrate şi niciodată nu se întreba de ce, şi astfel putea să-i înveţe o mulţime de lucruri, bine şi temeinic.

Există un fel de forţă conducătoare, un fel de energie latentă, rod al credinţei oarbe, pe care oamenii sensibili n-au cum s-o cunoască. Aceştia trec uneori prin cele mai acute suferinţe, cad pradă disperării celei mai adînci, în schimb sînt de-a dreptul paralizaţi în faţa unor copii, incapabili de a le da vreo îndrumare sau vreun sfat, de teama de a nu părea cumva ridiculi în ochii acestora. Dar Kerrin, care nu lua nimic în serios atunci cînd era vorba de ea, era în stare şi simţea o plăcere fanatică să trezească în ei simţul ondinei iar aceştia îi sorbeau cuvintele.

Copiii o iubeau şi se obişnui ca din cînd în cînd să aducă vreo cîţiva acasă, cedînd rugăminţilor lor.

Dacă erau cumva băieţi, tata îşi întrerupea lucrul şi intra cu ei în vorbă pe un ton vioi şi prietenos, arătîndu-le cocina porcilor sau pompa de apă de lîngă heleşteu, izbucnind în rîs la fiecare vorbă a lor, indiferent ce spuneau, neavînd nici o importanţă dacă erau lucruri inteligente sau prostii.

Kerrin prefera şi ea băieţii pentru că pe feţele lor nu se putea citi prostia, minţile lor fiind, în general, ceva mai agere decît cele ale fetelor. Fetele erau viitoare soţii în formare, era ea de părere, fără să fie însă apatice, din contră, le turuia tot timpul gura ca o moară stricată, atente însă la impresia pe care o făceau şi despărţite ca de un zid de nepătruns de lucrurile pe care nu le cunoşteau. Kerrin nu se simţea nici ea în stare să facă vreo breşă prin zidul opacităţii lor, incapabilă să le determine să vadă dincolo de acest zid.

Spunea despre ei : „Vor rămîne întotdeauna nişte înapoiaţi, nişte dijmaşi buni. Nu va ieşi niciodată din ei un Abraham Lincoln ! Cel mult nişte bieţi învăţători, în stare să repete ceea ce au învăţat; ce rost are să încerc să-i învăţ mai mult decît atît ? Ei nu doresc să ştie mai mult decît le este necesar ca să se poată angaja în nu ştiu care magazin şi să conducă eventual un Ford în fiecare duminică. Sînt mulţumiţi dacă sînt în stare să citească o revistă ilustrată sau vreun nume într-un catalog. Dacă doresc mai mult, pot să urmeze, la urma urmei, o altă şcoală şi să înveţe acolo restul. Dar niciodată, n-au să plece de aici, nici unul dintre ei, sînt sigură de asta !”

Ceea ce spunea despre copii era foarte adevărat, cu mici excepţii însă. Nu toţi oamenii erau născuţi în aceste locuri şi nu toţi se simţeau cu adevărat legaţi de pămînt. Veneau şi plecau, se întorceau din nou în locurile de unde au plecat. Nu ca un flux sau reflux ci în feluri şi timpuri răzleţe. Se întîmpla ca ei să trăiască o vreme în altă parte, dar pînă la urmă se reîntorceau aici, cu vederi noi, aşa cum făcuserăm şi noi dealtfel, şi odată reîntorşi vedeau cu totul altfel lucrurile, altfel decît cei care stătuseră tot timpul la coada vacii, cu răgetul viţeilor în urechi şi obişnuiţi numai cu mirosul bălegarului. Era greu să găseşti undeva izolarea deplină.

Dacă, de pildă, le-ar fi arătat cit de diversă poate fi viaţa, ce lucru minunat este să fii fiinţă inteligentă, Kerrin ar fi reuşit probabil să-i scoată din ignoranţa în care trăiau, deşi credea că lor le era indiferent. Dar-poate că nici ea nu era în stare să vadă o mulţime de lucruri. Era şi ea oarbă şi plină de îndoieli, ceea ce o făcea să fie mereu agitată, prost dispusă. Şi întotdeauna singură şi izolată...

Speram ca în vacanţa asta să se agite mai puţin decît de obicei şi doream ca luna august, lună în care încep cursurile, să nu se facă nici ea prea mult aşteptată. Kerrin ne era de marc ajutor, mai ales tatei, care pierdea cu orice lucru de două ori mai mult timp atunci cînd ea nu i se afla în preajmă.

Devenise greoi, neajutorat, se agita pentru orice fleac, brutaliza şi bătea caii pînă la sînge.

Kerrin făcea totul cu multă meticulozitate şi, chiar dacă era furioasă, lucra fără să ezite prea mult şi fără să piardă vremea inutil. Era foarte mîndră de siguranţa asta a ei. La prînz dădea animalelor de mîncare. în tot ceea ce făcea era ascunsă însă o anumită reavoinţă, de parcă ar fi regretat zelul de care era în stare. în lunile în care era plecată la şcoală, de se întîmpla să intri în grajd, te afundai pînă la genunchi în bălegar mucegăit. Tata îl lăsa aşa pentru că nu avea timp.

în anul acesta însă, în toată perioada în care a stat acasă s-a purtat de parcă ar fi uitat tot ceea ce ştiuse pînă atunci, tot ceea ce fusese obişnuită să facă. O făceam să muncească numai cu sila, certîndu-ne cu ea. Aş fi vrut ca forţa pe care şi-o irosea căutînd ceva fără nume, urînd pe toată lumea, să o folosească ajutîndu-ne pe noi. L; i Kerrin îi păsa prea puţin de această mlaştină a datoriilor noastre, pentru ea pămîn- tul nu era decît un loc unde din întîmplare trăieşti, tot atît de pustiu ca un vîrf de munte sau Cei o insulă pierdută în mijlocul mării.

îşi petrecea timpul mai ales citind, aşa cum tăcuserăm şi noi pe vremea cînd eram copii – şi se pare că citea orice cărţulie descoperită prin rafturi. Stătea nemişcată întoreînd. pagină după pagină, şi faţa ei arunca o umbră pe foaia pe care o citea.

Citise pînă acum toate cărţile pe care le aveam, cărţi vechi de la bunicii noştri, în care nu găseai nici o poză sau vreun paragraf nou, pline doar cu tot felul de idei filozofice cît se

poate de obscure, răspîndind tot atîta tristeţe ca şi coperţile lor, doar că acestea erau mai puţin rezistente. Citea ore întregi fără să-şi întrerupă lectura, aşa cum făceam noi, eu şi Merle, care ne întrerupeam numai atunci cînd ne duceam să spălăm vasele sau să pregătim grădina pentru semănat.

Ea nu era niciodată legată de anumite treburi sau de timp, nu se temea că o să-şi strice ochii şi era încredinţată, un fel de credinţă aproape religioasă, că tot ceea ce citeşte este cît se poate de adevărat pentru simplul motiv că cineva avusese grijă să scrie şi să tipărească toate lucrurile acelea.

Mă îndoiesc c-ar fi fost fericită chiar dacă n-am fi fost atît de săraci. Purta cu ea germenii unei nelinişti, a cărei rădăcină, alimentînd o dorinţă, nu te împinge să îndeplineşti nimic, o rădăcină obosită care, cel mult te împinge încoace şi încolo fără rost, negăsind loc să se fixeze decît în terenuri mlăştinoase sau stîncoase. Ştiam că tînjea după afecţiune, dar nu una nevinovată şi platonică, singura pe care i-am fi putut-o oferi noi sau tata (renunţase de multă vreme să mai spere în ea) ci dragostea unui bărbat în care să poată vedea ca într-o oglindă imaginea pe care şi-o făurise despre ea şi care să devină astfel pe jumătate adevărată.

Ştiam că neliniştea ei sălbatecă, foamea de dragoste – chiar după ce preda la şcoală o zi întreagă, sau după ce căra lapte toată noaptea, aceste îndeletniciri ajutînd-o de fapt să consume o energie care se cerea cheltuită

– o determina să plece nopţile la vînătoare de vulpi cu fermierii sau să vagabondeze de una singură prin stufărişul dintre bălţi sau de-a lungul drumurilor pline de urme de roţi pînă se făcea ziuă. În astfel de nopţi, mă zvîrcoleam în pat sau stăteam fără somn la fereastră, pînă cînd patul ei gol, luminat de razele lunii, înceta să mai fie doar o imensă pată albă şi puteam zări lumina alunecînd pe braţele ei osoase şi măslinii.

Cîteodată mi se întîmpla şi mie să fiu parcă flămîndă, însetată de necunoscut, visînd la lucruri sălbatice şi imposibile, dar reuşeam să mă lepăd în grabă de ele privind doar conturul unei umbre sau o oală de pe plită, destul ca să mă simt eliberată, fiind înzestrată de fapt cu un fel de ironie sănătoasă care mă ajuta să depăşesc crizele de acest fel şi să mă reîntorc pe pămînt. Nici chiar în nopţile de aprilie, grele de mirosul florilor sau pline de umbrele mişcătoare ale frunzelor în noapte, nu-mi pierdeam capul, mintea îmi rămînea la fel de limpede.

8

Anul acesta, de ziua tatei am mers pînă la grajdul vechi unde îl înmormîntaseră pe Cale.

Merle şi cu mine adunaserăm cîteva pietre cu care formaserăm un fel de gorgan şi mai plantaserăm de jur împrejur cîteva tufe de

ienupăr. Uneori o vedeam şi pe Kerrin luînd acelaşi drum şi odată, acum cîţiva ani, am găsit-o plîngînd în vîrful gorganului. La sosirea noastră a plecat în mare grabă, făcîndu-se că nu ne observă. Ni s-a părut straniu pentru că niciodată nu ne-a trecut prin cap să plîngem după el, cu toate că-l iubiserăm atît de mult pe cînd era în viaţă – în orice caz mai mult decît îl iubise ea, cel puţin aşa credeam noi pe atunci. Acum nu mai sînt sigură de acest lucru. Kerrin avea felul ei foarte aparte de a reacţiona, părînd că nu observă anumite lucruri sau că nici nu-i pasă de ele. Mult mai tîrziu, am descoperit că era o sentimentală în stare de iubiri puternice şi violente, ascunse adeseori sub o pojghiţă de indiferenţă.

Pietrele se rostogoliseră înlăturate de rădăcinile care îşi făcuseră loc printre ele, dar ienu- părul sălbatic încă mai acoperea mormîntul ca o iederă uriaşă. Am văzut-o pe Kerrin trecînd

pe drumul din vale şi m-am întrebat dacă nu cumva se îndreaptă şi ea spre mormînt. Unele lucruri mă făceau să-mi dau seama că era o sentimentală şi că îi plăcea să joace teatru chiar şi atunci cînd nu avea nici un spectator. Normal ar fi fost să fie şi ea alături de noi într-o zi ca asta. Trecu totuşi pe lîngă noi îndreptîn- du-se spre grajd fără ca măcar să se întoarcă sau să-şi ridice privirea :

încetaserăm să mai sărbătorim ziua tatei; mi-ar fi plăcut totuşi să-i aduc ceva ca amintire, un lucru din pădure, mic şi caraghios, cum ar fi o piatră sau un mugure, numai ca el să ştie că de fapt noi nu uitaserăm această zi. Dar nu aveam curajul să-i aduc un fleac oarecare şi mă întrebam dacă la urma urmei eram bucuroasă că se născuse, aşa că nu avea rost să facem prea mare caz de ziua asta. Iar dacă aş fi cheltuit bani pentru un dar adevărat ar fi fost probabil cuprins de îngrijorare, gîndindu-se cît mă cos- tase sau întrebîndu-se de unde am reuşit să fac rost de bani închipuindu-şi că ferma va fi vîn- dută chiar de sub picioarele noastre numai pentru faptul că am cumpărat o cravată de zece pence. Aşa că am lăsat să treacă ziua respectivă fără să-i dăm prea mare atenţie şi sînt convinsă că şi tata o uitase aproape.

Dar iată că şi în anul acesta s-a întîmplat un lucru care a făcut-o să fie altfel decît celelalte zile.

Tata se reîntorsese seara destul de tîrziu.

Merle curăţa cartofi şi ca de obicei tăia coaja foarte subţire, sîrguincioasă dar destul de puţin atentă la ceea ce făcea. Tata îi zîmbi dintr-un fel de obişnuinţă, destul de distrat în realitate ; îi zîmbea în acest fel încă de pe vremea cînd era mică – pe atunci părul ei era ciufulit în creştet şi atît de încîlcit la spate încît părea o tufă de buruieni uscate – şi nu pentru că i-ar fi rămas în suflet vreo fărîmă din sentimentele duioase de odinioară. Se întoarse spre mama, îşi aruncă pălăria pe masă şi-şi şterse faţa plină de sudoare şi de zbîrcituri.

— Max n-o să mai vină. Se pare că nu face să muncească pentru banii pe care-i pot da eu. O privea pe mama de parcă ea ar fi fost cea care l-a alungat pe Max sau în tot cazul, cineva răspunzător de faptul că el nu poate să-l reţină. Mama s-a făcut însă că nu observă nici glasul lui dur, nici reproşurile cu privire la vinovăţia cuiva. întreaga ei atenţie se îndrepta spre conţinutul vorbelor respective.

— Ce s-a întîmplat, Arnold ? întrebă ea. Ce-a păţit Max ? Şi-l închipui imediat bolnav, rănit de moarte, căzut dintr-o căruţă, gata, într-un cuvînt să-şi dea sufletul. Era în stare să trăiască viaţa altora de parcă ar fi fost propria ei viaţă.

— Nu s-a întîmplat nimic. S-a dus unde îl plătesc mai bine. S-a dus la construcţia de drumuri. Pentru arat l-am plătit, iar porumbul am vorbit să-l strîngem amîndoi în parte. N-am bani să plătesc un om pentru asta.

Trebuie să-l lucrăm cum ne-am înţeles.

— Poate că o să poţi vinde porumbul, spuse mama. Plăteşti un om cu ziua care să te ajute şi vinzi porumbul la toamnă ca să-ţi scoţi banii.

Tata începu să rîdă. Scoase un fel de sunet batjocoritor ca şi cum grozav s-ar fi bucurat vă- zînd-o pe mama înşelîndu-se.

— Păi, dacă anul ăsta se face porumb berechet fii sigură că atunci o să se facă şi la ceilalţi. O să fie porumb peste tot, n-avea grijă, spuse el cu disperare în glas. Sînt lucruri pe care nu le poţi prevedea. Normal ar fi, desigur, să-ţi poţi vinde recolta, să se găsească cineva care să vrea să ţi-o cumpere. Un fermier ar trebui să poată plăti nişte salarii la fel de bune ca ale acelora de la drumuri. Fermele, nu drumurile, hrănesc, în cele din urmă, oamenii.

Tata parcă îmbătrînise pe neaşteptate, un bă- trîn cît se poate de naiv. Părea gata să înceapă să plîngă. Furia lui fusese întotdeauna sălbatică, dar, disperarea de care îl vedeam cuprins acum ne speria parcă şi mai mult.

— Poate ar putea Christian Ramsey să vină în locul lui, sugeră mama. Se vedea însă că se îndoieşte de propriile ei vorbe şi urmărea să vadă ce efect au ele asupra tatei.

— Christian este înglodat şi el pînă peste cap. El singur nu ştie cum s-o scoată la capăt. Cum ar putea să mai lucreze zece pogoane în plus ? se răsti tata la ea cu brutalitate.

— Ce-ar fi să-l luăm pe Grant Coven ?

întrebă mama. Ea ştia că un om nu poate fi distrus cu una cu două şi că sfîrşitul pămîntului nu se apropie dintr-o dată, cum credea tata.

— Nu, spuse tata. El nu era niciodată de acord de la început cu propunerile ei. Le considera întotdeauna un fel de prostii ce-i trecuseră, ce-i drept, şi lui prin cap, dar pe care reuşise, în cele din urmă să le înlăture. începu să-şi privească cu insistenţă mîinile. Părea mîhnit şi obosit, dar supărarea îi trecuse. Apoi, brusc, se întoarse spre Merle. Văzu că nu reuşise să cureţe toţi cartofii şi o întrebă cînd naiba o să-i termine, cînd o să fie gata cina.

— Dacă e gata repede, mă reped în seara asta să vorbesc cu Coven, spuse el. Eram fericită că încă nu se reîntorsese Kerrin. În ultima vreme, îşi făcuse obiceiul să stea pe cîmp sau în grajd pînă la ora cinei. Cîteodată nu venea nici atunci, mînca de una singură în mare taină şi cu lăcomie. Işi scotea sosul din farfurie cu mîna fără să se folosească de lingură şi curăţa cratiţele cu cocoloaşe de pîine.

Tata renunţase s-o mai întrebe de ce nu vine la timp la masă şi cînd intra în odaie se uita la ea cu multă suspiciune, de parcă ea ar fi avut cu adevărat cine ştie ce motive anume ca să întîrzie.

Nerăbdarea cu care aştepta el cina mi-a fost întotdeauna nesuferită. Cum eu eram cea care plătea de obicei oalele sparte, îl uram

compăti- mindu-l în acelaşi timp. Chiar pe cînd eram mică îl urmăream cum se aşază la masă şi cum lasă o parte din mîncare în farfurie. Şi în timp ce vorbea, faţa lui părea atît de obosită încît îţi venea să-i plîngi de milă. îl uram însă cînd întorcea privirea spre noi şi începea să strige „Mîncaţi frumos, fetelor ! Nu vă bateţi joc de mîncare” !... Dar întotdeauna mi-am dat seama de răspunderea care îi apasă umerii, aproape peste puterile sale, înnebunindu-l, greutatea de a întreţine patru femei. Şi asta fără să ai un ban. Kerrin mi-a spus odată că tata îi aminteşte într-un fel de regele Lear. Iar în cazul acestuia, zicea ea, nu se poate spune cu precizie dacă fetele sînt doar ele singure vinovate. „Lear era şi el un bătrîn sălbatec şi pe jumătate nebun. Cum s-ar fi putut ele înţelege cu un asemenea om ?” îmi spunea ea. Citise piesa cu o plăcere diavolească şi ştia pe de rost pagini întregi. Reţinuse cuvintele reci şi de o înfiorătoare luciditate ale lui Goneril, de asemenea urletele lui Edgard, fiind impresionată mai ales de efectul lor artistic.

în seara aceea eram mulţumită că lipsea. îl urmăream pe tata cum bate darabana cu degetele în masă, însă nu din pricina foamei, ci de nerăbdare. într-adevăr, imediat ce s-a ridicat de la masă, a plecat în mare grabă spre ferma lui Coven.

Nu-l văzusem niciodată pe Grant, doar Merle îl zărise o singură dată, cu mulţi ani în urmă. Trecuse atunci pe la noi în căutarea

unui cal pe care îl pierduse. Nu şi-l amintea cu precizie, singurul lucru pe care îl mai ţinea minte era că se reîntorsese cu calul acela şi părea foarte obosit. A legat calul de gardul nostru şi a plecat mai departe pe jos. Merle i-a dat calului apă, iar cînd s-a întors, Grant a spălat calul cu apa care mai rămăsese. Avea nişte mîini mari ca nişte lopeţi, era singurul amănunt pe care mai era în stare să şi-l amintească.

Dacă ar fi fost în locul ei, Kerrin ne-ar fi dat o mulţime de amănunte : cum era îmbrăcat şi cam ce vorbe a spus sau mai bine zis pe cele pe care nu le-a spus.

După părerea mamei, Grant să tot fi avut vreo treizeci şi unu de ani. Terminase şcoala şi fusese vreo cinci ani plecat de acasă, timp în care a lucrat la ferme şi în mine, dar acum se întorsese la tatăl său, Bernard Coven, care a fost pastor dar care apoi şi-a cumpărat o bucată de pămînt, hotărît să se întoarcă la munca cîmpului. Avea ceva bani strînşi din economiile pe care le făcuse ca preot şi suficientă energie ca să poată munci. Pămîntul pe care îl aveau era bun doar pentru păşune şi-l păşteau taurii. Mai creşteau şi porci. Vaci cu lapte nu ţineau şi în general nu se apucaseră de mai multe treburi deodată, aşa cum făcuse tata, fără să fie în stare să le ducă pînă la capăt, fiecare lucru în parte depăşind puterile unui om.

În noaptea aceea, m-am dus singură pînă la lacul din mijlocul oădurii. Era destul de rece

şi bătea vîntul. Era prea frig ca să plouă. Broaştele te asurzeau cu orăcăitul lor, dar la apropierea mea au tăcut brusc. Păreau nişte femei bătrîne pornite pe pălăvrăgeală. M-am oprit ca să ascult, dar toate gîndurile mele se învîrteau în jurul sosirii lui Grant. Mă întrebam dacă va veni într-adevăr şi dacă seamănă în vreun fel cu tata. Nu-mi venea să cred că era cu adevărat un om tînăr şi mi se părea ciudat că de acum înainte vom fi obligate să trăim cu un om străin în casă. Un om care umblase pe la tot felul de şcoli înalte şi care pe deasupra trecuse graniţele districtului nostru, ba chiar şi pe cele ale statului, un bărbat a cărui experienţă se baza pe cunoaşterea vieţii, nefiind vorba doar de una împrumutată din cărţi. Şi tata făcuse la fel, dar cei zece ani de muncă la fermă îl determinaseră să uite aproape tot, încît acum se deosebea prea puţin de ceilalţi oameni din jurul nostru. Rathmanii sau aceşti Ramsey sau Hutton, ştiau şi ei, e adevărat, o mulţime de lucruri, dar toate erau legate numai de pămîntul pe care îl lucrau.

Era teribil de frig. Pămîntul care împrejmuia lacul era îngheţat. Primăvara nu-şi făcuse încă apariţia, porumbul şi chiar prunii sălbateci păreau posomoriţi şi întunecaţi, semănînd cu o reţea de sîrmă murdară. Eram agitată şi simţeam cum mi se zbate în suflet un fel de speranţă foarte confuză. Anul ăsta o să fie în mod sigur un an deosebit, un an cu totul diferit de cei care au trecut pînă acum… mai bun.

. Am stat destul de mult în preajma lacului, pînă ce broaştele şi-au închipuit că am plecat şi şi-au început din nou concertul, la început scoţînd tot felul de sunete la intervale mai mari, apoi şi-au dat drumul şi a început un adevărat concert strident şi sălbatec, să-ţi spargă urechile, nu alta. încet, încet s-au liniştit însă şi s-a aşternut din nou liniştea,

9

în zilele de dinaintea sosirii lui Grant, m-am gîndit mult la el. Merle nu manifesta vreun interes deosebit cu privire la venirea lui, singurul lucru care o preocupa era ca el să nu mănînce cumva prea mult. Kerrin se abţinea şi ea să facă vreun comentariu, probabil că nu ştia încă nimic. Ea lipsea întotdeauna cînd venea vorba despre el şi se purta de parcă am fi pus la cale o adevărată conspiraţie de care ea habar nu avea.

într-una din acele zile am privit-o pe Kerrin cu mai multă atenţie ca de obicei şi mi-a trecut prin minte un gînd foarte ciudat : dacă aş reuşi să fiu tot atît de frumoasă ca ea şi dacă aş putea să fiu sigură că nimic, niciodată, n-o să reuşească să-mi distrugă această frumuseţe, nici boala nici bătrîneţea şi nici vreun accident oarecare, dacă aş fi în locul ei prin urmare, lumea din jur m-ar lăsa indiferentă şi nu mi-ar păsa de nimic.

Kerrin era într-adevăr de o frumuseţe stra-

nie, cu totul aparte : avea o piele măslinie şi delicată, iar ochii îi erau sălbateci şi pătrunzători. Uneori stătea în faţa oglinzii şi-şi trecea mîinile prin păr, acesta semănînd mai degrabă cu un desiş de lumini roşii, decît cu un păr adevărat. Se ridica în vîrful picioarelor, atentă să vadă cum îi cade lumina pe obraji, simţind-o probabil ca pe o mîngîiere dulce şi mi se rupea inima gîndindu-mă că toată frumuseţea ei se risipeşte zadarnic, fără să poată fi văzută de nimeni altcineva decît de nişte băieţi stîngaci, incapabili să scoată măcar două-trei vorbe ca lumea, sau de bărbaţi însuraţi. Mi se păru atunci că sînt meschină şi josnică invidiind-o şi dorindu-mi o frumuseţe pe care nimic să n-o poată altera, aidoma cu a ei.

întotdeauna m-am întrebat cum de oamenii care au săvîrşit tot felul de crime, sau au fost în stare să facă mîrşăvii şi josnicii găsesc totuşi în ei destulă putere ca să-şi poată tîrî existenţa mai departe, cu toate că sînt putrezi pe dinăuntru. Am înţeles însă cît de uşor îi este omului să-şi găsească scuze. Cît de simplu îi este să se justifice ! Cît de surprinzător de îngăduitori sîntem cu noi înşine ! Cu cîtă răbdare ne suportăm !

Mi se întîmpla uneori să mă privesc în oglindă. Aveam o faţă întunecată şi posomorită. Pielea de pe obraz îmi era palidă şi fără viaţă şi aveam o gură care părea trasă cu cuţitul. Eram urîtă. Doamne, cît mai eram de urîtă. Totuşi am văzut oameni şi mai urîţi, iar unii dintre aceştia îmi erau chiar dragi.

Căutam să mă consolez spunîndu-mi asta, dar mi-am amintit că ei aveau totuşi chipuri expresive. Iar eu eram ca o boală pe pămînt, alături de celelalte lucruri. Viaţa noastră, chiar gîndurile erau un fel de boală pe care pămîntul o suporta. Acestea erau gînduri groteşti şi morbide care veneau adesea să întunece parcă frumuseţea fără prihană a acelor zile de primăvară.

Nu toate gîndurile noastre se învîrteau în jurul sosirii lui Grant. O uitam pînă şi pe Kerrin atunci cînd se întîmpla să privim verdele parcă ireal al frunzelor de sicomor sau ulmii care înverziseră şi ei. Mîţişorii de plop se deschiseseră primii, legănîndu-se asemeni unor cozi de veveriţă. Apoi mugurii din vîrful plopilor cădeau, rămîirind în schimb cei din preajma tulpinilor. Flori galbene de mîţişor se risipeau prin iarbă. Aş fi vrut să trăiesc doar privind toate frumuseţile acestea (ne-ar fi costat şi mai puţin, zicea Merle.) Nu poţi trăi doar din asta, e adevărat, dar tot atît de adevărat e că unii sînt orbi ca nişte pisoi nou-născuţi, incapabili să vadă ceva în jurul lor.

În ce ne priveşte pe noi două, adică pe mine şi pe Merle, încă din primele zile ale sosirii noastre aici am avut sentimentul că avem nişte inimi mult prea strimte ca să poată cuprinde toate aceste frumuseţi din jurul nostru, nişte inimi care ne-au făcut adesea să ne întrebăm dacă nu cumva cu trecerea anilor

vor plesni, prea puţin încăpătoare ca să poată păstra în ele toate nopţile şi zilele şi anotimpurile, schimbări petrecute de la o oră la alta, călătoria norilor lungi peste şesuri, toate aceste frumuseţi fără seamăn !

în acei ani de început, pentru mine şi pentru Merle fusese destul să citim, să mîncăm şi să trăim pe acele dealuri. De la început am avut sentimentul că aparţinem locurilor acestora. Ne-am simţit asemeni celor doi stejari gemeni crescuţi în partea dinspre nord a căror culoare, toamna, era de un roşu aprins şi ale căror rădăcini se aflau sub stîncile albe din vîrful dealului. Noi i-am botezat *gemenii;* ramurile le erau scurte şi băgate unele într-altele, încît formau parcă un singur copac cu două tulpini. Zilele treceau fără ca existenţa noastră să se schimbe în vreun fel, noi rămîneam mereu, aceleaşi, adînc înfipte în pămîntul pe care trăiam. Creşteam odată cu zilele care se scurgeau domoale, ne formam aidoma unei insule de corali, ne înălţăm parcă din lucrurile din jurul nostru. Din curentul de aer care aprinde focul în sobă sau din fîntîna din curte... din vîntul care lovea în ferestre... din miezul boabelor de porumb... din teamă – teamă de umbra felinarului... teama de ipotecă... din laptele rece sau din sfecla roşie pusă la murat... din fasolea sau mălaiul pe care îl mestecam. Mai era vocea lui Kerrin cîntînd singură printre viţei... sentimentul de siguranţă din preajma mamei... liniştea credinţei ei care se

6

răspîndea în jur aşa cum se răspîn- deşte căldura, dragostea pe care o purtam una celeilalte şi fericirea sănătoasă de a trăi, de a şti că vine ziua de mîine şi multe ale zile, fie-care cu bucuriile ei la care aş adăuga şi umbra frunzei, chiar frunza însăşi... şi troienele de zăpadă argintii şi ţipetele puternice ale pescăruşilor de rîu şi chiar rîurile îngheţate. Noi eram ca mazărea verde, tare şi umflată, pe care Merle o culegea cu întîrziere pentru ca . în dimineţile lungi şi în nopţile întunecate seva pămîntului s-o poată pătrunde cît mai bine, să aibă timp să crească, toate petrecîndu-se fără osteneală sau cheltuială din partea noastră, atîtea lucruri ciudate şi uluitoare care se întâmplau fără ştirea noastră. Toate acestea făceau parte din noi ca şi priveliştea platanilor cu trunchiurile lor albe avîntîndu-se spre cer, ori ca norii care pluteau ca un abur subţire pe deasupra dealurilor.

Puteam petrece ore întregi lăsîndu-ne în voia gîndurilor atât de ciudate şi întortocheate, spu- nîndu-ne că avem atîtea enigme de rezolvat incit mintea noastră trebuia să rămînă vie, nesăţioasă de noi cunoştinţe, nepotolită.

Dar încă de pe atunci Kerrin nu se mulţumea cu atît. Sălbatecă şi plină de neastîmpăr, călărea uneori cit era noaptea de lungă, în vreme ce noi stăteam acasă şi citeam. Tata întreba mereu de ea, se întrerupea din citit şi ieşea în noaptea albită

de lună.

— De ce n-o ţii acasă, Willa ? o întreba pe mama. Cine ştie pe unde umblă de una singură noaptea. Nici o fată nu trebuie să hoinărească noaptea.

Tata cădea de oboseală încă din primele momente ale serii. Uneori s-ar fi culcat de cum se însera, nerăbdător să adoarmă cît mai repede, însă făcea eforturi să rămînă treaz, aşteptînd-o. Kerrin se reîntorcea însă cam în jurul orei zece. Auzeam cum nechezau caii, de parcă s-ar fi apropiat o furtună şi cum sub copitele calului călărit de ea se urneau pietrele, apoi nechezatul lui obosit.

— A sosit, spunea mama. Acum totul e în regulă, aşa că poţi să te duci să te culci, Arnold.

Şi cînd zgomotul făcut de copite era în sfîrşit aproape, tata închidea cartea din care de fapt în ultima jumătate de oră nu mai citise nici un rînd şi urca la el în odaie. Nu avea nici un rost să o întîmpine sau să-i spună ceva. în cea dintîi noapte în care Kerrin întîrziase, el îi ieşise în întîmpinare şi începuse s-o certe, cerîndu-i explicaţii, fără să primească nici un răspuns. Nu numai că refuzase să-i dea vreo explicaţie, dar nici n-a vrut să intre în casă, preferind să ră- mină toată noaptea în grajd şi să doarmă pe o căpiţă de fîn, probabil mult mai liniştită decît noi care, în paturile noastre, n-am fost multă vreme în stare să închidem ochii.

îmi amintesc de asemenea dimineaţa următoare. Era un aprilie friguros şi ferma noastră

era învăluită în neguri joase. După plecarea tatei, Kerrin a ieşit din grajd cu părul plin de ierburi uscate, întinzîndu-se şi căscînd în soarele care îşi făcea cu greutate loc prin ceaţă, păşind pe pietrele- care duceau la bucătărie. Ne uitam una la alta, Merle şi cu mine. Simţeam cum ne trec fiorii, ne închipuiam însă că din pricina ceţii care se lipea jilavă de trupurile noastre. Ne-am dus în bucătărie şi ne-am aşezat hainele în faţa focului ca să iasă umezeala din ele.

Kerrin stătea la masă fără să scoată un cuvînt, cu părul încă plin de ierburi uscate. Pielea de pe picioare i se făcuse ca de găină pentru că mersese prin iarba umedă şi ne privea curioasă să vadă ce-o să-i spunem. Noi ne căutam însă de treabă, adulmecînd mirosul pătrunzător al slăninei pusă la prăjit şi ascultînd sfîrîitul fulgilor de ovăz. Mama i-a adus puţină slănină, un codru de pîine şi o cană cu lapte ; laptele mai avea încă vinişoare de smîntînă la suprafaţă. I-a mai spus c-ar fi mai bine să se mute lîngă sobă să se usuce mai repede.

Mama trăgea speranţa ca tata să se întoarcă tîrziu, să rămînă adică mai multă vreme afară.

Kerrin mînca în neştire cu o foame de lup. îşi acoperi la început bucata de pîine cu un strat gros de gem, atît de gros încît pîinea aproape că dispăruse sub grosimea lui, apoi renunţă să mai întindă gemul pe pîine, preferind să mănînce direct din borcan. Merle

şi cu mine continuam să mîncăm fulgi de ovăz muiaţi în lapte. Am fost cuprinsă de un sentiment ciudat: am avut impresia că, pe neaşteptate, zilele cu adevărat frumoase au dispărut pentru totdeauna, zile pline de căldura dulce a sobei. Mîn- carea înfulecată de Kerrin o ajuta parcă să primească forţa necesară ca să poată striga la noi, să poată să ne urască şi să ne facă zilnic scene. Eram curioasă să văd cam pînă unde va merge răbdarea mamei, pentru că eram convinsă că în cele din urmă lucrurile vor lua o întorsătură urîtă. N-am avut însă timp să-mi urmez gîndu- rile pînă la capăt – şi aşa n-aş fi ajuns probabil la nici un rezultat, incapabilă să găsesc vreo soluţie – căci tata se reîntorsese şi acum stătea în prag uitîndu-se la noi.

Părea mai masiv şi mai greoi ca niciodată, cu faţa plină de zbîrcituri. Din părul lui, care fusese odinioară roşu şi foarte creţ, mai rămăseseră doar vreo cîteva smocuri răzleţe şi închise la culoare. Pe vremuri îl purta lung pînă mai jos de guler, chipul lui aducînd cu al unui pastor, în ultima vreme se rădea însă, ceea ce dădea întregii sale înfăţişări aspectul cuiva care nu se simte prea bine. Privirea îi era rece şi în ochii lui, de un albastru cenuşiu, puteai să citeşti furia. îmi era foarte drag cînd îl vedeam zîmbind, poate şi pentru că acest lucru se în- tîmpla din ce în ce mai rar.

Ţinea foarte mult la Merle şi la mine, pentru că noi amîndouă iubeam pămîntul şi el ştia asta, pămîntul în apropierea căruia simţeam întotdeauna un fel de alinare, pămîntul care dădea un sens existenţei noastre. însă cel mai mult o iubea pe Merle şi era de părere că dacă ea ar fi fost băiat ar fi fost foarte reuşit. Nu încerca niciodată însă s-o trateze ca pe un băiat, zicînd că nimic nu poate schimba felul de a fi al unei fete.

Ne privea întotdeauna de dincolo de golful ceţos care despărţea lumea lui de cea a femeilor, acestea trăind parcă într-un spaţiu în care el nu putea să aibă acces. Şi de se întîmpla ca ele să intre totuşi cumva în lumea bărbaţilor ca să se căsătorească, se reîntorceau neapărat pe tărîmul de unde plecaseră. Doar de mama se simţea cu adevărat apropiat. Şi dacă ea revenea din cînd în cînd în lumea femeilor, o făcea pe nesimţite. Pentru ea, căsătoria nu însemnase decît un fel de dăruire neîntreruptă.

Arăta de parcă n-ar fi văzut-o pe Kerrin, sau de parcă ar fi uitat complet de existenţa ei şi poate că pînă la urmă nu i-ar fi dat nici o atenţie dacă ea ar fi reuşit să-şi ţină gura, văzîn- du-şi de treabă ; în primul rînd, pieptănîndu-se ca lumea, în loc să-şi lase părul plin cu buruieni.

— Max nu vine astăzi, spuse el. E bolnav. Apoi puse jos laptele care se vărsă pe duşumea şi începu s-o privească pe Kerrin. Vru, se pare, să-i spună ceva, dar se făcu roşu la faţă şi se întoarse cu spatele la ea, încruntat şi deznădăjduit în acelaşi timp.

5 – Acum, în nolembrl*

7
2

Atunci mama l-a întrebat cît au lucrat ieri şi el i-a răspuns că n-au reuşit să termine nici a treia parte din ceea ce era de făcut. Max lucrează destul de încet şi pe deasupra are de lucru şi acasă. E cam peste puterile lui. Rathmanii îşi pun şi ei porumbul în zilele astea. în tot cazul, putea să-l depoziteze dacă nu-l putea vinde.

— Şi de ce'nu semeni altceva decît ceilalţi ? izbucni Kerrin. Ceva care să ne aducă intr-adevăr bani, nu numai porumb şi iar porumb.

— Tu vrei totul dintr-o dată. Să cîştigăm cît mai mult şi cît mai repede. Era calm, fără să pară că ia în seamă vocea cicălitoare a lui Kerrin. Vorbea de parcă s-ar fi adresat unui căţeluş care schelălăie fără rost tot timpul, dar pe care poţi să-l dai oricînd afară cu un picior în spate. O urmăream pe mama, îl privea intens, părînd că-i spune : ai grijă, ai grijă... Te rog, nu te uita la ea în felul ăsta, spuneau parcă privirile ei. Nu scoase însă nici o vorbă. Eram convinsă că se ruga în gînd. Cu voce tare însă, căutînd în acelaşi timp să pară cît mai indiferentă, zise că într-adevăr ar fi bine dacă mai tîrziu ar încerca să pună nişte ţelină, e adevărat că după cîte ştie ea e destul de greu de cultivat, din pricina asta probabil nimeni în împrejurimi n-a încercat să-şi facă de lucru cu ea; cerea pe deasupra şi foarte multă apă, dar n-ar strica totuşi să încerce...

■— Şi cine are vreme să care apă ? întrebă tata. Părea mai mult o constatare

dispreţuitoare decît o întrebare. Pe faţa lui nu era greu să citeşti oboseala care îl cuprindea întotdeauna cînd discuta cu noi în contradictoriu. De parcă ar fi vorbit despre nişte lucruri despre care nu are nici un rost să-ţi baţi gura.

— Aş putea-o face eu, spuse Kerrin. Părea emoţionată, nerăbdătoare, cuprinsă de o neaşteptată grabă.

— Dă-i drumul, o îndemnă el, dă-i drumul să te văd cît ai să rezişti !

Se instală cît mai comod în scaun şi începu să rîdă de unul singur. Era un rîs înfundat şi foarte neplăcut, se vedea că e foarte supărat, înjura destul de rar, gînaindu-se că nu e onorabil să înjuri în faţa femeilor şi acum îi treceau prin cap toate înjurăturile posibile, venindu-i pe limbă, ceea ce îl înfuria şi mai tare.

Merle şi cu mine am ieşit pe furiş afară. Negurile se ridicaseră şi acum puteai privi în vale, unde se zăreau piersicii care înfloriseră ; florile erau însă rare şi cu petale firave. Prunii sălbateci erau în schimb ca un nor alb. în spatele grajdului era o potecă şi am trecut pe lîngă lanul de porumb, pe lîngă mormanele de bălegar din care ieşeau aburi calzi şi pe lîngă porcii cei graşi care se bălăceau în noroi. Bătrîna scroafă Clytemnestra ne privea posomorită şi bănuitoare. Nouă purceluşi o urmau peste tot pe unde ea îşi tîra ţîţele grele de lapte.

Aerul era plăcut, cam încins, dar plin de mirosul proaspăt al ierbii. Ne simţeam de parcă

am fi scăpat de o grea povară. Am sărit gardul şi am început să alergăm, fără vreo ţintă anume, pe cîmpul plin de muşuroaie. Doream să ajungem cit mai repede în pădure şi să ne ascundem acolo. Să ne pierdem prin lăstărişul încă rar.

Văile erau pline cu pansele delicate, pogoane întregi de panseluţe, ca o ceaţă uşoară, ca o brumă subţire, acoperind pămîntul, dese ca iarba. Am trecut pe lîngă o baltă unde apăruseră ciorchini de ouă de broască şi de salamandră, lipicioase, străvezii şi rotunde, ca nişte grămezi de boabe de tapioca strîns lipite între ele. Merle a luat un ciorchine în mînă dar i-a alunecat jos ca un peşte alunecos, gras şi gata să se zvîrcolească.

Am privit cu multă atenţie dar n-am putut zări nici o broască, n-am descoperit nici o vietate în afara gîzelor care se roteau şi coborau în picaj, lăsînd nişte urme pe apă care semănau cu liniile lăsate de patine pe o pojghiţă de gheaţă. Stejarii dădeau şi ei în floare, dar nu are nici un rost să vorbesc despre ei. Stăteam nemişcate de parcă am fi fost de piatră şi simţeam cum se rupe ceva în noi. Simţeam că sînt o mulţime de lucruri care ne depăşesc şi ni se părea că nu putem suporta mai mult, că am ajuns la capătul puterilor. Merle a îngenuncheat în iarbă şi a început să culeagă panseluţe, cuprinsă parcă de frenezie. „Sînt atît de multe, încît pot culege o mie fără ca cineva să le simtă lipsa”

a zis ea. Am început să le culegem împreună ; mi se părea că devin, nu ştiu cum, mai uşoară, în clipa în care le atingeam petalele catifelate.

Intr-un tufiş am găsit un liliac atîrnînd cu labele în jos, ca un fluture uriaş. Blana lui, de un auriu întunecat, avea un luciu metalic. Am

privit tufele de agrişe sălbatece şi am urmărit jocul bărzăunilor, galbeni ca polenul ; sub me- rişorii sălbateci am văzut mişcîndu-se ceva printr-un fel de tunel, dar n-am putut să ne dăm seama dacă era un şoarece sau o cîrtiţă. Deodată, Merle îmi şopti : „Priveşte !” şi-mi arătă un stejar bătrîn scobit pe dinăuntru, ros de boli, plin numai de noduri şi de umflături şi am descoperit privirea rece a unor ochi de cucuvea. Un pui de cucuvea cu ochii nemişcaţi ! Eram gata să sar în sus, să urlu de bucurie, dar n-am fost în stare din pricina fricii, să fac vreo mişcare. Mi-am amintit de cuibul pe care îl găsiserăm chiar în ziua sosirii noastre şi pe care îl ştiam pe undeva pe aproape. Ni se întîmpla uneori să auzim ţipetele păsărilor mai bătrîne şi să le vedem chiar foindu-se încoace şi încolo, chiar în timpul zilei sau ia căderea serii.

Bucuria de care mă simţeam cuprinsă era atît de intensă, încît aveam impresia că n-o să mă părăsească niciodată, o bucurie în stare să mă ocrotească împotriva unor întîmplări de felul celor ce s-au petrecut chiar în dimineaţa aceea în bucătăria noastră, sau împotriva unor urzeli de tot felul pe care le simţeam crescînd în jur şi care erau în stare să dea existenţei noastre aspectul unui viespar.

Uneori mi se părea că pădurile sînt alinarea şi răspunsul lă toate întrebările şi că era destul să trăieşti pentru ele, deşi poate ele nu vor fi întotdeauna ale noastre, căci o secetă, un an prea umed sau prea îmbelşugat, an în

care oricine are destul de vîndut, poate să ni le smulgă, iar o singură trăsătură de condei pe o bucată de hîrtie reuşeşte să pună stăpînire pe pămîntul pe care l-ai crezut pentru totdeauna al tău, făcîndu-te să pierzi nu numai cele o sută de pogoane, să zicem, ci însăşi raţiunea de a trăi. Şi aceeaşi frică bolnăvicioasă apărea din nou ca o mînă vicleană ce voia să te sugrume.

— Ce-ai păţit ? mă întrebă Merle, dar cred că pe faţă mi se putea citi totul, aşa cum citeşti într-o carte deschisă. Stătea în faţa mea şi muşca dintr-o crenguţă şi toată veselia îi dispăru de pe chip. Pe deasupra copacilor încărcaţi cu muguri şi pe deasupra cuiburilor care se înălţau ca nişte pete negre, umbrind soarele care se înălţa pe cer, treceau ulii purtaţi de vînt, cu aripile larg deschise ; se ridicau drept în sus, părăsind, parcă cu scîrbă, desişul, cu gîtul lor roşu ca o rană deschisă... Şi acelaşi gînd ne tulbura pe amîndouă.

Dar frica stăruie zi şi noapte numai în mintea nebunilor ; celelalte gînduri reuşesc în cele din urmă să se strecoare şi să-şi facă loc. Noi eram prea sănătoase, prea cu picioarele pe pămînt, prea stăpîne pe noi ca să nu uităm repede toate temerile şi frământările şi să nu devenim din nou nepăsătoare ca doi viţeluşi.

Am văzut cum umbrele copacilor se făceau din ce în ce mai mici, semn că se apropia amiaza şi ne-a cuprins pe neaşteptate o foame atît de teribilă încît nici o frică nu ne

putea face s-o uităm şi în ciuda eforturilor pe care le-am făcut ca s-o ignorăm, ne-a fost imposibil. N-am fost în stare să o potolim numai cu boabe de

ienupăr. Merle nutrea speranţa că la masă o să mîncăm biscuiţi mari şi crocanţi. Şi-n clipa aceea, biscuiţii aceia deveniră pentru noi lucrul cel mai important de pe pămînt.

10

Sînt o mulţime de lucruri de care n-am putut scăpa în ciuda eforturilor noastre. Ele au rămas întipărite în memorie, schimbîndu-li-se cel mult înfăţişarea. îmi place să cred că anii te transformă, te îmbogăţesc, dar acum sînt din ce în ce mai convinsă că timpul nu face decît să amplifice totul, fără să schimbe în realitate nimic. Omul are norocul, mai mult chiar decît norocul, un fel de chemare, de a medita privind liniştit în urma sa. Să vadă limpede, întorcînd privirea spre trecut sau viitor, spre anii care s-au scurs ca să descopere cu tristeţe cît de mult seamănă unul cu celălalt. Legătura groaznică dintre cauză şi efect, rădăcina ridicîndu-se în tulpină, inevitabila creştere, aceleaşi urme marcînd ţesătura diferiţilor ani, ca urmele de creştere de pe ramuri.

în primii ani, era destul de simplu să ignori totul, să te detaşezi şi să iei lucrurile uşor. Umbrele înfricoşătoare treceau pe lîngă noi şi erau uitate cu uşurinţă. Cu vremea însă, lucrurile s-au schimbat. în aceşti ultimi zece ani ne-a venit din ce în ce mai greu să trăim numai în prezent, să uităm pentru o scurtă perioadă de timp trecutul, sau viitorul care ne aştepta.

n

într-o anumită privinţă, doar Merle era capabilă să trăiască-foarte intens clipele de fericire şi să uite că ele au un început şi un sfîrşit. Anii nu reuşiseră s-o schimbe prea mult. Totuşi începuseră să trăiască în ea două fiinţe total diferite : una normală şi puternică, ironică dar luminoasă şi plină de sănătate, cealaltă de o sensibilitate exagerată, plină de superstiţii obscure şi de tot felul de temeri copilăreşti. Era greu de înţeles şi totuşi foarte uşor, cît era de tînără şi de bătrînă în acelaşi timp. Era pură, ca însăşi lumina, şi avea o calitate pe care mi-o dorisem întotdeauna : curajul de a trăi în conformitate cu propriile ei convingeri.

Noi trăim fără să fim în stare să privim adevărul în faţă ; cel puţin jumătate din viaţa noastră este falsă. în clipa judecăţii, păstrăm pentru noi adevărul, îl ascundem. Aş vrea să fim mai zgîrciţi cu laudele şi să nu spunem decît ceea ce credem cu adevărat. Numai în acest fel valorile îşi capătă adevărata lor dimensiune. Merle era foarte aproape de o astfel de victorie, nu atît pentru că îşi impusese acest lucru, cît mai ales pentru că se *născuse* aşa. Ea nu se lupta cu morile de vînt sau cu tot felul de închipuiri complicate, cărora îi era frică să le spună numele, lua lucrurile aşa cum sînt ele, analizîndu-le cu multă răbdare.

S-a opus însă întotdeauna unui adevăr pe care eu l-am crezut indiscutabil : acela că dragostea şi frica cresc concomitent, cu o precizie

aproape matematică, în fiecare din noi, aşa că pe măsură ce dragostea creşte, frica se măreşte şi ea. Merle a urît ipoteca dar nu i-a fost niciodată teamă de ea, cu toate că iubea pămîntul nostru tot atît de mult, dacă nu şi mai mult decît îl iubeam eu. întotdeauna am fost convinsă că dacă odată şi odată o să reuşim să scăpăm de toate datoriile noastre, acest lucru o să se întîmple numai datorită urii şi încrîncenării ei. Cel puţin aşa mi s-a părut în primăvara aceea. Omului îi place să creadă că undeva există putere.

11

într-o zi uscată şi rece de la mijlocul lui aprilie, apăru Grant. O zi ca oricare alta, zi în care mugurii merişorului sălbatec erau roşii ca sîngele, iar păducelul dădea în floare. Pămîn- tul crăpa de secetă şi plantele abia ivite se şi încovoiau. L-am văzut apropiindu-se de casa noastră şi tata i-a ieşit în întîmpinare.

Atît de puţine lucruri se întîmplaseră pînă atunci în viaţa noastră, încît întîmplările de mai tîrziu n-au fost în stare să şteargă din mintea mea nici un amănunt legat de sosirea lui. Grant părea mult mai bătrîn decît mi-l închipuisem eu şi în prima clipă mi s-a părut stîngaci şi ciudat. Era înalt şi subţire şi ne uitam speriate ca nişte ţînci la mutra lui. Cînd vorbea, vocea lui avea o intonaţie blîndă,

aproape bă- trînească, dar surîdea uşor şi pe neaşteptate.

Era mai mult decît evident că se simţea destul de stînjenit, ceea ce nu-l oprea să stea bine înfipt pe picioare ; nu părea însă nici înţepat şi nici încurcat, cum sînt de obicei bărbaţii cînd nu se simt în largul lor.

— Părea cuprins de frică, de parcă ar fi vrut tot timpul s-o ia la sănătoasa, şi-a dat cu părerea Merle ceva mai tîrziu. L-am văzut înro- şindu-se, cu toate că e destul de ars de soare... Mie însă mi s-a părut liniştit şi demn.

— Mă bucur de sosirea dumneavoastră, domnule Coven, spusese mama pe un ton cît se poate de oficial, de parcă i-ar fi intrat în casă un pastor sau un şerif ; dar în acelaşi timp zîmbea, aşa că nu era greu să-i citeşti pe chip sinceritatea.

— Un nou venit e un lucru minunat, lăsă să-i scape Merle. Ca *orice* lucru nou, adăugă ea.

Grant începu să rîdă, un rîs plin şi din toată inima. Cînd rîdea părea mult mai tînăr.

— Dumneata mă faci să mă simt ceva mai bine, spuse el. Mă bucur că în sfîrşit s-a spart gheaţa.

Tata nu ştia ce să-i răspundă aşa că se prefăcu că nu l-a auzit, iar cînd i-a spus numele meu, eu am dat din cap şi am rămas ţeapănă ca o paiaţă.

Kerrin nu era de faţă. Probabil că se hotărîse să-l întîmpine cu totul altfel decît noi, preferind să-şi aleagă ea singură timpul şi locul potrivit.

— Se pare că va fi un an bun, spuse tata. Erau vorbele pe care le rostea întotdeauna cînd căuta cuvintele şi' nu găsea ce să spună. A sosit vremea să avem în sfîrşit o recoltă bună la
toamnă, adăugă el. Şi să se facă atîtea bucate, incit să nu pridididim să le strîngem pe toate.

— Şi Dumnezeu din cer vede c-ar fi timpul, replică Grant. Ne-am săturat să mîncăm mereu pleavă în loc de porumb.

— Oboseşti tot căutînd prin grămezile de porumb pînă cînd găseşti un ştiulete mai ca lumea, spuse Merle. Ştiuleţii nu sînt buni decît pentru coceni. Sînt plini de tăciune şi de putregai. Noi nici nu îndrăznim să ne uităm ce dăm taurilor de mîncare. Ne place să zicem c-ar fi vorba de porumb.

Grant rînji.

— Orice are *forma* porumbului e porumb, are tata obiceiul să spună junicilor şi după o vreme au început şi ele să-l creadă.

— Le ghiorăie atît de tare maţele de foame încît nici nu mai sînt în stare să vadă ce mănîncă, zise Merle. Şi să ai şi şapte…

— Să mergem acum la grajd, o întrerupse tata. S-a făcut destul de tîrziu şi mai avem multe treburi de făcut.

Pentru tata întotdeauna era prea tîrziu, cîteodată chiar, dimineaţa pe la patru. Somnul lui era ca un fel de cursă între întuneric şi lumină şi chiar dacă se întindea puţin, cizmele erau pregătite pe scăunelul de lîngă el.

— Nu mai e mult şi cina e gata, îi aminti

mama. Pregătise o masă festivă cu ocazia sosirii lui Grant şi ştia că de multe ori tata e în stare să uite de mîncare, încît trebuia să iasă după el afară şi să-l strige. Se întîmpla să-i fie foame şi să fie din pricina asta rău dispus, fără să-şi **dea** seama de unde îi vine proasta dispoziţie.

— în cinstea venirii dumitale, spuse Merle, vom avea la masă piersici. Trebuie să mănînci din toate bunătăţile.

— Cine a cumpărat piersici ? întrebă tata bănuitor.

Mama însă rîse şi spuse :

— E un borcan care ne-a rămas de anul trecut. Sînt piersicile pe care le-ai cules cu mîna ta.

Tata se simţi stingherit şi părăsi odaia şi m-am întrebat ce şi-o fi spus Grant şi dacă o să se obişnuiască pînă la urmă cu certurile noastre care puteau izbucni din orice fleac şi la orice oră ; dacă, în general, era învăţat cu astfel de certuri.

— Nu e neapărat nevoie de piersici ca să vin la masă, spuse Grant. Foamea e cel mai bun bucătar, mai adăugă el aruncîndu-i mamei precum şi nouă, fetelor, un surîs. Apoi a ieşit afară urmîndu-l pe tata.

— După cît e de lung, e în stare să ne mănînce şi urechile, spuse Merle. N-ar fi trebuit să ne angajăm să-i dăm şi de mîncare.

— O să fie un an bun, spuse mama. O să avem destulă mîncare pentru toţi. Mai greu o să fie cu banii pentru îmbrăcăminte. O să

avem mîncare destulă şi pentru noi şi pentru el.

Totuşi continua să fie îngrijorată şi o urmăream cum numără borcanele, de parcă numărătoarea asta repetată ar fi putut s-o mulţumească în vreun fel. „în tot cazul, avem ce mînca, avem mîncare destulă", vorbele astea ajunseseră să le ştiu pe dinafară şi cu toate că le auzisem de atîtea ori, încă nu ajunsesem să le pătrund cu adevărat înţelesul. „Voi, fermierii, aveţi ce mînca, cel puţin hrană e destulă". Şi atunci mi-am amintit de omul acela care venise la noi cu mulţi ani în urmă şi am simţit cum vechea teamă mă cuprinde din nou, teama că pînă la urmă vom rămîne pe drumuri.

Sosise în toamna celui dintîi an petrecut de noi aici. încă de pe atunci ipoteca apăsa ca o piatră de moară pe umerii noştri. în anul acela am fost cît se poate de trişti, în ciuda faptului că recolta fusese foarte bogată. (Porumbul fusese înalt şi frumos, nu se vedea în el un om călare.) Eram hotărîţi să luăm totul de la început. Aveam nevoie, tînjeam după stabilitate şi siguranţă ; să simţi că pămîntul pe care îl ari şi îl semeni şi îl calci este al tău şi că nu poate să-ţi fugă de sub picioare în urma unei hotărîri judecătoreşti.

Mă gîndeam uneori la asta privind livezile care dăduseră în floare. Zarzării îşi schimbaseră cenuşiul într-o ceaţă albă iar piersicile căpătaseră o culoare roşiatică. Din

colţul grajdului puteam să cuprind văile acoperite de o pîclă albă ca un abis plin de o spumă lăptoasă. Odată mi s-a în- tîmplat să mă zgîrii într-un spin şi mi-a trecut prin cap că e destul ca cineva să facă o zgîrietură asemănătoare pe o foaie de hîrtie şi toate aceste lucruri încetează să mai fie ale tale. O singură mîzgălitură face mai mult decît văile şi dealurile astea. Dar frica mea a fost şi mai teribilă după venirea omului aceluia.

Era într-o dimineaţă de octombrie. Veneam dinspre coteţul găinilor şi m-am oprit lingă grajd urmărindu-l pe omul care trecea pe lingă stejarii desfrunziţi, aparent neatent, în realitate căutînd să vadă şi să reţină tot ce vede. îl urmăream amîndouă, eu şi Merle, cu gura căscată, arătînd probabil ca doi purceluşi gata s-o ia la goană, dar în acelaşi timp suficient de curioase ca să rămînem. Cînd omul s-a apropiat, am văzut că duce în spate nişte saci, dintre care unul arăta a fi destul de greu. Era galben la faţă de parcă ar fi fost bolnav de icter şi atît de palid că te speriai.

— Unde e tatăl vostru, fetelor ? întrebă el. Avea o voce obosită şi neplăcută.

I-am spus că e în grajd, iar Merle a început să-l privească foarte insistent. Era îmbrăcat în- tr-un palton scurt şi strimt, gulerul de la gît era din catifea neagră, cum purtase şi tata cu mulţi ani în urmă. Nasul îi era roşu şi şi-l ştergea mereu cu mîneca paltonului. Tata îi ieşi în întîm- pinare şi începu să vorbească cu el. Se purta cu omul acela de parcă ar fi fost

vorba de un hoţ de drumul mare.

— Nu aveţi ceva de lucru ? întrebă omul. Mă gîndesc c-o mai fi rămas treabă şi după cules. Aş putea să vă ajut, să cîştig şi eu nişte bani. Scoase un fel de pîinişoare şi ni le arătă. Erau uscate, cine ştie dacă se mai puteau mînca. Mi le-a dat la ferma la care am lucrat înainte de a veni aici. Cel puţin îţi umflă burta.

— Ce-ai putea să faci ? îl întrebă tata. Ce tot umbli brambura încoace şi încolo ?

— Voi, fermierii, aveţi cel puţin ce mînca, spuse el. Dar am şi eu o familie şi trebuie s-o hrănesc cu ceva.

îmi era frică şi în acelaşi timp milă de el. Arăta de parcă ar fi fost plin de rîie şi mîncat de molii şi se vedea că nu e obişnuit să meargă pe jos. Voiam să-i şoptesc să nu vorbească aşa cu tata dacă avea de gînd să se aleagă cu ceva. Tata începuse să-l privească cu asprime şi duşmănie. Nu accepta ca omul să arunce vina pe altcineva : pe viaţă, pe oameni, sau chiar pe Dumnezeu ; asta îl întărită. I se părea că nimeni nu are dreptul să arunce vina pe alţii pentru faptul că lui îi este foame. Aş fi vrut să-l previn pe străin şi nu ştiam cum. îl priveam doar fix şi laptele mi se scurgea murdărindu-mi pantofii.

— N-am nevoie de nici un fel de ajutor, spuse tata. Fermierul o duce tot atît de prost ca şi ceilalţi. Şi dacă muncim din greu pămîntul, n-o facem ca să fim filantropi cu alţii. îndreptă spre el o privire plină de severitate. Cel care îl asculta fusese probabil

odată un om înstărit, dar acum arăta ca un hîrb gata să se spargă. îi spuse cu severitate : Şterge-o cît mai repede !

Nu-i făcea nici o plăcere să-l aibă înaintea ochilor, zdrenţăros cum era, de parcă abia scăpase de gălbenare, cu nasul curgîndu-i tot timpul, un fel de mortăciune mai degrabă decît un om viu. Era un fel de oglindă pentru tata care îşi spunea, probabil, că acelaşi lucru i s-ar fi putut întîmpla şi lui, dacă n-ar fi avut pă- mîntul care să-l adăpostească. Omul îl înjură şi se grăbi să plece. Începu să coboare din nou dealul abia tîrîndu-se, aducînd mai degrabă cu un fel de gînganie, murdară şi bolnavă semă- nînd prea puţin a om.

— O haimana mincinoasă, spusese tata şi în- torcîndu-se, intră înapoi în grajd.

— Ar fi trebuit totuşi să-i dăm ceva, spuse Merle şi ne-am amintit de cartofii scoşi în di- mineaţa aceea şi de grămăjoara de morcovi care se ofilea. În ciuda fricii pe care o simţeam n-am fost în stare să-mi înăbuş mila ce mă cu- prinsese. Nu puteam rămîne nepăsătoare urmă- rindu-l cum se îndepărtează, cu sacul ăla în care nu avea decît nişte pîinişoare uscate.

— Am putea s-o luăm peste, cîmp şi să-l ajungem din urmă, am spus eu. Am putea să-i ducem cîte ceva de-ale gurii şi să le ascundem sub puloverul meu.

Merle era speriată. în clipele acelea îl credea gata pregătit să ne jefuiască şi să ne omoare. Şi mie îmi era frică.

Ne-am furişat în pivniţă şi am reuşit să furăm nişte cartofi. Merle a mai şterpelit nişte morcovi şi un măr. Am sărit gardul şi am luat-o la fugă peste cîmp. Era noroi şi mult mai greu de mers decît prin zăpadă. Merle a căzut de două ori şi s-a mînjit cu noroi pe faţă. începu să plîngă şi să urle în gura mare.

La o cotitură a drumului, l-am văzut pe omul acela vorbind de unul singur şi înjurînd, cu pulpanele paltonului ridicate pînă deasupra genunchilor fluturînd în bătaia vîntului.

— Domnule ! am încercat eu să-l strig, dar probabil nu m-a auzit sau obosit cum era, se credea pur şi simplu victima unor halucinaţii.

Stânjenită, am rămas nemişcată, strîngînd la piept cartofii pe care îi luaserăm cu noi. N-am reuşit să-l mai strig încă o dată, ruşinată şi înspăimîntată cum eram. Apoi a dispărut din nou.

N-am să reuşesc să uit vreodată chipul lui obosit şi nici mila pe care am simţit-o atunci. Iar frica de tot ceea ce semnifica el în realitate devenea atît de copleşitoare uneori, încît vreme îndelungată chipul lui îmi rămase neşters din minte. Parcă îl văd şi acum alungat de la uşa noastră, cu poalele paltonului fluturînd în bătaia vînţului!

— Doamne, Dumnezeule, am rostit eu cu voce tare fără să-mi dau seama, de parcă aş fi vrut să mă rog.

Merle se întoarse mirată spre mine ; faţa îi era roşie ca morcovii care continuau să fiarbă.

— Ce-ai păţit ? mă întrebă ea, cu toate că

ştia răspunsul poate mai bine ca mine. Luă oala de pe foc şi-o acoperi cu un capac.

— A fost un an rău pentru cartofi. Nici pentru noi n-am prea avut.

Spuse vorbele astea cu o anumită sfidare, nu credea însă în ele ; reuşeau doar într-o anumită măsură s-o liniştească. Necazurile neînsemnate o afectau întotdeauna puternic, dar le şi ui tei uşor, nu-i întunecau clipele de fericire. Aş fi vrut să fiu şi eu în stare să trec cu aceeaşi uşurinţă de Ia ploaie Ia vreme bună şi să nu mă las mereu cuprinsă de îngrijorare.

Merle desfăcu un borcan cu porumb dulce, cam în silă, dar în acelaşi timp puţin emoţionată. Uitase cu desăvîrşire de omul acela şi aspira *mirosul* porumbului cu un zîmbet de evidentă satisfacţie. Boabele erau încă întregi şi lăptoase.

— Cincisprezece ştiuleţi şi jumătate, numără ea. Dacă aş fi băgat în borcan şi viermii, aş fi reuşit să-l umplu ca lumea. Nişte viermi graşi, mari şi lăptoşi.

Gustă din lichidul din borcan luînd o lingură plină pe care o vărsă apoi într-un vas de bucătărie.

— Sper că o să ne aprecieze porumbul aşa cum merită. În tot cazul, n-o să mai deschidem prea curînd un alt borcan.

— Nici n-a mai rămas ce să deschizi, îi spusei eu. A fost ultimul.

— Nu ne vine în fiecare zi un om nou în casă, ne mustră mama. Trebuie să ştim să facem faţă atunci cînd e nevoie. Arăta

emoţionată şi tînără. Mi se părea curios cît de puţin reuşise să se schimbe în aceşti ani în ciuda muncii grele şi a atîtor deziluzii şi înfrîngeri. Poate pentru că ştia să ia viaţa aşa cum era, nu se grăbea niciodată.

— Slavă Domnului că nu ne vine cîte un musafir în fiecare zi, mormăi Merle. Borcanul ăsta o să-i ajungă pe o măsea şi de flămînd tot flămînd o să rămînă, ascultaţi-mă pe mine. Oameni ca el care cresc atît de înalţi, ar trebui să se obişnuiască cu mîncărurile ieftine. Cu nişte lucruri pe care să le poţi cumpăra aşa, cu sacul, cum ar fi dc pildă finul sau cocenii. Dumnezeu ar ii putut să fie mai zgîrcit atunci cînd i-a dăruit atîtea oase, dar, oricum, acum tot nu mai e nimic de făcut.

12

...îmi place să-mi amintesc acea noapte. Kerrin a întîrziat să se întoarcă acasă. Fără ea ne simţeam mult mai vesele şi nu aşa de stînjenite. Pînă şi tata era parcă mai amabil decît de obicei şi mîncă două piersici din compot uitînd să mai întrebe cîte au mai rămas. O jumătate de piersică o întinse pe pîine, bucurîndu-se de gustul ei acrişor. Grant părea să fie destul de închis din fire şi fără umor. Nu era nici zgomotos nici repezit ca Merle, dar avea ceva în el care îţi atrăgea imediat atenţia. Cînd povestea, ştia să dea

viaţă lucrurilor pe care le spunea.

Stînd de vorbă cu el, tata a început să-şi expună toate vechile lui teorii, pe care noi le ştiam aproape pe de rost, bucuros că i se oferea prilejul să şi le asculte încă o dată. Prin răspunsurile pe care i le dădea lui Grant, tata îi dădea de înţeles că acum are în sfîrşit în casă un bărbat care să-l susţină. Descoperirăm că Grant avea în realitate umor, un umor sec, uneori grosolan, dar niciodată răutăcios sau meschin. Cu timpul a început să-i plătească lui Merle cu aceeaşi monedă ; la început, cînd n-o cunoştea prea bine, rîdea doar de glumele ei.

îi urmăream cum stăteau de vorbă fără să scot un cuvînt ; Merle i-a umplut lui Grant farfuria de două ori, fără să renunţe însă la anumite aluzii răutăcioase. Soarele pătrundea prin fereastră brăzdînd podeaua cu nişte dungi luminoase, întretăiate doar de umbra muşcatelor din fereastră. Cînd ridicam paharele, se puneau în mişcare un fel de cercuri albe care jucau pe pereţi sau pe tavan şi castronul plin cu piersici arunca pe faţa de masă toate culorile curcubeului.

Mîncarea era mai bună ca oricînd şi mama mai făcuse pe deasupra şi o ruladă cu dulceaţă, împodobită cu stafide. De data asta am renunţat să mai socotesc în gînd cam cît au costat toate astea. Grant aspiră cu satisfacţie mirosul atît de aţîţător al mirodeniilor şi dădu în- cîntat din cap.

— Există multe cuvinte potrivite pentru

orice lucru, spuse el, dar nici unul potrivit pentru rulada asta. Este cel mai dumnezeiesc lucru pe care îl poate mînca cineva pe tărîmul ăsta.

— Este, probabil, şi cel mai apropiat de bunătăţile peste care vom da pe tărîmul celălalt, spuse Merle. Şi-i,dădu o bucată aurie, mare şi fierbinte.

Grant mulţumi pentru bucată şi o termină în doi timpi şi trei mişcări.

— E minunată, îi spuse el mamei. Toate laudele care ar putea ieşi acum din gura noastră nu fac nici cît jumătate din mîncărurile care ne mtră în gură. O mîncare ca lumea face mai mult decît orice vorbă iscusită.

— în cazul ăsta, Max ar trebui să fie un mare orator, se porni arţăgoasă Merle. Mînca tot timpul ca un animal şi nu scotea din gură nici un cuvinţel, nici măcar vreun grohăit.

— Femeile vorbesc întotdeauna mai mult de- cît trebuie, observă tata. Se rezemă de speteaza scaunului şi pe faţă îi apăru ceva care aducea a zîmbet. Spun tot felul de fleacuri pe care bărbatul le observă fără să simtă nevoia să sporovăiască. Se hrănesc şi se îngraşă cu vorbe de clacă.

— într-adevăr, nu ne-ar strica ca în luna august să ne putem hrăni cu ele. Parcă văd c-or să fie mai multe vorbe decît bucate. Merle făcu un semn cu capul spre lanurile care se vedeau prin fereastra deschisă deasupra cărora încă de pe atunci se putea zări ridicîndu-se o pulbere uscată.

— S-ar putea ca în luna august să avem

parte de un adevărat potop. Ia nu mai cobi şi las-o mai încet cu flecăreala. Trei ani de secetă nu vin aşa, unul după altul şi unde mai pui că acum avem şi un bărbat care să ne ajute, i-o tăie tata.

— Putem ciocni cu apă cu ocazia venirii lui. Asta-i cea mai bună băutură cu care putem să-l cinstim acuma.

Tata luă un pahar cu apă şi-l goli în cinstea lui Grant şi pe f-aţă îi apăru un zîmbet neaş-teptat, unul din puţinele lui zîmbete. Apoi se întinse din nou în scaun, în vreme ce noi toate eram mai mult decît surprinse, nici nu ne venea să credem că l-am văzut cu adevărat zîmbind. „Excelentă masă, Willa”, zise el, apoi se întoarse din nou spre Grant şi-i spuse. „Am pierdut prea multă vreme, e timpul să plecăm. S-a făcut destul de tîrziu”. Grant se ridică şi el în picioare şi-şi îndreptă spatele cu o mişcare bruscă. Avea umeri lăţi şi puţin aduşi, ca nişte aripi de vultur, şi mîini lungi şi subţiri.

— Pentru mine n-a fost timp pierdut, îi spuse el tatei. Acum mă simt în stare să mişc şi un munte din loc.

— Foarte bine, dar să lăsăm *munţii* unde sînt şi aşa cum sînt, mormăi tata. Ne vom lupta în schimb cu nişte colţi de stîncă şi cu nişte bolovani greu de urnit.

Dar nu părea morocănos, mai degrabă plin de voie bună.

Mă întreb cum de am reuşit s-o scoatem la capăt pînă la venirea lui Grant. De locuit locuia la noi, mesele le luam cu toţii împreună, doar duminica se ducea acasă. Tata era mîndru de Grant şi se purta de parcă el însuşi ar fi devenit important odată cu sosirea lui. întreaga putere a lui Grant stătea în braţele lui lungi, aflate într-o continuă mişcare, încît uneori ne întrebam cum de izbuteşte să de o mişcare atît de precisă, şi de puternică în acelaşi timp, tuturor ligamentelor sau oaselor care alcătuiau mîinile acelea gata să facă atît de bine orice treabă.

— Seamănă cu un copac bătrîn şi uscat dar cu crengile nemaipomenit de lungi, zicea Merle.

Tata, care i-a auzit remarca, s-a întors spre ea cu repeziciune şi a contrazis-o.

— N-ai dreptate. Grant e un bărbat foare frumos, mai frumos ca mulţi alţii.

Merle îi spuse că s-ar putea să aibă dreptate, şi că atîta vreme cît face treabă bună poate, la urma urmei, să semene şi cu un păr, că asta tot nu are nici-o importanţă pentru ea. Era probabil tot atît de frumos ca oricare alt bărbat şi, după cîte ştia ea, bărbaţii nici nu fac mari eforturi ca să *pară* cu orice preţ frumoşi, aşa cum procedează femeile.

Tata o privi fix, dar se pare că nu se strădui să fie destul de atent ca să prindă înţelesul

vorbelor ei. îşi închipui probabil că îl aprobă, pentru că Merle îi zîmbise tot timpul; avea prea mare încredere în ea şi nu era în stare să-şi închipuie că zîmbetul ei ar putea fi dispreţuitor.

— Bărbaţii sînt cu toţi la fel, zicea adeseori Merle. Nici pe el nu-l găsesc cu nimic deosebit de ceilalţi. Seamănă între ei ca două picături de apă. îşi închipuie că se pot considera un fel de dumnezei pentru simplul motiv că s-au născut bărbaţi.

Vorbea întotdeauna în felul ăsta, fără răutate însă, pînă cînd, într-una din zile, chiar în cea dintîi săptămînă de după sosirea lui, el se întoarse la fermă pe la amiază şi o găsi spălînd. Venea agale şi părea foarte obosit. Arăta ca tata, doar că părea mai plin de viaţă. Rîdea întotdeauna făcînd mult zgomot şi faţa i se lumina. („Schimbarea la faţă”, spunea Merle.) Arase cit fusese ziua de lungă şi acum era mort de foame, iar cămaşa de pe el era udă leoarcă. Merle era şi ea obosită, iar cîntecul pe care îl cînta cu o voce tunătoare începu să se audă din ce în ce mai slab, terminîndu-se în cele din urmă în- tr-un fel de suspin. Ea îi făcu doar semn cu capul, prin asta dîndu-i de înţeles că l-a văzut; Grant se aşeză pe scări, solid şi greoi, aşa cum făcea şi tata, ca şi cum s-ar fi prăbuşit pentru totdeauna acolo. Merle stoarse prosoapele, apoi scoase şi cămăşile, lăsîndu-le să atîrne pe marginea căzii, ca el să poată vedea că e vorba de cămăşile lui.

Grant se ridică repede în picioare, se

apropie de ea şi o rugă să-l lase să continue el.

— Acum am destul timp, spuse. Lasă-mă să termin eu zdrenţele astea vechi.

Merle se făcu roşu ca un rac şi era cît pe-aci să scape nişte vorbe urîte. „Ce-ţi veni, eşti chiar atît de nerăbdător să înfuleci ?” – dar, se stă- pini şi nu spuse absolut nimic. Grant apucă trei cămăşi dintr-o dată şi le stoarse pe toate trei cu toată puterea. La două dintre ele reuşi să le rupă toţi nasturii. Apoi le aruncă pe o frînghie şi se întoarse spre ea, roşu şi încurcat. Păreau în tot cazul ceva mai uscate decît cea de pe el. Merle se aşeză pe scări, sprijinindu-se de balustradă şi îi spuse să-şi lase şi salopeta. Bănuiesc că-şi închipuia că Grant trece printr-o criză de nebunie, sperînd însă ca el să termine treaba înainte ca vrăjii să treacă. Grant le stoarse pe toate celelalte, apoi goli cada şi ea îl privea de parcă s-ar fi uitat la un animal preistoric sau la un vampir. Apoi am început să văd cum expresia feţei ei se schimbă pe măsură ce i se înmuia şi inima.

— Eşti mult mai bun decît alţii, îi spuse. Dar asta nu pentru că eşti bărbat.

, – Probabil că şi din pricina asta, spuse Grant. O privi şi rîse, apoi o întrebă dacă nu se duce înăuntru ca să pregătească cina.

— Dacă pentru asta m-ai ajutat, ai făcut-o degeaba. Marget a pregătit totul din timp, spuse ea foarte rece, dar nu era, se vedea bine, supărată. Nici nu credea tot ceea ce spunea. M-am uitat la Grant în timp ce o urmărea cu privirea. O umbră de bucurie apăruse pe faţa lui obosită.

14

L-am întovărăşit în după-amiaza aceea luînd-o amîndoi în sus, de-a lungul pajiştilor. Nu fuseserăm niciodată împreună, dar el uitase urciorul cu apă acolo sus şi cum bea numai dimineaţa aproape vreo patru litri, mai avea nevoie de el.

— Hai cu mine după el, îmi spusese. Las-o pe Merle să spele singură vasele. Ea s-a odihnit destul. Şi a ieşit repede, înainte ca ea să apuce să-l stropească cu apă, cum intenţionase. (Mă îndoiesc acum c-ar fi făcut-o într-adevăr, pentru că în ultima vreme balta secase mult şi trebuie! să fim mai zgîrcite cu apa.)

Am urcat dealul pîrîului şi mi-a dat de înţeles că nu apa era cel mai important lucru în acele momente, ci prezenţa mea lîngă el. Nu vorbea niciodată despre el decît atunci cînd îl întrebam eu cîte ceva. Şi-a amintit de ziua aceea de demult, cînd, urmărindu-şi calul, ajunsese , pînă la ferma noastră, unde se întîlnise cu Merle.

— Era bondoacă şi roşie şi avea o claie de păr încîlcit la spate. îmi amintesc cum i-a pompat calului puţină apă din rezervor, trecînd pe lîngă mine de parcă nici n-aş fi existat. Abia după aceea mi-a aruncat o privire ca de tăuraş înfuriat. M-a privit de parcă aş fi fost un hoţ de cai!

începu să rîdă ca de un lucru de care îşi aducea mereu aminte, apoi zîmbi ca pentru sine... Mă bucuram că îşi aminteşte de Merle.

Cireşii sălbateci înfloriseră. Era foarte cald cu toate că pe cer începuseră să se întindă nişte nori negri ca de cerneală. De ploaie însă nici pomeneală. Verdele întinderilor strălucea ca o flacără aprinsă şi nu era vorba doar de simpla verdeaţă a frunzelor, mai erau şi micii arbuşti de sas afras care se întindeau ca nişte nori galbeni de-a lungul drumului. în scorbura găunoasă a unui sicomor am zărit un şarpe, ne-am uitat cu multă atenţie la el şi i-am văzut ochii sclipind ca două mărgele albastre, duri, rotunzi şi fără pupile. La început am crezut că e orb, dar Grant mi-a explicat că o sălbăticiune nu poate să trăiască fără să vadă şi că dădea impresia asta pentru că era înainte

de a năpîrli iar pielea lui cea veche o avea trasă peste ochi. M-am ruşinat gîndindu-mă că văzusem astfel de lucruri ani de zile, fără să fi încercat vreodată să le găsesc vreo explicaţie. Poate pentru că amînam întotdeauna totul pentru mai tîrziu, neîncercînd să aflu imediat cît mai multe amănunte despre ceea ce vedeam. în schimb, Grant arareori trecea pe lîngă un lucru oricît de neînsemnat fără să în-cerce să-i găsească o explicaţie. „Sînt ferm convins”, spunea el, „că amănuntele pe care le aflăm despre un lucru ne fac să-l înţelegem mult mai bine.”

— Cu mine se întîmplă tocmai invers, i-am spus. Cu cît aflu mai multe lucruri despre ceva, cu atît mi se pare mai complicat, mai puţin limpede.

— Mai bine să ţi se pară complicate, decît să nu le vezi deloc. Am urmărit şarpele care se prelinse apoi în vägăună, încolăcindu-se şi fî-şîind uşor. Grant îmi explică în continuare că întîi i se desprind solzii de pe ochi. La început i se limpezesc ochii şi numai după aceea capătă o piele nouă peste tot. „Iată o temă de meditaţie pentru dumneata, Marget. Mi-ar fi plăcut să mă fac predicator ca tata”. Grant se sprijini cu o mînă de un stîlp al gardului şi sări peste sîrme tot atît de uşor ca şi cînd ar fi aruncat o piatră. Caii s-au speriat şi au luat-o la goană, trăgînd plugul după ei. Grant nu strigă şi nici nu urlă. Mă privi zîmbind şi după aceea începu să alerge destul de stîngaci în urma lor. Caii se încurcaseră în hamuri, aşa că

n-au putut fugi prea departe, tropăiau însă şi se învîrteau pe
loc, în timp ce Grant se străduia să le descurce picioarele împiedicate. Cînd hărmălaia s-a potolit, nu s-a mai întors înapoi şi mi-a făcut doar semn cu mîna strigînd ceva despre nebunii cu picioarele lungi, probabil despre cei doi cai şi cu el trei, apoi începu să are, cîntînd mai tare şi mai prost decît Kerrin.

În drum spre casă, am început să mă gîndesc la felul în care ar fi reacţionat tata în cazul în care i s-ar fi întîmplat aşa ceva : ar fi urlat de furie, în mod sigur, fără să se gîndească că în felul ăsta reuşeşte cel mult să se facă ridicol, dar în acelaşi timp s-ar fi străduit să nu-şi piardă demnitatea, încercînd să realizeze un fel de echilibru, imposibil de fapt. Brazdele pe care le trăgea Grant erau mult mai drepte decît cele pe care le trăseseră tata sau Max vreodată. Brazda lui era şi mai adîncă decît a lor, ceea ce mă făcea să cred că sămînţa va încolţi înainte de sosirea iernii.

15

A fost o lună ireal de frumoasă. N-a căzut nici un strop de ploaie, dar şi acest lucru mi s-a părut aproape lipsit de importanţă. Am încetat să-mi fac tot felul de griji. Uitasem şi ipoteca şi plăţile scadente în luna următoare, nu mai ştiam ce-i aici frică şi trăiam parcă înfăşurată într-un nimb de fericire greu de

definit sau de explicat, al cărui izvor rămînea de asemenea necunoscut, aşa cum în martie mirosul primăverii apare înaintea frunzelor sau a florilor. Eram fericită fără să am vreun motiv anume.

Perii păreau mai frumoşi ca oricînd, iar vîntul aducea cu el un miros intens şi dulce de parfum de mosc. Dar chiar şi primăvara nu a fost decît un miracol de mică importanţă. Mă gîndesc acum – şi parcă nici nu-mi vine să cred – la acele săptămîni, la fericirea oarbă de care m-am lăsat cuprinsă, neumbrită nici măcar de necazurile pricinuite de Kerrin.

Tata părea şi el parcă mai bine dispus, acum cînd avea pe cineva cu care să vorbească, cineva care putea să aibă aceleaşi sentimente, cu toate că noi am înţeles încă din prima clipă că între ei era o deosebire ca de la cer la pămînt, Grant fiindu-i superior tatei în multe privinţe. Grant ţinea atît de mult la el, încît îşi arăta foarte rar (sau aproape niciodată) superioritatea, mai ales cînd eram şi noi de faţă, cu toate că ar fi putut s-o facă de multe ori în timpul discuţiilor noastre comune. Şi numai cînd rămîneau ei singuri îşi spuneau părerea pe faţă, uneori printr-o singură frază sau chiar printr-un singur cuvînt. Grant explicîndu-i nişte lucruri pe care tata pînă atunci ori le trecuse cu vederea, ori, pur şi simplu, nici nu auzise de ele.

Prindeam din cînd în cînd frînturi din discuţiile acestea şi eram surprinsă, nu atît de faptul că Grant ştia atît de multe lucruri, nici

de felul în care vedea el lucrurile în ansamblul lor, cît mai ales de modul în care reuşea să răstoarne, printr-o singură frază, întregul raţionament al tatei, fără ca acesta să se supere sau să se înfurie din pricina asta. Tata îl găsea probabil pe Grant cam radical şi poate prea liber în gîn- dire, dar în acelaşi timp îl considera un om care gîndea întotdeauna serios şi temeinic înainte de a spune ce avea de spus.

Grant era în realitate mai bun, mai puţin dur decît propriile lui convingeri – convingeri care se născuseră ca urmare a unor experienţe amare şi dureroase – cu toate că avea totuşi un fel de asprime înnăscută. Sînt unele fiinţe slabe pe care le poţi întoarce pe toate părţile, asemeni unei bucăţi de lut moale, poţi să le fră- mînţi cît vrei, nu-ţi vor aminti în nici un chip duritatea pietrei sau a stîncii. Dar Grant avea ceva puternic în alcătuirea lui, nu înfumurare, ci o credinţă tare ca piatra. Nu era credinţa în bunătatea celui de sus, ci în altceva, care era de mare folos pentru el, un fel de încredere în tot şi în toate, chiar şi în propriile sale păreri, un fel de credinţă oarbă, dar în care el era în stare să găsească un extraordinar izvor de energie.

De fapt, cred că acesta este singurul mijloc de a reuşi într-adevăr, adică să-ţi pui un fel de ochelari de cal uriaşi, să nu vezi nimic altceva decît drumul care se întinde înaintea ta, nimic altceva să nu existe în afara lui !

Simţeam un fel de recunoştinţă dureroasă

ori de cîte ori mă gîndeam la el, pentru că, în afara durităţii despre care am pomenit, era plin de bunăvoinţă.

Cînd tata se mai încurca în povestirile lui, ori căuta să facă tot felul de demonstraţii fără rost, se făcea că nu-l aude, cu toate c-ar fi putut, pe

bună dreptate, să-l contrazică, nu voia însă să-l facă să se simtă ridicol, să-l lase pradă batjocorilor lui Kerrin.

■ Pe atunci, Kerrin îi plăcea lui Grant. Nu era greu de înţeles pentru ce şi probabil că eu aş fi făcut la fel dacă aş fi fost în locul lui. Poate că ar fi reuşit să-mi placă chiar şi acele lucruri pe care de fapt le uram la ea, vorbele, şi izbucnirile ei violente, pînă şi egoismul ei...

Ea încetă să mai vină la cină şi la început mi s-a părut curios, deoarece Grant mînca împreună cu noi în fiecare seară, dar mai tîrziu am început să înţeleg – dacă într-adevăr Kerrin ar putea fi vreodată înţeleasă. Explicaţia era că se deosebea cu adevărat de noi, voind în acelaşi timp să nu facă nimic la fel ca noi, nedorind să-l întîlnească atunci cînd îl întîlneam şi noi – odată cu noi. Ea îşi dădea seama, dar în felul ei, pe ocolite, că el vedea lucrurile aşa cum sînt şi că nu-i va găsi întotdeauna scuze pentru veşnicul ei neastîmpăr şi pentru cruzimea strălucind de inteligenţă a ochilor ei, însuşiri care îl atrăgeau, dealtfel, de cele mai multe ori.

...Doream să uit, doream să mă liniştesc gîndindu-mă că poate, cine ştie, mîine, odată şi odată, ea se va schimba. Sau va pleca. Mi se părea uneori că această aşteptare, această viaţă de pe o zi pe alta, în care ne învîrteam ca în- tr-un cerc vicios, va lua sfîrşit după plecarea ei.

Ştiam însă că totul nu-i decît o iluzie, ştiam că nimic nu poate Să crească fără să aibă sămînţa adînc înfiptă în rtoi; nu puteam însă să

scap de gîndul că pricina sufocării noastre era ea. Avea în ea o însuşire – sau poate că îi lipsea o anumită însuşire – datorită căreia nu era în stare să vadă nimic în afara acelui *EU* mare şi construit după toate normele.

Dacă făcea întotdeauna ceea ce dorea, acest lucru se datora faptului că avea asupra lucrurilor o viziune complet deformată. Nesimţind niciodată impulsul sau nevoia de a-şi cere iertare, nu se simţea împinsă înainte decît de dorinţă... dar la urma urmei, judecata sănătoasă nu e decît un permanent control asupra nebuniei. E adevărat c-ar trebui, probabil, să fie mai mult decît atît, o însuşire cu adevărat pozitivă, ceva în stare să cuprindă dragostea sau uitarea de sine.

A trebuit să fac eforturi ca să pot stabili adevărul, bucată cu bucată ; erau atîtea lucruri la care, deşi le cunoşteam din totdeauna, nu mă gîndisem cu adevărat pînă în anul acesta... Dar pînă în luna mai un adevărat nor de fericire învăluise întreaga noastră existenţă, des- părţindu-mă de adevăratul chip al lucrurilor

16

Luna mai a fost o lună ciudată. Am început să înţelegem. A fost o lună rece şi uscată. Aerul era plin de miros putred de mătrăgună. Era însă mult prea rece ca să poată înflori toate florile. De plouat n-a plouat şi în urma plugului rămînea întotdeauna o dîră de praf.

Un praf rece ca o piază rea, iar tata a început să se îngrijoreze din pricina bălţii care seca

de la o zi la alta. Acestea au Fost urmările pline de amărăciune ale unei luni care se anunţase şi păruse a fi liniştită, umplîndu-ne sufletul de entuziasm şi fericire.

De întîi mai m-am dus la familia Rathman ca să împrumut seminţe. Max îşi cumpărase deja un automobil nou din salariul de la drumuri, fără să achite însă întreaga sumă. începuse să meargă la oraş mai des decît tata şi ne aducea şi nouă marfă de la cooperativă. Spunea că drumul nostru e mult prea rău ca să-l străbată cu maşina, aşa că tot ceea ce ne cumpăra ducea la el acasă.

Aşa hotărîse el şi noi nu aveam nimic împotrivă. Dealtfel eram mulţumită pentru că aşa aveam prilejul să trec destul de des pe la ei. Păreau a fi în deplină siguranţă poate şi pentru că se mulţumeau în general cu puţin.

Bătrînul Rathman avea destui muşterii pentru struguri, iar din ceea ce îi rămînea făcea întotdeauna vin. îşi cunoştea clienţii şi transporta strugurii pînă la uşa fiecăruia. Pămîntul era proprietatea lor, iar datorii nu aveau. Tot ceea ce recoltau le rămînea lor fără să intre în buzunarul nu ştiu cărui creditor sau proprietar ; grădina li se întindea pînă în bătătura casei şi guliile aproape că acopereau treptele intrării. Toate erau vechi şi din belşug. Pămîntul era bun.

Dealtfel pămîntul lor era şi mai bine adăpostit decît al nostru, aşezat la poalele dealurilor. Bătrînul Rathman nu părăsise pămîntul de vreo zece ani de zile, în schimb Karl ple-

case la Bailcy să se căsătorească acolo, iar Max intrase în serviciu la drumuri. Aaron rămăsese singurul dintre fraţi care să-i ajute bătrînului. Cred că bătrînul era fericit să le arate că e în stare să se descurce şi singur. Nu se odihnea nici o singură clipă şi arăta ca un pitic bătrîn adus de spate, cu pălăria în vîrful capului.

În ziua în care am trecut pe la ei părea mai puţin sigur pe el ca de obicei, dar teama nu-l cuprinsese încă.

■— Mi se usucă două pogoane de căpşuni, cum pălesc frunzele toamna, zise. Sînt tare uscate... Dacă nu plouă ! Poţi să le uzi cu găleata. Nein ! Sînt mici ca nişte pete de pojar ! Apoi rînji şi-mi culese nişte căpşuni, de deasupra lăzilor. Toate cele mari erau puse deasupra, iar cele uscate la fund.

— Mamă, dă-i o ladă întreagă, îi spuse el doamnei Rathman, arătîndu-i cu mîna nişte frunze veştede ca de spanac. Nu putem mînca noi singuri ăstea tăte.

Am căutat să-i explic atunci că avem şi noi acasă un pogon din ăstea *tăte* şi se vestejesc şi ele, dar nici nu voi să mă asculte.

Doamna Rathman avea chef de vorbă, şi-mi povesti despre cartofii dulci pe care Max i-a pus toamna trecută, dar pe care nu i-a recunoscut atunci cînd i-a mîncat copţi. îmi vorbi despre Lena Hone, care este iubita lui Max... „Avea o vorbă dulce cum îi mierea... ochii şi părul negru... şi totuşi, dacă te gîndeai bine, nu prea aveai ce să vezi la ea... îmi aminteşte

în- tr-o oarecare măsură de tine”... Spera ca Max să se căsătorească foarte repede cu ea şi să stea în sfîrşit acasă. „Mary a lui Karl nu a făcut pînă acum nici un copil. Poate că Max va avea ceva mai mult noroc cu Lena. Nu vrei să mai stai ? Nu ? Păi atunci să-ţi dau un borcan cu gem de mere”...

Trebuie să fi fost odată frumoasă ; părul îi era acum alb, dar ochii îi rămăseseră străluci- tori şi un fel de umor grav i se răsfrîngea pe întreaga faţă. O priveam cu admiraţie, gîndin- du-mă că aşa arăta o viaţă trăită în siguranţă. Fără grija datoriilor. Nu puteam crede că pro- babil aveau şi ei necazurile lor, că dincolo de această bunăstare aparentă se ascundeau şi greutăţi.

înainte de-a pleca, bătrînul Rathman mă opri ca să mă întrebe de Grant.

— Ce părere are tatăl vostru despre munci- torul cel nou ? E mai bun decît Max, nu-i aşa? I-am spus că Grant era foarte priceput, şi apoi dori să afle dacă ştiu de împrumutul făcut de Ramsey, dacă ştiam că „omul acesta de culoare, Ramsey” (Rathman vorbea întotdeauna despre el în felul ăsta, nu cu ură sau cu suspiciune, ci ca despre o fiinţă venită parcă de pe altă lume, vorbea despre el ca despre un sălbatic din Africa, sau ca despre o girafă) fusese la un pas de a fi alungat de pe pămîntul lui anul trecut ? I-am răspuns că nu ştiam şi atunci începu să-mi povestească cum acest Ramsey venise la el şi-l rugase să-i împrumute nişte bani pentru plata amenzii. „Dar n-am nici un ban pus deoparte”, i-am

răspuns. „Am pămînt şi zarzavaturi, dar pani n-am !” Doar nu era să-i dau gulii ca sa-şi plătească arenda ! Soţia mea i-a dat un borcan cu castraveciori muraţi, dar bani, de unde !

Din toată vorbăria lui am înţeles că Ramsey se dusese la Coveni şi primise bani de la ei. Rathman aflase asta chiar de la bătrînul Coven. La început, Grant îl sfătuise pe Ramsey să nu plătească, în tot cazul, nu o arendă atît de mare. „Lasă-l să încerce să te dea afară şi apoi vei vedea ce o să se mai întîmple” îi spusese. Dar Christian intrase în panică şi nu voia să rişte. „Poate dumneata ai reuşi să scapi. Dumneata nu eşti negru. Nu ai soţie şi şapte copii. .Un negru nu poate să aştepte să vadă ce întorsătură vor lua lucrurile. *Ştie* el bine asta".

Atunci Grant i-a împrumutat banii, i-ar fi dat dealfel şi mai repede, dar nu se putea împăca uşor cu gîndul că banii ăştia vor ajunge în mîna lui Turner care nu avea nici o trebuinţă foarte urgentă de ci şi ar fi putut să mai aştepte, şi că ceea ce făcea avea un singur scop : să-l ameninţe pe Christian şi să-l determine să plece, aşa cum făcuse şi cu alţi negri dinaintea lui.

A-i plăti lui Turner era pentru Grant acelaşi lucru cu a arunca banii pe fereastră, ca şi cum ai pune stîlpi noi şi frumoşi să sprijine un şopron vechi şi mîncat de carii, dar totuşi mult mai bine decît să laşi acoperişul unei 'astfel de cocioabe să se prăbuşească

deasupra capului lui Ramsey. Nu puteai să fii de faţă şi să stai cu mîinile încrucişate numai pentru că erai de părere că nu-i drept ca unui om să i se întindă nişte curse de felul ăsta.

— Dar cred că Gran' nu-l va mai împrumuta şi altă dată, spuse Rathman. Covenii au rămas în urmă cu plata impozitelor.

Cred că în vremea aceea ajunseserăm cu toţii într-o situaţie asemănătoare, înfundîndu-ne tot mai adînc şi împingînd la datoriile noastre aşa cum împing bălegarul gîndacii de bălegar. Chiar mai rău decît ei care, odată şi odată, îl îngroapă şi scapă de el. Adică noi toţi, în afară de Rathman. Ei erau în siguranţă, îmi ziceam eu, în afara oricăror temeri. Munceau numai pentru clipa prezentă, neavînd nimic de plătit în urmă...

M-am întors acasă prin livada lor în care merii timpurii erau în plină floare. Florile albe erau atît de dese încît părea c-a viscolit cu flori albe, iar ramurile lungi se încovoiau, ajungînd pînă la pămînt. Doamne, Dumnezeule, cît erau de frumoşi ! M-am oprit o clipă sau două sub un măr, eram ca în interiorul unui glob mare şi alb. Nişte păsări cu capul negru ciuguleau prin crăpăturile scoarţei trunchiului după gîze, scoţînd nişte sunete ascuţite.

Mă simţeam aeriană, înnebunită de fericire !... familia Ramsey, ipoteca şi Kerrin, toate erau uitate, toate se transformaseră în nişte palide umbre ! Şi îmi dădeam seama că toate astea se datorau şi mirosului cald al

florilor, dar mai ales pentru că vorbisem despre Grant şi-i auzisem numele.

17

Pe la mijlocul lui mai aproape toate cutiile de conserve din anul trecut se treminaseră. Nouă borcane de conserve se stricaseră şi ele. Mama îşi asumase întreaga vină, refuzînd să-l învinuiască pe tata care cumpărase capace de proastă calitate. Cred că tata se simţea şi el vinovat, deoarece ar fi trebuit să cumpere borcane sterilizate pentru lapte, ori el toate economiile făcute le utilizase, ca să spunem aşa, pentru uzul său propriu. Borcanul stricat avea un miros rînced, care-ţi împuţea mîinile şi persista ore întregi după ce-i vărsai conţinutul.

Vacile dădeau şi ele mai puţin lapte şi am pierdut vreo douăzeci şi cinci de litri din cauza apei. Laptele se împuţinase peste tot, dar noi nu cîştigam cu lăptăria mai mult decît înainte. Anul trecut fusese într-adevăr prea mult, toţi fermierii avuseseră de vînzare. Tata primea mai puţin pe litru pentru că Rathmanii îşi trimiteau şi bidoanele lor. Nu era prea mult lapte anul ăsta, dar preţul nu părea să difere prea mult, în nici un caz producătorul nu se alegea cu mai mulţi bani. Parcă dracul în persoană îşi băgase coada, pentru că toate ne ieşeau pe dos.

Zilnic mă rugam la Dumnezeu să plouă. Mă plimbam prin albia rîului, pe lingă carieră ; singuratică se încăpăţîna să crească doar

pătlagina, iar pămîntul avea crăpături adînci ; din zi în zi tata era tot mai deznădăjduit văzînd pajiştile care începuseră şi ele să se îngălbenească.

...Acum îmi este mai puţin greu să vorbesc despre toate astea. Erau lucruri cu care ne obişnuisem sau cu care mai speram încă să ne obişnuim. Există însă lucruri pe care le simţi cu putere şi pe care e foarte greu să le pui în cuvinte. Mult mai uşor îţi vine, de plidă, să vorbeşti despre ură decît despre dragoste. Cum aş putea face să trec doar dragostea prin sita cuvintelor iar toate celelalte să rămînă asemeni tărîţei ? Grant era prietenos cu mine. Pretenţii mai mari nu aş fi putut avea. Cînd, pe neaşteptate, îi auzeam vocea, parcă se rupea ceva în mine, îmi pierdeam cumpătul cu totul, dar, după o vreme, extazul ăsta nebunesc şi patima se potoleau şi rămînea doar durerea şi realitatea crudă.

Intr-o seară am început să văd mai clar lucrurile, într-o seară în care am plecat cu Grant spre pajiştea dinspre nord ca să căutăm ceasul pe care îl pierduse lîngă plug. Stelele erau mari şi strălucitoare şi un astru uriaş lumina cerul înspre apus. Luna nu răsărise, doar petalele albicioase de siminoc sclipeau ca nişte bănuţi prin iarbă. „Caută pe lîngă plug, iar eu am să caut printre buruieni, cine ştie unde mi-o fi căzut”. în cele din urmă, l-am găsit eu, pe jumătate îngropat de brazdă, mînjit tot cu pămînt. Era un ceas din

argint, foarte mare, şi pe care îl avea de multă vreme. Nu era în stare să ştie niciodată cît e ceasul luîndu-se după soare sau după cum îi era sau nu foame, aşa că avea mare nevoie de el.

— Sînt în stare să vin la cină în timp ce Merle abia curăţă masa după micul dejun, îmi spuse el. Să n-ai încredere în fenomenele naturale, Marget, să te iei numai după rotiţele ceasului.

îl privea cum sclipea uşor în lumina stelelor şi-i şterse murdăria de pe cadran. Dinspre me- rişori venea un miros dulceag şi puternic şi se zăreau stelele printre ramurile lor răsucite. Toate se pierdeau în depărtare, estompîndu-se în întuneric, de parcă ar fi alunecat în somn, în somnul în care scapi de propriul tău' eu, de propria urîţenie – de Kerrin şi de ziua de mîine. Mă simţeam în întuneric de parcă aş fi fost în preajma unui preot căruia încercam să mă spovedesc. Renunţă acum la toate aspiraţiile pentru care te-ai zbătut... mărturiseşte-ţi demonii care te stăpînesc... eliberează-ţi conştiinţa de gîndUrile rele ce-au apărut în timpul zilei, lasă-te în voia întunericului !

Cîhd i-am mărturisit lui Grant că pentru mine noaptea era singura, adevărată alinare, singura mîngîiere pe care nimeni nu poate să mi-o răpească, el nu s-a arătat a fi de acord.

— Pentru mine nu e o alinare, Marget. Pentru mine, noaptea e un fel de bîjbîială de care întotdeauna am încercat să scap. îmi

place să trăiesc în plină zi, la amiază, cu cît mai puţine umbre în jurul meu. îmi place să văd ceea ce fac !

Voiam să-i spun că nu numai soarele îţi arată asta, dar mi-am adus aminte că Grant nu avea o faţă anostă şi posomorită pe care să şi-o ascundă, nici un lucru pe care să nu-l poată arăta în plină zi. Ce-i păsa lui de Kerrin şi că ea devenea din zi în zi mai nebună ? Ce importanţă avea pentru el ipoteca noastră ? Toată această nesiguranţă, toată această aşteptare... Oare să fie dragostea asemeni urii care te cuprinde pe neaşteptate ? *El* putea pleca ori- cînd şi oriunde dorea ! *El* nu simţea nevoia unor certitudini definitive şi a pămîntului solid sub picioare. Şi nu-i păsa nici dacă îşi risipea viaţa intr-un mod îngrozitor. Era un fel de duritate în el care îl făcea, îl ajuta să suporte totul, fără să distrugă nimic în jurul lui...

M-am liniştit gîndindu-mă la toate astea, şi în scurtă vreme ne-am întors. N-avea rost să mai fi rămas, dar părea aproape un păcat să dormim în nopţile acelea, orbi ca nişte morţi, indiferenţi la frumuseţea stelelor. Totuşi eram prea obosiţi ca să nu ne culcăm. Tata şi Grant dormeau întotdeauna buştean iar Merle nu s-ar fi trezit nici dacă Dumnezeu din cer ar fi aşteptat-o afară în noapte. În ultima vreme, doar Kerrin pleca noaptea mult mai des decît o făcea înainte.

Nu se întorsese încă în clipa în care am

intrat în casă, dar tatei i s-a părut că ea stătea în uşă cu Grant şi s-a întors spre noi încercînd să vadă mai bine prin fumăraia din odaie.

— Unde aţi fost voi doi ? strigă el. Lampa îi tremura în mînă şi în ochelari i se răsfrîngeau umbrele şi luminile din odaie. Grant îl cunoştea destul de bine pe tata ca să ştie să-l calmeze atunci cînd era necesar, sau dacă nu, cel puţin să nu înrăutăţească şi mai tare lucrurile. îi povesti că plecaserăm împreună ca să căutăm ceasul pe care îl pierduse în timpul zilei pe cîmp.

— Marget l-a găsit într-o brazdă, spuse el. Am impresia că ea vede şi pe întuneric.

Atunci tata văzu că eram eu şi nu Kerrin şi mormăi încurcat :

— Tu eşti, Marget. Mai bine te-ai duce mai repede la culcare. Apoi urcă scările şi ne lăsă pe amîndoi în întuneric.

Fusesem prin urmare eu şi nu Kerrin, aşa că nu avea nici un motiv de teamă, nici un motiv să urle la noi. Mi-am dat seama foarte bine la ce se gîndise. Ceea ce nu era mai puţin dureros pentru mine, mai puţin neplăcut.

18

...Am început să văd din ce în ce mai clar tot ceea ce pînă atunci doar bănuisem, dar nu încercam să merg mai departe şi să privesc

lucrurile drept în faţă.

Cred că am înţeles totul, nu atît din discuţiile purtate între ei, ci mai ales privind faţa lui Grant atunci cînd uita să se ascundă. Grant nu era un om simplu, aşa ca tata, de pildă. Pe faţa sau în ochii lui nu puteai să descifrezi nici dragostea nici ura. îmi plăcea că era aşa, ră- mînînd o enigmă pentru mine, nefiind obişnuită cu oameni asemeni lui, în stare să-şi ascundă atît de bine sentimentele, chiar dacă eu îi semănăm în privinţa asta. Ce presimţea Merle pe atunci, nu ştiu. Nu vorbeam niciodată pe faţă şideschis despre el, decît la modul cel mai general cu putinţă. Ea lua uneori în *zeflemea* felul de a fi al lui Kerrin, dar o făcea cît se poate de laconic, mai mult compăti- mind-o ; cîteodată se întîmpla chiar să rîdă de ea, dar fără răutate, ca de cineva pentru care nu poate avea nici sentimente de dragoste, nici de ură...

Noi îi vedeam stînd împreună, aplecaţi deasupra ferigii pe care Grant o sădise pentru mama şi pe care Kerrin se ducea s-o ude tocmai atunci cînd venea şi el cu laptele ; Merle se uita la mine şi zîmbea. O auzeam pe Kerrin rîzînd strident şi-l vedeam pe Grant surîzînd, privindu-i faţa congestionată şi emoţionată. Am fost fericită cînd s-a uscat feriga căci n-am mai fost obligată s-o văd pe Kerrin îngrijind-o cu atîta zel seară de seară. E neplăcut să vezi oamenii proslindu-se. (Şi mai neplăcut fusese s-o văd risipind atîtea găleţi de apă pentru ferigă.) Grant încercase să-i

cucerească bunăvoinţa aducînd feriga dintr-o viroagă tocmai din inima pădurii. Nu eu am fost cea care i-a spus cînd s-a uscat ci Merle. Ea i-a arătat-o, uscată şi ofilită, şi a zis ceva în genul ăsta : „Nişte fîn”. Grant a rîs, dar după aceea s-a făcut roşu ca racul. S-a dus să caute alta, dar n-a mai reuşit să găsească nici una.

— Ce i-o fi venit să mişte lucrurile de la locul lor, numai aşa ca să se afle în treabă ? m-a întrebat Merle. De ce nu le lasă să crească în pace acolo unde le este de fapt locul ? Mor şi aşa destul de multe lucruri şi fără ajutorul lui.

Pe de altă parte, Kerrin făcea la fel. Ea aducea de obicei apa, de două ori în fiecare dimineaţă, în vreme ce bărbaţii coseau fînul. Odată m-am oferit eu s-o car în locul ei pentru că am văzut cît de obosită era şi mi-am închipuit că-i face plăcere s-o schimb, dar ea s-a întors spre mine asemeni unei pisici sălbatice şi a început să strige :

— Tu n-ai adus apă niciodată, ce-ţi veni tocmai acum să te oferi ? Mă privi cu asprime apoi începu să rîdă. N-avea rost s-o urăsc. N-aveam timp pentru ură... îmi era totuşi greu să rămîn indiferentă. Kerrin îl dorea pe Grant, îl dorea mai mult decît orice alt lucru pe care pusese pînă atunci ochii. Probabil pentru că îl avea la îndemînă. Nu-l dorea şi nici nu-l iubea pe adevăratul Grant, deoarece niciodată n-a fost în stare să-l cunoască în profunzime. îmi amintea de o plantă agăţătoare care îşi

întinde cîrceii la întîmplare, căutînd protecţie, bîjbîind orbeşte în toate părţile pînă găseşte ceva de care să se poată prinde.

Am lăsat-o să plece după apă – de altfel de muncă nici nu se mai simţea în stare – şi m-am dus singură pînă la straturile de căpşuni. Soarele era atît de fierbinte de parcă aş fi purtat o pătură de foc pe umeri, în schimb bătea un vînt rece. Pămîntul crăpat era plin de piciorul cocoşului iar în straturile vechi mai

găseai icî-colo cîte o căpşună. Erau pretenţioase cereau o îngrijire cu totul specială.

Eram obosită dar iarba mirosea frumos, un miros de fin proaspăt. Mi-am amintit cum stă-team cu ani în urmă sub un mangotier şi cum-muşuroiul de furnici de dedesubt era acoperit de o adevărată ploaie de flori galbene care cădeau din copac. Nu ştiu dacă vreodată aş mai fi în stare să mă mai simt tot atît de bine cum m-am simţit atunci, îmi amintesc doar ce grozav îmi era, stînd aşa, fără să fac nimic, odih- nindu-mi picioarele umflate, fără să mă gîn- desc şi fără să mă tulbure nimeni.

Mă simţeam obosită, însă era o altfel de oboseală decît cea pe care o simţisem în această primăvară. Nu oboseala lungilor aşteptări, sau cea a repetării la nesfîrşit a unor munci aproape identice, lună, de lună, fără să intervină vreo schimbare. Toate acestea încetaseră să mă mai apese. Aş fi vrut să fiu cu zece ani mai tînără sau cu zece ani mai bătrînă. Dacă aş fi fost mai tînără, ele n-ar fi existat, dacă aş fi fost mai bătrînă, aş fi învăţat să le accept. Aş fi dorit să pot povesti cuiva toate lucrurile astea căci m-ar fi apăsat probabil mai puţin. Dar nu le puteam spune lor şi după aceea să continui să trăiesc alături de ei, cu toate că ştiam că se gîndeau la asta în timp ce mă priveau plini de înţelegere, e foarte adevărat, dar bunăvoinţa nu-i decît o mîngîiere amară.

PARTEA A DOUA

SECETA CEA MARE

PÎRJOLUL A ÎNCEPUT încă din primele zile ale lui iunie, fără să urîţească sau să usuce de la început totul. Dealtfel, nu e vorba numai de uscăciune sau de căldură, cît mai ales de ceea ce *s-ar fi putut întîmpla* din pricina lor. îmi puteam imagina cît de fascinantă ar fi putut să pară însăşi evoluţia acestei secete, perfecţiunea acesteia în distrugere, modul în care era în stare să ucidă, încetul cu încetul, tot ceea ce atingea ! Ain fi putut să ne arătăm miraţi, am fi putut striga că nimic asemănător şi nimic mai grav nu ni s-a întîmplat şi să clătinăm din cap reamintindu-ne anii de pînă atunci, ani pe care să-i comparăm, cu un fel de tristă plăcere, cu cel de acum. Dar aşa ceva nu şi-ar fi putut permite decît cei pentru care toate acestea n-ar fi fost decît un simplu joc, un lucru repede uitat şi definitiv sfîrşit. Dar pentru noi nu putea fi vorba de nici un fel de joc, de nici un final cu o binecuvîntată cădere de cortină ; singurul sfîrşit pentru noi era moartea. Tot ceea ce s-a întîmplat, a fost mult prea real pentru noi.

Dar şi în acest an, frumuseţea unor ore sau

locuri era atît de covîrşitoare incit, ori de cîte ori mă gîndeam la ele, simţeam cum mi se opreşte respiraţia. Serile aduceau cu ele un miros aproape nepămîntesc, un amestec ciudat de viţă sălbatecă şi de caprifoi care abia dădea în floare, sau mirosul unor flori necunoscute mie ; uneori ţipetele plîngăreţe ale cucuvaielor din tufişuri mă trezeau în puterea nopţii sub lumina de argint a lunii. Licuricii mişunau deasupra cîmpiilor mlăştinoase şi negre şi păreau suspendaţi şi încremeniţi în aer. Pă- mîntul era de o frumuseţe copleşitoare, deşi răinîn^a nepăsător, iar eu hoinăream cu inima gata să se spargă, să se frîngă în bucăţi, incapabilă parcă să suporte atîta frumuseţe.

Lui Merle i se părea că toate lucrurile din jurul- ei sînt înconjurate de un fel de nimb – nu ştiu dacă sînt în stare să redau cu exac- titate ceea ce simţea ea – în tot cazul nu era vorba numai de aureola care înconjura albastrul cerului de nuanţa penelor de păun, de culoarea cenuşie a şopîrlelor, sau de limpezimea atît de orbitoare a cîmpurilor de margarete, ci de tot ceea ce făcea sau vedea ea. Căldura şi încurcătura care domnea peste tot, în timp ce noi scoteam sîmburii din cireşe în zilele în care puneam conservele.^ soba duduind, mult prea încinsă ca să te poţi apropia de ea şi aburii care ieşeau din borcanele fierbinţi... cireşele care se topeau parcă în siropul roşu şi vîr- tos... Ea, tunînd şi fulgerînd printre oale, stri- gînd în gura mare,

ho ! opreşte-te ! cireşelor care se revărsau în vreme ce cu o mînă acoperea vasul în care fierbeau iar cu cealaltă le amesteca adulmecînd mirosul puternic de zeamă arsă şi prinsă la fund cînd cireşele fierbeau prea mult. Nu ştiu ce se întîmpla cu ea – probabil de vină era doar tinereţea ei mult prea năvalnică ca să poată fi înăbuşită şi păstrată doar în străfundurile ei, la fel de dogoritoare ca şi soba supraîncălzită. Apoi se potolea, readusă la tăcere de aspectul lanurilor de grîu de un roşu portocaliu, imaculat, ca o blană pufoasă bătută de vînt.

Cu toată seceta cireşii dădură o recoftă bogată şi în anul ăsta şi Grant culegea el cireşele atunci cînd Merle nu avea timp. Serile scotea chiar şi sîmburii în locul ei şi rămînea pînă tîrziu cînd ea se hotăra să pună conservele noaptea. Zicea că o ajută spunînd că-i plac prăjiturile şi că-i este teamă ca nu cumva să adoarmă şi să pună cine ştie ce, aşa adormită, în borcane. Cireşele aveau un miros dulceag, acrişor. Nu puteam să nu observ cîtă risipă de zahăr făcea Merle şi-mi spuneam că puţină economie n-ar fi stricat, conservele ar fi stat probabil şi cu ceva mai puţin zahăr. Ce-o să ne facem, mă întrebam, în clipa în care vom rămîne fără capace pentru borcane ? Cînd n-o să mai avem cu ce le cumpăra ? Cireşele ne prisoseau, nu aveam însă destul de multe ca să merite să plătim un transport. Ne durea sufletul văzîndu-le cum se irosesc, şi încercam uneori să le vindem odată cu

laptele.

— Aruncaţi-le, zicea mama. Mai bine să le aruncăm decît să îngraşe gaiţele şi viermii. S-o găsi cineva să le ia, aşa, pe gratis.

— La anul n-o să ne mai pierdem vremea cu stropitul lor, mormăia tata. Oameni ca noi nu-şi pot permite să le dea fără să primească nimic pe ele. Nu poţi munci fără să ai vreun cîştig, de vreme ce în jurul tău nimeni nu face aşa ceva.

— Cineva ar trebui să facă începutul, spuse Grant. Pentru prima dată îl vedeam încercînd să-l aţîţe pe tata şi să-l înfurie aşa, fără rost.

— Nu chiar cineva ! strigă tata. Nu chiar eu sau dumneata sau oricare altul dintre noi !... Nu-ţi poţi permite să pierzi la lapte sau să-ţi vinzi porcii pe nimica, cînd trebuie să plăteşti aratul sau uleiul, ori pe cineva care să-ţi dea o mînă de ajutor !

— Este totuşi ceea ce faci, spuse Grant.

Tata bătu cu pumnul în masă.

— Poate că-i aşa, se înfurie el. Dar nici-odată n-am să spun că e bine să fie aşa !

Ascultam şi mi se părea că mai auzisem discuţia asta de o mie de ori. Mi se părea o discuţie veche şi foarte banală, tot atît de puţin importantă ca cea despre vreme, de pildă. Apoi tata se întoarse spre mine fericit să găsească un pretext pentru a schimba vorba, şi-mi spuse să mă duc în aceeaşi seară la Ramsey şi să-l rog să ne împrumute un catîr pentru a doua zi şi să-i spun că în schimb îl vom ajuta la culesul porumbului în

septembrie. Grant se uită mirat la tata, de parcă ar fi vrut să-l întrebe cînd vom mai avea timp şi pentru asta şi la fel m-am uitat şi eu. Pe de altă parte, eram convinsă că Ramsey nu ne va împrumuta catârul pe nimic.

— Cred că n-o să avem timp în septembrie, spuse Kerrin. O să avem de cules porumbul nostru.

— Tata îşi va găsi timp, interveni repede mama. A mai făcut-o şi în alţi ani. Ramsey are mai mult porumb decît avem noi. O să aibă nevoie de ajutor.

— Nu pot lucra cu un cal care are răni din cauza hamurilor, spuse tata lui Kerrin. Trebuie să împrumut unul din catîrii lui Ramsey. Cu ce bani vrei tu *să plătesc ?* O privi aspru şi aşteptă.

Kerrin se întoarse şi-i spuse să facă ce vrea :

— Fă-o. O să-ţi pară rău.

Tata rînji neajutorat şi supărat şi se întoarse din nou spre mine.

— Mai bine să te duci tu, spuse el. Lui Merle, care vorbeşte prea mult, i-ar trebui probabil o groază de timp pînă ar explica toate astea. Tu n-ai obiceiul să pierzi timpul aiurea ca ea.

— Lucia îi va vorbi tot atît de mult lui Marget, o auzi pe Kerrin spunînd. E în stare să vorbească şi unui stîlp de telegraf, adăugă, nu tare, dar suficient de tare ca să o pot auzi şi eu.

Se făcea întuneric şi Grant se pregăti să

pună şaua pe calul meu.

— Ramsey o să ne împrumute catîrul. spuse el.

— N-o lăsa pe Lucia să-ţi mai dea şi toată ferma pe deasupra, făcu sarcastică Kerrin.

2

Am mers trei mile, gîndindu-mă tot timpul la Grant, aşa că drumul nu mi s-a părut prea lung. Nu-mi puteam refuza plăcerea, chiar dacă era dureroasă, de a mă gîndi la chipul lui, la ochii lui frumoşi, chiar mai frumoşi decît ai tatei sau ai lui Merle. îl vedeam parcă stînd aplecat deasupra cazanului în care fierbeau cireşele, numai ca să-i facă ei plăcere, sau cine ştie, poate chiar pentru plăcerea lui, învîrtind tot timpul polonicul cu mîinile lui mari, ţinîndu-l ca pe o spadă, şi pe Merle cu obrajii roşii, aprinşi din pricina aburilor ; ochii ei aveau o nuanţă de un albastru ireal, privind cu multă atenţie, în batjocură şi printre hohote de rîs, faţa încruntată şi plină de riduri a lui Grant.

Mi se părea curios cum de Merle nu înţelegea tot ceea ce era scris destul de clar pe faţa lui. Şi cum de nu simţea pentru el o iubire adevărată. Nu doream s-o văd pe Merle cerşind dragostea vreunui bărbat, doream numai ca ea să-i arate mai multă simpatie, să fie ceva mai atentă cu el, să-l simtă mai aproape, să nu aibă nevoie de el numai ca să o ajute din cînd în cînd. Grant ar fi putut fi unul de-ai noştri şi să trăiască aici mulţi ani.

Aş fi vrut ca ea să poată simţi mai profund şi să răspundă cu totul altfel la sentimentele lui – îmi era neplăcut gîndul că Grant ar fi putut suferi vreodată pentru ea, aşa cum am suferit eu pentru el – şi cum mai sufăr şi acum, uneori.

...Dintre toate gîndurile care îmi treceau prin cap, unul singur mă mulţumea : n-am fost niciodată geloasă pe Merle şi nici nu m-am rugat ca Grant să nu ţină la ea. Din contră, am ajutat-o să vadă mai limpede unele lucruri. Nu e chiar mare lucru, dar totuşi e ceva.

Mergînd aşa, călare simţeam în jurul meu un ciudat amestec de fîn cosit şi de întuneric, de ierburi şi de cirezi de vite, şi, mai departe, mirosul specific al ovăzului din lanul din apropierea casei lui Ramsey. îmi spuneam că dacă există ceva care trebuia să-mi dea puterea de-a suporta tot ceea ce o să se mai întîmple de acum înainte (pentru că, lăsînd la o parte o speranţă la care nu renunţasem încă, aveam sentimentul că ne îndreptam cu paşi repezi spre un sfîr- şit îngrozitor) acest ceva ar putea fi micile şi eternele întîmplări ale zilei : ■— Ţipetele unor păsări de noapte cu ecouri prelungi în apropierea peşterilor... curba graţioasă a spatelui ca- tîrilor tineri, trecînd şi alunecînd uşor prin iarbă... vînzoleala unor capre de-a lungul gardurilor... corul greierilor şi apa bălţilor care seara primea o lumină roşiatică... Şi-mi spuneam că, atîta vreme cît voi continua să mă bucur doar la vederea acestor lucruri mici şi

neînsemnate, totul o să fie bine, neexistînd pericolul să mor de foame sau de sete şi nici tentaţia de a îmi dori cu adevărat moartea.

...Şi mă gîndeam astfel pentru că încă speram, gîndindu-mă la Grant nu ca la o fiinţă inaccesibilă, de vreme ce puteam încă să-l văd şi să-l aud. îmi era totuşi puţină teamă şi mă rugam în sinea mea să mă pot mulţumi cu puţin. Să mă mulţumesc să trăiesc în afara vieţii. Să-mi dea Dumnezeu puterea să-mi placă viaţa care mi s-a dat...

Casa familiei Ramsey era luminată şi l-am auzit pe Ned strigînd : *„Du-te ! Lasă-mă să mă scol. Ia tu picior de pe obraz al meu Charly”,* apoi am auzit urletele lor sălbatece şi pe Lucia rîzînd. Glasul lui Christian nici vorbă să se audă. „E un om care prea ia totul în serios”, era de părere Lucia. „Mai rar un negru care să stea aşa, tot timpul ca mutu şi care să iubească pămîntul mai mult decît societatea”, zicea ea.

Cînd am apărut, Lucia s-a ridicat şi a aprins o luminare şi copiii au ieşit la iveală, tiptil şi sfioşi, strîmbîndu-se unul la celălalt. Şi-au făcut tot felul de semne şi-au şters-o repede afară, făcînd gălăgie mare, doar Henry a rămas în picioare, privindu-mă fix, pe jumătate acoperit de braţul enorm al Luciei. „Henry îi seamănă lui Christian”, zicea întotdeauna Lucia. „E la fel ca el, îi seamănă leit. E întotdeauna liniştit”.

■— Şi eu am săpat, mă anunţă Henry, izbucnind brusc şi cu voce puternică, dispărînd repede în spatele fustei mamei sale,

topit aproape de ruşine.

Christian stătea bine înfipt pe scaun, adus uşor de spate iar luminarea dădea capului său aspectul unui craniu sculptat, de culoare neagră doar focul mai făcea să-i strălucească albul ochilor. Părea foarte concentrat, absorbit de un anumit gînd, care pe noi, femeile, ne depăşea, aşa că Lucia avu ea singură grijă de conversaţie, cu vocea ei joasă dar optimistă şi reconfortantă.

Casa avea două camere, dintre care una era un fel de coteţ şi de adăpost pentru cîini. În cealaltă, de-a lungul pereţilor, erau paturile familiei, iar de prin colţuri ieşeau discret la lumină cîteva ţoale. Mai era şi o sobă cu un cuptor şi o masă murdară iar aerul era închis, puturos, neîmprospătat niciodată, cu efluvii de resturi de respiraţie şi cu mirosul stătut de supă şi de cafea rîncedă. Pereţii erau acoperiţi cu ilustrate rupte din biblie : Bunul samaritean şi povestea văduvei nefericite, amestecate cu reclame de medicamente pentru boli de ficat. Musafirii se aşezau pe maldăre de ziare vechi păstrate de Christian pentru aprinsul focului, sau pe grămezile de surcele tot pentru foc, adunate în timpul drumurilor lui Christian la oraş. în atmosfera încărcată dinăuntru, doar ţînţarii intrau şi ieşeau, după bunul lor plac, prin plasele rupte. Insă Lucia se mişca încoace şi încolo fără să-i pese de înţepăturile lor. Pe faţa ei izvorau picături de sudoare care lunecau lin

în jos, asemeni unor lacrimi uşoare, de-a lungul obrajilor ei strălucitori de căldură.

De zece ani, familia Ramsey arendase pămîntul, sperînd tot timpul să-l poată răscumpăra, nereuşind decît să facă rost de bani pentru plata în continuare a arenzii şi să-şi păstreze în felul acesta pentru iarnă jumătate din recoltă. În cinci ani reuşiseră să pună deoparte doar cincizeci de dolari şi le trebuiau bani să cumpere din cînd în cînd o nouă pereche de catîri. În fiecare primăvară, Lucia era convinsă că, în sfîrşit, *acesta* era anul reuşitei şi că soseşte belşugul mult aşteptat. Ramsey mormăia acelaşi lucru, dar în ciuda acestui fapt, tot ceea ce reuşiseră să facă pînă acum fusese doar să plătească arenda...

Le-am spus că am venit să le cer un ajutor şi anume să ne împrumute catîrii, dar ei aii rămas foarte surprinşi şi atunci mi-am dat seama că ei ne considerau un fel de bogătani, aşa cum îi consideram noi pe Rathmani. Aveam doar ceea ce se cheamă o casă confortabilă, o crescătorie, lapte, porumb şi găini, tauri, cai şi livadă şi nu înţelegeau că toate acestea abia ne ajungeau pentru propria noastră întreţinere.

Le-am povestit cum un cal de-al nostru era plin de răni şi Lucia se uită la Christian aşteptînd aprobarea lui. Dacă ar fi fost după ea, ne-ar fi dat cu dragă inimă amîndoi catîrii şi ne-ar fi dat tot ceea ce avea la îndemînă. Chris-

tian îşi privea cu atenţie mîinile şi răspunse încet de tot ca şi cum ar fi făcut un mare efort ca să vorbească.

— Voi p’teţi să luaţi amîndoi catîrii. Separat nu trag bine. N-are a face cum veţi plăti pentru ei la toamnă...

— Chris’n nu crede că om mai fi p-aci la strînsul porumbului, zise Lucia. N-o să putem plăti arenda lui Turner. Treb’e să-i plătim cu bani gheaţă şi jumata din recoltă şi anul ăsta noi nu facem *rost* de nici un ban. Sper, totuşi, că n-o ajunge pînă acolo incit să ne dea afară. Eu îs legată cu putere de pămîntul *ăsta* şi Turner n-o să ne smulgă d-aicia, chiar aşa uşor, ca pe o măsea stricată.

Christian mormăi :

— Şi nici familia Coven nu poate să ne mai împrumute. Nici ei n-au putut strînge bani în ăst an.

— Oamenii spun că băiatul lui Coven, Gran’ lucrează la voi ; o fi adevărat ? întrebă Lucia.

— Primeşte doar casă şi masă şi o parte din dijmă, i-am răspuns eu. Tata nu are de unde să-i plătească mai mult. Bătrînul Coven trăieşte şi el din creşterea taurilor şi din ce a reuşit să pună pînă acum deoparte. E de ajuns pentru el, dar mult nu pot spune c-ar fi.

— Gran’ îi om cu şcoală şi domnu’ Coven îi pastor. Gran’ îi un băiat foarte bun.

îmi făcea mare plăcere să stau împreună cu ei şi să vorbim despre Grant, să le descriu calităţile lui şi să ştiu că ei nu bănuiesc nimic

despre adevăratele mele sentimente.
— Grant munceşte din greu, le-am spus. Munceşte într-adevăr ca nimeni altul. într-un fel, doar tata îl întrece. Şi totuşi se simte bine la noi. E cît se poate de prietenos de cele mai multe ori. Cîteodată citeşte noaptea. în tot cazul, suportă mai uşor decît tata căldura asta înăbuşitoare.
— Tatăl dumneatale este un om foarte bun, strigă deodată cu violenţă Christian, privin-du-mă aspru cu ochii lui rotunzi şi neînsufle-ţiţi, iar după aceea căzu din nou pe gînduri.
— Lui Chris’n nu-i place ca oamenii să trăncănească despre tăicuţu’ dumitale, spuse Lucia. N-ar împrumuta multora catîrii !
Mă conduse pînă la uşă, trupul mătăhălos ascunzînd lumina lămpii din cameră şi trase în pieptul ei mare aerul proaspăt de afară. Apoi privi stelele care acum erau limpezi, fără urmă de nor.
— S-ar putea să plouă mîine, spuse ea. În tot cazul, nu se arată vreun semn că va îngheţa. Copiii rîseră în spatele ei pe înfundate, iar Christian izbucni furios.
— Mai bine ai mîna măgarul mai încolo, Lucia, spuse el.
— Chris’n a devenit tare veninos, explică ea. Toate vorbele care îi ies din gură îs arţăgoase. Poţi să-i spui lui tăicuţu’ dumitale că e întotdeauna binevenit la noi, numai aibi grijă, nu-i lăsa să răcească.
...întoarcerea mi se păru cît se poate de lungă. Eram mulţumită că primisem catîrii

dar şi nemulţumită din cauza acestei obligaţii pe care ne-o luaserăm faţă de Ramsey, fiindu-mi teamă că, în cele din urmă, cine ştie dacă o să ne putem ţine de cuvînt, avînd şi aşa destule obligaţii ; fără să mai pun la socoteală şi marea lor amabilitate. După o vreme, am început să-mi spun că primul lucru pe care mi-l doream era să ajung cit mai repede acasă şi să mă culc. Nici nu îndrăzneam să mă gîndesc la efortul pe care va trebui să-l fac ca să scot şaua de pe cal şi singura mea speranţă era ca Grant să fie încă treaz şi să-mi dea el o mînă de ajutor. Dar şi acest lucru îmi deveni indiferent şi de la o vreme nu am mai simţit decît legănarea şovăitoare a calului şi uneori poticnirile lui, oboseala apăsîndu-mă ca o piatră pusă pe coşul pieptului.

Stelele limpezi erau esemeni unor dureroase vîrfuri de ac şi mă întrebam dacă vom semăna mai întîi mazărea sau spanacul, spunîndu-mi în acelaşi timp că tot nu prea are mare importanţă, de vreme ce se vor ofili şi aşa şi una şi alta ; şi dacă Kerrin şi-a amintit să cureţe coteţul puilor, şi cum va privi tata ridicarea preţului chibriturilor la un cent şi jumătate, atunci cînd va afla.

Cînd am ajuns acasă, era lumină în apropierea grajdului şi o clipă am crezut că într-adevăr Grant mă aşteaptă şi mîinile mele au tras de frîu cu o speranţă deşartă. Apoi Merle s-a desprins din umbra stejarului şi m-a ajutat să scot şaua şi să-l adăp pe Cairn.

— Toţi s-au culcat, îmi spuse. Mai ales

Grant. Nici măcar n-a observat cît de murdare erau farfuriile pe care le ştergea. S-a culcat fără să se spele pe faţă. Era obosit ca un cal bătrîn.

Am întrebat dacă Kerrin s-a culcat şi ea, iar Merle îmi răspunse că a adormit de mult.

— Poate că o să se hotărască să ne dea şi ea o mină de ajutor de acum înainte. Ar fi. în tot cazul, o schimbare şi pentru ea, zise Merle, dar intonaţia vorbelor ei nega speranţa exprimată în cuvinte.

— La ce poate fi bună ? m-am răstit eu la Merle. Niciodată n-o să mai fie bună de nimic. Nu vezi că arată ca o stafie ? E groaznic să vezi cum se distruge singură ! E îngrozitor s-o vezi atît de nefericită !

— N-avem ce face, spuse Merle. A fost întotdeauna aşa. Locul ei nu-i aici, iar un alt loc unde să poată pleca nu există pentru ea. L-a rugat pe Grant să cînte ca de obicei seara, dar Grant, pînă să înceapă să cînte, a adormit. S-a prăbuşit în scaun ca un mort.

Am intrat şi am văzut lumina arzînd încă în camera lui Kerritfc slabă şi pîlpîind la fel ca o luminare şi ne-am uitat una la alta cu înţeles. Casa era cufundată în linişte, era foarte cald, iar ţînţarii continuau să intre prin spărturile plasei, chiar prin locurile cîrpite cu hîrtie de către Merle.

Am intrat şi m-am culcat iar Merle a adormit imediat, scufundîndu-se într-un somn adînc, de parcă ar fi avut şi acum şapte ani, tot atît de lipsită de griji ca şi atunci cînd

singurul ei gînd era cum să-şi repare un pantof, sau cum să-şi găsească acul pe care l-a pierdut.

Eu însă am rămas trează vreme îndelungată, frămîntîndu-mă tot timpul, gîndindu-mă la ce se va întîmpla dacă va continua să nu cadă picătură de ploaie şi în acest caz cum îşi va plăti tata impozitele. Mi-am amintit că sîntem în luna iunie şi am început să trec în revistă tot ceea ce aveam şi să le evaluez. Cu toate că noul grajd fusese în cele din urmă o idee bună şi deşi Grant îl construise fără să ceară vreun ban, şi măcar că cel vechi era tot atît de putred ca şi stejarii din mlaştină, îmi spuneam c-ar fi fost mai bine să fi aşteptat pînă în iulie ; n-am fi cheltuit în acest fel nici măcar zece c enţi din banii care ne trebuiau pentru impozite.

Mi-am amintit că a doua zi va trebui să gătesc şi am pierdut o mulţime de vreme plănuind cum să fac o prăjitură fără zahăr care să aibă acelaşi gust ca şi una care ar fi avut. Apoi, lumina din camera lui Kerrin se stinse şi o vreme am auzit foindu-se în pat, şi din nou a început să mă obsedeze spaiffia mea veche, ca o umbră întunecată, mai presus de toate celelalte gînduri. Mi se părea că amîndouă stăm închise în noi înşine ca într-un coşciug şi că numai Merle singură e liberă, scutită de dragostea, teama şi ura care era în noi. Şi mi se părea, zăcînd aşa pe întuneric, că pe măsură ce gîndeam sau

citeam mai mult, viaţa devenea pentru mine tot mai apăsătoare, mai încurcată. Poate nu foarte încurcată de la o zi La alta, cît mai ales cînd mă gîndeam la viitor.

Altfel viaţa noastră era destul de ordonată, zilele ne lăsau suficient timp pentru gîndit. Rochiile noastre se uzaseră atît de tare încît deveniseră transparente, murdăria pătrunzînd prin ele ca printr-un burete. Mare lucru nu era de făcut, de vreme ce găteam în două ore ceea ce mîncam cam într-un sfert de oră, iar în ce priveşte meniul nu aveam de ales decît între napi şi fasole.

Dar exista ameninţarea aceloi' lucruri atît de evidente dar care zăceau încă ascunse. Fiecare gînd nou părea să deschidă cîte o uşiţă salvatoare, dar cînd ne repezeam spre ea ca spre un liman, uşiţa se închidea cu o violenţă de ne- descris. Deseori, mi s-a părut că sîntem în preajma unor soluţii salvatoare, a unor soluţii care ar fi putut limpezi într-un fel lucrurile, mult mai importante decît cele de dinaintea lor ; uşa întredeschisă se închidea însă din nou în faţa noastră. Eram din ce în ce mai convinsă că trebuie neapărat să existe un motiv ascuns care făcea ca an de an datoriile să crească. Răscoleam pămîntul pînă în străfunduri, dădeam atît de mult din noi şi nu primeam nimic în schimb.

Rămăsesem tot timpul, cine ştie din ce motiv, liniştită şi calmă, şi aş fi rămas probabil la fel dacă n-ar fi intervenit încercarea atît de grea a dragostei.

Dragostea, pe care o simţeam apă- sîndu-mi sufletul ca o imensă greutate. Dumnezeule, ar fi fost mult mai bine ca Grant să nu fi venit niciodată la noi !

3

Luna iunie s-a scurs încet, iar căldurile erau foarte mari. La şapte dimineaţa, păsările erau tot atît de nemişcate ca şi la amiază, iar soarele era ca <9 torţă de foc deasupra frunzelor. N-a căzut nici o picătură de ploaie. Puricii au distrus cea mai mare parte din napi ; erau atît de mulţi, incit frunzele mici nici nu se mai vedeau din cauza lor, iar cei negri acopereau ca păduchii salata de lăptuci. Seceta distrugea totul, incit mă întrebam ce rost mai avea munca noastră.

Lumea începuse să vorbească despre grevele şi despre mitingurile care se ţinuseră la Carton sau şi mai jos, aproape de rîu. Apoi neliniştea s-a furişat şi mai aproape, răspîndindu-se ca un torent de-a lungul fermelor din jurul nostru ; în cele din urmă, o observă şi tata. Noaptea, Grant pleca la tot felul de mitinguri. Acestea se ţineau în localul şcolii ; se întorcea întotdeauna cît se poate de agitat, fără să fie însă întru totul convins de ceea ce auzea.

O vreme, căută să-l determine şi pe tata să meargă cu el şi să asculte cele spuse acolo, însă tata îi zicea întotdeauna că nu are timp. ,,Tu du-te, îi spunea. în felul ăsta poţi

să-mi povesteşti şi mie ce auzi acolo.” într-o noapte, Grant îi spuse c-ar fi bine ca a doua zi să nu trimită laptele pentru vînzare şi tata fu cît se poate de furios.

— Cine îmi ordonă mie asta ? strigă el. Cine vrea să mă facă să pierd şi puţinul pe cale il mai am ? Din ce vrei să trăiesc de-acum înainte ?

— Probabil că din speranţă. Ei numesc asta un sacrificiu în contul viitorului.

— *Afurisit* sacrificiu, spuse tata. Eu nu-mi pot permite să joc totul pe o singură carte.

— Ştiu asta, îi răspunse Grant. Vorbea liniştit şi era plin de răbdare. Dar n-ai ce face, în cele din urmă va trebui să te supui. Dacă n-o faci dumneata singur, ei tot îţi vor arunca laptele la gunoi ; o vor face în locul dumitale. Ar fi fost bine să fi venit noaptea trecută şi să fi spus acolo tot ceea ce ai de spus. Acum e prea tîrziu.

— Şi ce dacă se forţează urcarea preţurilor ? întrebă mama. Noi vom primi mai mult, dar la rîndul lor şi alţii vor plăti mai mult. Care-i rostul în toate astea ?

— Nu e nici unul, îşi dădu cu părerea Merle. Dar noi trebuie să ne gîndim în primul rînd la noi. Iar de plătit, tot trebuie cineva să plătească.

— Ce-am să fac cu patruzeci de litri de lapte ? voi să afle tata. Putem să înghiţim noi singuri atîta lapte ? Să citim lapte ? Să ne îmbrăcăm cu lapte ? Nici chiar porcii nu-l pot lipăi tot !

Cu toate astea, n-a fost chip să facem altfel şi am fost nevoiţi să păstrăm tot laptele. Chiar dacă am fi încercat să facem altfel decît ceilalţi, tot nu ne-ar fi fost de nici un folos. Greviştii s-au aliniat de-a lungul drumului şi au aruncat în şanţ peste o sută de litri de lapte.

— Nu-i de-ajuns ca unul să protesteze, ne explică Grant. E necesar să ne unim cu toţii şi să strigăm împreună. Tot ce facem poate să fie lipsit de orice sens, dacă unul dintre noi se dă înapoi tocmai acum.

— Atunci aruncă-l ! Aruncă-l afară în stradă ! Ei n-au nici un drept să ne oprească să ducem laptele ! spuse mama.

Era îngrozitor să vezi laptele ăla stricîndu-se prin hîrdaie şi putini, să-l vezi revărsîndu-se din troace de porci şi acrindu-se spre seară. Mă îmbolnăveam de-a dreptul văzîndu-l pe tata aducînd în fiecare seară vacile la muls, numai ca să arunce laptele la porci. Grant nu mai putu răbda nici el şi a doua zi l-am auzit spunînd că are de gînd să urce bidoanele cu lapte într-un camion şi că o să încerce să le ducă undeva.

— Du-l cît mai departe, spuse tata, zăpăcit de-a binelea de atîta pierdere şi supărare.

Grant plecă şi cînd se întoarse bidoanele erau goale, însă pe tabla lor se vedeau urme de lovituri. Tata îl ajută să le descarce şi dădu uluit din cap, uitîndu-se la semnele de pe bidoane.

■— Ce s-a întîmplat ? întrebă el. Cine a

făcut aşa ceva cu bidoanele mele ? şi începu să le pipăie cu degetele, de parcă ar fi fost nişte fiinţe vii.

— Am încercat să le duc la oraş, îi explică Grant. Pe toate, mai puţin nouă galoane pe care mi le-a golit în şanţ. Rathman înainte de a ajunge în oraş, încît mi-a venit să-i sparg capul. Striga tot timpul că sabotez greva şi făcea atîta gălăgie, încît n-am putut scoate nici-o singură vorbă.

— Max are un cap pătrat, fu de părere Merle. Cum ai putea să bagi ceva într-un cap ca ăsta ?

— L-am urcat în camion şi l-am luat cu mine. Rîdea tot timpul, dar altfel părea obosit şi preocupat, continuă Grant.

— Cum se vor termina toate astea ? voi să ştie tata. Există vreo speranţă că vom cîştiga intr-adevăr ?

— Nu ştiu, răspunse Grant. Hedden s-a dus la asociaţia lăptarilor. S-a dus să le spună că nu vom putea rezista pe vecie. E şi el sărac lipit pămîntului şi dacă va continua să nu-şi vîndă laptele, o să moară de foame. Iar noi va trebui să facem vreun împrumut pînă cînd se termină cu toate astea.

— Care *noi ?* strigă tata. Ce avem *noi* de dat în schimb ? Grant ştia că n-are nici un rost să continue discuţia, ştia că tata va fi de acord cu toţi ceilalţi cînd va veni timpul, aşa că se pregăti de plecare.

- Dacă pierdem, am reuşit totuşi un singur lucru : să atragem atenţia asupra noastră. Asta o să le folosească probabil altora mai tîrziu.

— Nu-ţi vine să te gîndeşti tot timpul numai la viitor, mormăi tata. Mereu pentru alt-cineva, întotdeauna pentru timpurile care vor veni ! Să nu existe oare un *acum* şi pentru *noi ?*

Grant stivui bidoanele şi închise poarta.

___ Mai întîi trebuie să ari din greu ca să poţi avea o recoltă bună, spuse el. Uneori se în- tîmplă să capeţi şi partea care ţi se cuvine, alteori nu. Poate că din recolta asta o să primim şi noi cîte un bob sau două, cine ştie.

El ştia însă că nu mai era aproape nici-o speranţă.

9 – Acum, în noiembrie

Dacă greva a fost un cîştig sau o pierdere, nimeni nu a ştiut niciodată. Preţurile s-au urcat cu un cent la galon şi noi am început să vindem din nou laptele ; dar a trebuit să plătim un nou impozit şi a intervenit şi o schimbare în scara calităţilor care a contrabalansat uşoara creştere a preţurilor.

Felul în care s-au făcut toate astea, în tăcere şi pe ascuns, l-a înfuriat pe Grant şi l-a umplut de deznădejde. Tata nu a fost în stare să-şi dea seama de ceea ce se întîmplă decît la sfîrşitul lunii, cînd şi-a făcut conturile, descoperind cu această ocazie şi pierderile cauzate de cele trei zile de grevă, zile lipsite de orice fel de venit, bineînţeles. în seara aceea, a rămas treaz pînă la miezul nopţii, controlînd de mai multe ori cifrele, pînă ce gazul din lampă a scăzut atîta, încît fitilul n-a mai fost în stare să ardă şi de oboseală n-a mai putut vedea nimic înaintea ochilor. De atunci, se pare, a început să aibă mai puţină încredere în Grant, iar relaţiile dintre ei au început să se înrăutăţească.

Zilele se scurgeau la fel ca înainte, mai rămăsese puţină verdeaţă doar în locurile joase şi umbrite, mestecenii erau încă plini de sevă ; soarele răsărea dimineaţa învăluit într-un fel de ceaţă uscată, apoi se urca pe cer, roşu şi triumfător, iar pămîntul parcă începea să fiarbă. Am început să urăsc mingea aceasta enormă, care te orbea parcă, s-o

urăsc cu o ură prostească şi lipsită de orice speranţă, ură care mă umplea de frică ; interveneau însă uneori şi momente de acalmie, iar cîteodată, doar pentru cîteva ore, era chiar răcoare.

Duminica tata nu lucra, adică nu ara sau nu cosea finul deeît în cazuri excepţionale. De obicei mulgea vacile numai, sau curăţa lăptăria, – ceea ce ii lua toată dimineaţa – sau adăpa vacile la ora obişnuită. „O adevărată zi de odihnă”, era de părere Merle. Muncea şi ea mult, dar reuşea să-şi facă timp liber în după-amiezele de duminică şi atunci ne plimbam prin locurile din apropierea vechii biserici.

Prin cimitirul acesteia, păşteau acum oile. în biserică de multă vreme nu mai slujea nimeni. Oamenii nu-şi mai puteau permite nici măcar să ţină o duminică pe lună. Nimeni nu mai venea pe acolo deeît atunci cînd trebuia să aibă loc vreo înmormîntare sau ca să sape vreo groapă nouă.

Eu mă aşezam pe trepte, iar Merle cînta la orga cea veche, aşa cum cîntase şi Kerrin pe cînd eram mici ; mă întreb şi acum uneori dacă voi fi vreodată în stare să găsesc vreun răspuns la toate întrebările pe care mi le-am pus stînd acolo, în după-amiezele de duminică, de acum zece ani...

Cu ani în urmă, pastorul venea o dată pe lună şi-mi amintesc că, la un an după ce ne-am mutat la ţară, mama a intenţionat să meargă să-l asculte. întotdeauna însă avea

cîte ceva de făcut : vreun viţel nou născut, sau o masă de pregătit sau chiar o treabă la iăptărie care nu putea să mai aştepte ,— ferma era ca un bătrîn bolnav care se plînge la nesfîrşit, jeluindu-se şi cerînd să ai grijă de el la orice oră.

Dar, în sfîrşit, într-o duminică de iunie, la un an după ce ne-am mutat în locurile astea, ne-am dus totuşi la biserică. Rochia de duminică a mamei era decolorată şi un pic prea largă, dar nouă ni s-a părut frumoasă şi impunătoare, din pricina mînecilor care aveau cîteva pliuri în faţă, cu toate că şi ele îşi pierduseră prospeţimea. Tata a refuzat să meargă şi a rămas în verandă, uitîndu-se după noi cu ziarul de duminică în poală. Părea adus de spate şi obosit şi i se părea nepotrivit faptul că mergem la biserică neînsoţite de un bărbat.

— Numai să fiţi cuminţi, copii, atîta a zis şi s-a uitat pe deasupra capetelor noastre la un şoim care zbura în înălţimi. Faţa mamei avea o expresie luminoasă şi plină de speranţă, de parcă ar fi fost deja îngenuncheată în biserică

Drumurile erau pline de trifoi şi de răsură, care ajungeau pînă aproape de butucul roţilor. Era o zi caldă ; cum mergeam ni se părea că din fiecare stîlp de telegraf iese cîte o ciocîrlie şi începe să cînte, arătîndu-şi pieptul ca o vestă galbenă. O zi bogată şi strălucind de frumuseţe. Pînă şi caprifoiul invada întinderile.

Cînd am ajuns, biserica era deja plină, în

curte erau peste tot căruţe sau trăsurele pe două roţi. Am intrat fără a ne opri ca să vorbim cu cineva ; Kerrin fu de părere că biserica miroase a putregai, aşa că în loc să stea înăuntru începu să-i dea tîrcoale, bănuiesc în aşteptarea vreunui băiat care să vină să stea de vorbă cu ea. Dar băieţii erau adunaţi toţi la un loc, parcă lipiţi unul de celălalt, aducînd foarte bine cu un stol de cocostîrci în apropierea cailor. Cum stătea singură în curte, femeile începură s-o fixeze, aşa că n-a avut ce face şi a intrat şi ea în biserică şi s-a aşezat în spatele nostru, de parcă n-ar fi făcut parte din familia noastră.

Merle şi-a îndreptat privirile spre orgă, a cărei înfăţişare sărăcăcioasă îi era familiară şi mi-a şoptit că i se părea complet schimbată, făcînd parte întru totul din atmosfera care domnea în biserică şi mai ales mult mai modestă decît în timpul în care cînta Kerrin la ea.

Kerrin avea obiceiul să se furişeze în biserică seara tîrziu, sau alteori foarte de dimineaţă, strecurîndu-se înăuntru printr-o ferestruică pe care o găsea întotdeauna deschisă. O însoţeam uneori şi noi, adică Merle şi cu mine, ne aşezam pe cîte o piatră de mormînt sau pe scări, în timp ce ea ne cînta tot felul de imnuri pă- gîne sau muzică de jaz, stupidă şi cam ţicnită, Corţînd bietele ţevi ale orgii, obligîndu-le să scoată nişte sunete stridente şi profanatoare. Ne plimbam apoi în jurul bisericii chinuindu-ne să descifrăm numele de pe morminte şi o dată

am găsit o lăcustă agăţată de o piatră de mormînt măcinată de timp, aparţinînd familiei Bogg, încercînd să-şi tîrîie corpul ei moale şi grăsuţ pe deasupra literelor pietrei. Mai erau crinii trandafirii care creşteau sălbateci de jur împrejurul mormintelor, şi panseluţele, smulse însă în fiecare duminică înainte de sosirea pastorului pentru ca mormintele să pară într-adevăr îngrijite şi să aibă o înfăţişare cit mai decentă. Cînd orga obosea, scoţînd nişte sunete mult prea astmatice, Ker- rin ieşea din biserică şi pleca acasă, păşind înaintea noastră asemeni unui sfînt înconjurat de aureola roşiatică a soarelui. N-ar fi trebuit desigur să plecăm odată cu ea, să acceptăm momentul în care avea ea chef să plece, dar noi o făceam dintr-un respect pe care îl păstram în mod special vîrstei. Melodiile sălbatece, în mare parte inventate de ea, ne aminteau de vocile unor vrăjitoare care se certau între ele. Abia atunci am intrat pentru întîia oară în biserică, pătrunzînd prin uşa principală împreună cu ceilalţi credincioşi.

Mă uitam la toţi oamenii care erau în jurul meu şi mă întrebam dacă ei observaseră intr-adevăr prezenţa mea printre ei : mă ştiam însă o fată urîtă şi ştearsă, o fiinţă dintre acelea pe care chiar dacă le priveşti le uiţi repede. îmi ardea ceafa şi-mi era frică să nu mi se desfacă pînă la urmă cozile.

Mă întrebam ce-i determinaseră pe oameni să vină la biserică şi dacă Dumnezeu era şi el printre noi. Vechile temeri şi îndoieli mi se

treziră, din nou în suflet. O îndoială care creştea în mine ca un şuvoi ce urcă din adîncuri şi se iveşte la suprafaţă atunci cînd te aştepţi mai puţin şi cînd nici nu-l doreşti, îndoieli care au continuat să mă chinuie şi în anii de mai tîrziu. Mă întrebam ce caută ei aici şi dacă sînt în stare să creadă ceea ce aud, şi dacă vor putea să tră- iească în conformitate cu cele auzite.

Oamenii nu veneau la biserică din pricina predicatorului, un om mic şi neînsemnat, serios dar nu prea inteligent, nu veneau ca să-l asculte pe el şi lucrul ăsta mă mira. „Păcatul” – ţipa omuleţul – „e cauza tuturor relelor din lume. Păcatul te duce spre pierzanie. Rugaţi-vă Domnului să vă ferească de păcat”, şi timp de o oră spunea acelaşi lucru, cu alte cuvinte, e adevărat, fără însă să ne dea într-adevăr o explicaţie cu privinţă la ceea ce ar însemna acest păcat.

în cele din urmă, am înţeles că el nu ne va explica niciodată acest lucru, fie pentru că nu ştia nici el, fie pentru că explicaţiile ar dura probabil prea mult, aşa că am renunţat să-l mai ascult şi am început să privesc oamenii din jurul meu, încercînd să aflu, ghidîndu-mă cam după ceea ce ştiam despre ei, care ar putea să fie cauzele prezenţei lor în biserică în momentul de faţă. Am privit-o pe domnişoara Vigney Hickam, cu rochia ei verde strînsă pe corp, cu părul adunat sub o pălărie şi m-am întrebat dacă pastorul ştie cîtă importanţă pot avea vorbele lui pentru ea, o fată bătrînă care locuieşte împreună cu mama ei la o milă depărtare de şosea, lipsită total de posibilitatea de a comite un păcat în viaţă – numai dacă ar începe, aşa, pe neaştep-tate, să smulgă gardurile din împrejurimi, sau să rupă, tam-nisam, florile, lucruri pe care mă îndoiesc că pastorul s-ar fi gîndit să le considere drept păcate demne de a fi luate în

consideraţie, fiind mult mai lipsite de interes decît, de pildă, adulterul sau concubinajul.

. Joe Rathman cu soţia lui erau şi ei prezenţi, bătrînul pipernicit ca un spiriduş din timpuri străvechi, în hainele sale negre şi largi şi care nu asculta, cel puţin aşa arăta, nici un singur cuvinţel din cele spuse de pastor. Pe faţă i se citea răbdarea şi resemnarea, pentru că în fiecare duminică, o dată pe lună, de cînd se ştia el, stătuse la fel, resemnat şi răbdător, profitînd probabil de această oră liberă pentru a-şi calcula cîştigul din creşterea puilor.

Cei trei băieţi Rathman nu veneau niciodată. Erau nişte băieţi roşcovani ca nişte hălci de carne proaspătă. Tata era de părere că cel mai bun dintre ei era Aaron, iar doamna Rathman, la rîndul ei, tot despre el vorbea cel mai mult. Pentru că lipseau de la biserică, am început să mă gîndesc la ei şi-mi spuneam că în cazul în care ar fi fost aici, stînd pe un singur rînd toţi trei, ar fi arătat, desigur, ca trei viţei, cu excepţia lui Aaron, a cărui înfăţişare era cu totul altfel decît a celorlalţi, trăsăturile feţei sale fiind mult mai regulate, nearătînd chiar atît de bădăran şi grosolan, nici ca fizic şi nici sufleteşte. El era în stare să vadă că nu întotdeauna lucrurile erau sau albe sau negre, că între ele mai existau şi culori intermediare.

O priveam pe domnişoara Amy Meister al cărei frate, cînd s-a întors din război, şi-a omorît tatăl intr-un acces de furie, dar care

îşi continua viaţa la fel ca şi înainte, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, ocupîndu-se cu creşterea albinelor şi vînzînd în fiecare toamnă faguri mari şi galbeni. Ea ştia în mod sigur mult mai multe

despre păcat şi moarte decît ar fi putut şti sau visa vreodată pastorul în toţi cei optzeci de ani ai săi. Dar ea stătea acolo şi asculta ca un copil, în timp ce pastorul vorbea despre păcat, pierzîn- du-se în tot felul de generalităţi.

Apoi ma; era şi Stella Darden care se măritase cu un ţăran ce lucra în dijmă la alţii. Trăia împreună cu familia lui de patrusprezece persoane într-un bordei cu o singură încăpere, nu mai mare decît două coteţe şi nu aveau altă căldură iarna, spunea Aaron, decît căldura propriilor trupuri ca să-şi încălzească încăperea. Mai era acolo şi Leon Kind, cel pe care îl părăsise singurul fiu plecînd în lume, incapabil să mai suporte tăcerea în care Leon se cufundase după moartea soţiei sale...

Şi apoi o observam pe mama stînd acolo şi ascultînd liniştită, părînd să audă o voce interioară ; fiind vorba de o credinţă pe care şi-o hrănea singură, orga, biserica şi predicatorul, reprezentau pentru ea doar mediul ambiant necesar. Ea îl asculta pe predicator doar ca să audă sunetele vocii sale pline de credinţă, dar nu şi cuvintele care nu aveau nici un înţeles pentru ea sau aproape nici unul. Aş fi vrut şi eu să fiu în stare să cred aşa ca mama, liniştită şi neclintită, fără să gîndesc prea mult, la ea fiind vorba de o credinţă care făcea parte chiar din trupul ei, la fel cum îi aparţineau mîinile sau obrazul... Dar n-am reuşit niciodată. Aveam impresia că trebuia

să te naşti cu credinţa, aşa cum te naşti cu braţe sau ochi, mi se părea că nu poate să fie dobîndită cu timpul.

Cînd a venit vremea să primim împărtăşania, Merle şi cu mine am devenit foarte atente să vedem dacă vinul era de soc sau de struguri, faţa mamei era plină de extaz şi iluminată de un fel de reverie mistică, ca şi cum s-ar fi aflat deja foarte departe de noi, undeva în altă lume.

Dar înainte de a începe împărtăşania, l-am văzut pe diacon strecurîhdu-se printre bănci pînă în apropierea mamei şi capetele celor din biserică s-au întors spre noi de parcă ar fi fost trase de o singură sfoară groasă, încet şi pe furiş. El s-a aplecat spre mama şi i-a şoptit ceva acoperindu-şi gura cu mîna.

— Trebuie să plecaţi, spuse el. Nu aparţineţi de biserica noastră. Numai membrii bisericii noastre primesc împărtăşania.

Mama îl privi fix, neînţelegînd nimic şi îşi căută stîngace poşeta.

— Dumneavoastră trebuie să plecaţi, spuse el ceva mai tare şi Kerrin o trase pe mama de mînecă

— Atunci să-i lăsăm să-şi păstreze doar pentru ei zeama aia de varză ! spuse ea, şi-şi făcu loc printre rîndurile de bănci.

— Oh, înţeleg, spuse mama şi se ridică dînd din cap în semn de aprobare, într-un fel de tic nervos pe care îl avea din cînd în cînd, stră- duindu-se să-l convingă pe predicator că nu ne jignise de fel.

Oamenii, ne priveau cu nişte ochi mari şi curioşi, dornici să nu piardă absolut nimic din ceea ce vedeau, numai buchetul de flori de pe pălăria domnişoarei Vigney tremura. Ne-am ridicat şi ne-am îndreptat spre ieşire una în spatele celeilalte şi Kerrin încercă să trîntească uşa în urma ei, dar din păcate uşa a lunecat uşor la loc. Nu se mai auzea decît orga gemînd. *„Acolo, acolo, am primit întîia oară lumina şi am scăpat de povara păcatelor mele”.* Am rămas aîară şi ne-am uitat una la alta, cu uşa albă a bisericii în spatele nostru. Am încercat să rîd forţat dar mama arăta, surîzînd uşor, ca şi cum şi-ar fi pierdut un bun nepreţuit, de parcă ar fi fost azvîrlită din nou în viaţa cea adevărată cu mîi- nile goale.

Apoi Kerrin, înainte ca cineva s-o fi putut opri, a smuls un bulgăre de pămînt cu iarbă cu tot şi a mînjit uşa mîzgălind o cruce pe ea.

— Asta e pentru haita asta de cîini ! spuse ea. Viermi împuţiţi !

Mama era pe jumătate înnebunită de groază, încercă să şteargă crucea cu poalele fustei, dar nu reuşi decît să-i schimbe forma, aşa că pe uşă rămase doar o pată cenuşie. Nu era nici un strop de apă prin apropiere şi Merle a încercat şi ea s-o şteargă cu scuipat, n-a reuşit însă să facă mare lucru şi în cele din urmă sunetele astmatice ale orgii se opriră, şi atunci ne cuprinse teama că cineva ar putea să iasă afară şi să ne surprindă

scuipînd şi frecînd uşa, aşa că am luat-o repede la picior pînă la drumul ntare, mama tulburată şi înfierbîntată de soare cu Kerrin lungă ca o prăjină călcînd în faţa noastră ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ca şi cum ea n-ar fi avut nici o legătură cu noi.

— Dar ce am făcut ? întrebă Merle. De ce sîntem diferiţi de ceilalţi oameni ?

Ne înconjt rară nori de praf, soarele frigea îngrozitor şi nimeni nu făcu efortul ca să-i răspundă. Şi nici n-am fi ştiut ce săi răspundem...

Ascultînd-o acum pe Merle cîntînd la orgă şi stînd în acelaşi loc unde stătuserăm odinioară şi amintindu-mi de duminica aceea, întrebarea pusă atunci de Merle începu să mă frământe mai mult ca altă dată. Aş fi vrut într-adevăr să ştiu prin ce ne deosebeam de ceilalţi. Eram în căutarea unei iluminări. A unei credinţe care să fie adevărată, în *concordanţă* cu viaţa şi nu împotriva ei. Aş fi vrut să cred într-o mulţime de lucruri. Mi-ar fi plăcut să cred că tot ceea ce ni se întîmplă e drept să fie aşa, aş fi vrut să pot spune şi eu la fel ca soţia lui Wally Hutton : „Domnul a dat, Domnul a luat[1]', rotindu-şi ochii spre cer cu pioşenie, în vreme ce-şi înmormînta al şjapteltea copil, cu aerul c-ar fi fost vorba de nişte moaşte care-i aminteau doar de ziua învierii morţilor. E mai uşor să suporţi un lucru pe care în sinea ta îl consideri inevitabil, dacă nu e chip să găseşti o altă ieşire.

îmi spuneam însă că avem acelaşi drept să trăim ca oricare altul. Nu sîntem noi oare la fel ca toţi Ceilalţi oameni din jurul nostru ? Ca alde Ramsey şi Hutton sau Meister, într-un cuvînt, ca toţi ceilalţi ? Eram oare mai răi decît atîţia alţii care trăiesc fără să le fie frică de nimic, fără să aibă mlaştini de asanat, fără să
fie la cheremul secetei sau al îngheţului ? **De** ce tocmai noi să avem mai puţine drepturi ? Poate că dacă s-ar fi întîmplat să nu ştim sau să nu fi auzit nimic despre unii oameni care trăiesc în afara oricăror riscuri sau lipsuri, am fi fost în stare să aruncăm totul numai pe seama lui Dumnezeu, spre a ne găsi pacea interioară. Cunoaşterea e într-adevăr un cuţit cu două tăişuri, dar un cuţit fără mîner pentru cel care-l foloseşte...

în cele din urmă, gîndurile mi s-au îndreptat într-o singură direcţie şi am înţeles că nici o lege din lume, nici un decret n-o să-mi poată dărui lucrul la care ţineam cel mai mult, nici o lege n-o să-l poată determina vreodată pe Grant, n-o să-l poată face să mă iubească.

5

La începutul lui iulie, jumătate din porumbul nostru se uscase şi frunzele lui fîlfîiau pe cîmp ca o hîrtie care se rupe uşor. Păşunile aveau şi ele culoarea scrumului. Frunzele

uscate zburau ca o cenuşă uşoară deasupra pădurilor. Laptele seca în ugerele vacilor.

Umbla zvonul că preţul laptelui s-a ridicat din nou, dar tata tot nu mai avea ce vinde, iar pe vacile vîndute luă mult mai puţin decît făceau ele pentru că şi ceilalţi fermieri vindeau la rîndul lor tot ce aveau.

Cu timpul, pîraiele s-au transformat în nişte albii secate, pline de pietre, pietre fierbinţi **care** încingeau şi aerul din jur. Bălţile arătau ca nişte gropi, acoperite cu un fel de pojghiţă de noroi uscat. Viţeii răgeau toată ziua înfierbîntaţi şi însetaţi pe păşuni, dar de adăpat nu-i adăpam pînă seara.

Apa o căram dintr-o baltă ce se afla la trei mile depărtare, iar caii erau tot timpul frînţi de oboseală, chiar atunci cînd se odihneau sau cînd lucram cu catîrii lui Ramsey.

Căldura ne ameninţa zi şi noapte. Cînd, în cele din urmă, se va usca totul, îmi spuneam că se va termina şi cu speranţele noastre, dar ştiam că speranţa este o obsesie despre care se spune că nu moare niciodată... Poate că bălţile se vor umple din nou cu apă... în urma ploilor abundente la toamnă păşunile vor înverzi din nou... rezervoarele de apă se vor umple iar... încă mai exista teribila tortură a speranţei care nu încetează decît atunci cînd se stinge şi viaţa.

Merle părea singura căreia nu-i prea păsa de căldură. Ea lucra afară pe cîmp împreună cu tata şi cu Grant, era arsă de soare şi

încetul cu încetul se înnegri de tot. Am observat că în ultima vreme era mult mai tăcută ca de obicei – nu în felul în care se frămînta Kerrin pînă la autodistrugere, Kerrin care era numai piele şi oase – cu totul altfel – dar era totuşi evident că pe Merle începuse s-o preocupe ceva, un lucru în stare s-o scoată din liniştea ei obişnuită. Un fel de sentiment al responsabilităţii amestecat cu frică. Căuta tot timpul să-l evite pe Grant şi-i vorbea într-un fel bizar ; în vocea ei descopereai un amestec ciudat de sinceritate şi ezitare.

îmi era milă de Grant şi mă întrebam dacă se obişnuise şi el, aşa cum mă obişnuisem eu, cu o anumită inerţie, rod a unei răbdări lipsită de orice speranţă. Nu se plîngea însă niciodată şi uneori aş fi vrut să spună totuşi ceva. Să strige sau să înjure. Tăcerea lui era ca un dig ridicat împotriva unei inundaţii gata să se reverse.

Pentru că eram tăcută şi atît de nebăgată în seamă, puteam să-l observ pe Grant mult mai bine decît o făceau ceilalţi şi mi se părea că uneori, chiar în toiul unei discuţii, el era foarte departe de noi, parcă pierdut în sine însuşi. Altfel era întotdeauna amabil, făcea glume cu noi, lăuda mîncarea şi cîteodată ne cerea să facem un fel de mîncare mai specială, găluşte de orez sau mere în aluat. Şi deşi viaţa de toate zilele şi-o petrecea la fel ca noi, împărţind cu noi cele mai istovitoare munci, rămînea tot timpul distant şi grav, fiind vorba de un fel de demnitate pe care i-o

admiram.

Într-o zi am ajuns la concluzia, fără să mă gîndesc prea mult la asta, dar cu o siguranţă pe care nu mi-ar fi putut-o ştirbi nimeni, că atît Grant cît şi mama nu se aplecau în faţa nimănui dar nici nu pizmuiau pe nimeni. Nu era vorba de mîndrie nici de sentimentul că ei ar fi diferiţi de ceilalţi. Nicidecum. Ci de un fel de credinţă în demnitatea omului. S-ar putea să mă cam bîlbîi vorbind despre asta. **Nu e** vorba de ceva care poate fi prins în cîteva cuvinte şi silabisit incit să priceapă şi copiii. Ii înţelegeam totuşi foarte bine şi-i consideram pe amîndoi superiori nouă, ei care reuşeau să nu fie niciodată josnici sau ridicoli, cu toate că nude puţine ori se înşelau şi ei.

După un timp, am început să avem mai puţin de lucru, deoarece multe din zarzavaturi se uscaseră iar pămîntul era prea tare ca să poată fi săpat. Nopţile stăteam adeseori de vorbă, era mult prea cald ca să dormim sau să putem citi. De citit nici nu prea aveam ce, chiar dacă n-ar fi fost întuneric şi-am fi putut citi în voie. Merle nu se plîngea niciodată din cauza lipsei de cărţi şi susţinea că recitind cărţile vechi, a patra oară de pildă, le înţelegea mult mai bine decît a treia oară. O singură dată am văzut-o ieşindu-şi din fire, aruncînd o carte plină de pete de grăsime, o carte despre tot felul de bătălii din vremuri străvechi.

— Pentru numele lui Dumnezeu, cum de n-am mai cumpărat şi noi vreo carte în care să nu mai fie vorba numai de vremurile biblice ! Ceva care să nu mai semene cu povestea lui Adam şi Eva. Vreau să ştiu şi eu ce gîn- desc oamenii *acum !*

— Cred că gîndesc la fel cum au gîndit întotdeauna, spuse mama. Numai că, poate, se *exprimă* puţin altfel.

— Acest *altfel* poate să ne spună multe, răspunse Merle. Arăta în ziua aceea mult mai obosită ca de obicei şi nici nu s-a sinchisit să ridice cartea aruncată şi nici n-a zîmbit.

— Omul nu merită să fie chinuit în felul ăsta de Dumnezeu sau de oricine altul, în tot cazul, cineva care să ne comprime în nişte cutii de conserve cu eticheta pusă ! Nu putem creşte în întuneric ca ciupercile. Dacă aş fi convinsă că întotdeauna va fi aşa, eu...

Nu termină fraza, dar încetă să mai bată toba cu degetele şi arăta de parcă ar fi pierdut orice speranţă. Ce-ar fi cîştigat, la urma urmei, dacă ar fi strigat sau ar fi urlat !

în nopţile acelea în care şedeam şi vorbeam pe întuneric, ea căuta să smulgă de la Grant cît mai multe lucruri, tot ceea ce auzise, văzuse sau citise el.

— Cum arătau oamenii aceia ? întreba ea. Ce spuneau ? Ce citeai« ?... Dacă omul acela cîştigase, de ce nu i-au dat premiul ? Din pricina numelui ? Numele lui ! Asta e cît se poate de interesant... Asta-i greu de înţeles... Ei bine, şi el ce-a spus ? Cum arăta ?... Cum poate un om să suporte o astfel de nedreptate ?... Să sufere mult, dar în tăcere. Să suporte asta, de parcă ar fi un bolovan, spui dumneata ! Nu accept modul ăsta de a se purta ! Un om ar trebui să urle şi să strige, nu să-şi suporte suferinţa fără să spună nimic. Ei, şi cum erau îm- brăcaţi şi cînd s-au întîmplat toate astea ? ...Nici guler şi nici rochii de ceremonie ?... în negru ? Numai negru ? De ce se îmbracă oamenii în negru cînd au bani să se îmbrace în roşu ?... Doamne, Dumnezeule, e posibil ca cineva să

nu aibă bani deloc, e posibil ca cineva să fie, de pildă, mulgător la o fermă de vaci ?... Ce aveau de mîncare şi cum serveau mîncarea ? Aveau carne sau peşte ? Sau ce anume ? Nu-ţi mai aduci aminte ? *Âi* uitat cu desăvîrşire ceea ce aveau ?... Eşti mai ceva decît o carte cu literele şterse pe jumătate. Un om ar trebui să ţină minte tot ceea ce vede. Ar trebui să fie ca un burete uriaş, îmbibat cu tot felul de cunoştinţe.

în cele din urmă, tata spuse :

— Lasă-l în pace. De ce nu eşti mulţumită niciodată, Merle ?

Dar Merle îşi avea răspunsul gata pregătit.

-— Nu mă las decît atunci cînd voi fi surdă, mută şi oarbă, spuse ea triumfătoare... Doar atunci cînd voi fi arqpcată sub brazda de porumb.

Totuşi lui Grant îi făcea plăcere să-i răspundă. Stătea nemişcat, sprijinit de stîlpii şubrezi, încercînd să trăiască din nou, pe măsură ce povestea, toţi anii care s-au scurs. Sînt convinsă că dacă ar fi vrut, şi-ar fi putut aminti pînă şi culoarea cerului dintr-o anumită zi sau numele şefului de gară din cutare oraş prin care trecuse. încerca să-şi amintească de fiecare poveste sau legendă citită cu mulţi ani în urmă, numai ca să-i facă ei plăcere şi uneori îl sur- prindeam stînd singur, cu mîna uitată pe clanţa uşii străduindu-se să-şi adune gîndurile spre a-şi aminti numele sau locurile unei întîmplări

trezite în minte de un miros sau un sunet neaşteptat, sau readuse în amintire de un singur cuvînt lipsit de însemnătate.

Kerrin venea şi ea în serile acelea, se lungea picotind în umbra balconului, în unele seri, nespunînd nimic, alteori povestind şi ea, cu o voce ascuţită şi stridentă. îl întrerupea pe Grant voind să ne povestească unele lucruri petrecute la fermele de primprejur. Scandaluri jumate inventate, jumate adevărate : cum bă- trînul Leon Kind, care se cam ţicnise, şi-a udat zarzavaturile ofilite cu lapte, stropindu-şi fasolea uscată cu aproape patruzeci de litri de lapte cald, abia muls. După aceea ne-a vorbit de o lumină care se vedea mergînd spre casti domnişoarei Vigney la miezul nopţii şi cum domnişoara Vigney, care se culca întotdeauna devreme de teamă ca nu cumva să se termine gazul sau să-şi ardă toate luminările, a lăsat toată noaptea o lampă aprinsă la fereastră şi oricine îi putea vedea umbra prin transperant.

Ea putea jura că toate lucrurile astea sînt cît se poate de adevărate. Le auzise de la cineva care era foarte bine informat, sau le văzuse chiar ea. Avea un asemenea fel de a povesti încît orice lucru spus de ea devenea ciudat, lugubru şi puţin vulgar. Cînd auzea de o moarte sau despre un accident nu-şi găsea liniştea pînă cînd nu afla toate împrejurările în care s-au petrecut şi cum s-a ajuns în cele din urmă la asta. Şi, cîteodată, din cuvintele

ei se desprindea un fel de nelinişte care se întindea parcă deasupra tuturor fermelor. Se ştie doar că din sărăcie se naşte frica, din frică, ura, iar din ură izbucneşte adeseori violenţa, ajungîn- du-se pînă la nebunie sau moarte. Ea îşi bătea joc de răbdarea noastră, fiind convinsă că viaţa noastră merge înapoi ca racul, fără să creadă în vreo eventuală schimbare în bine.

Serile acestea mă umpleau de fericire, chiar şi cele în care Kerrin povestea în felul ei repezit şi cam sinistru. Ele însă îmi alungau somnul ; cînd dormeam aveam tot felul de vise. Visele semănau întotdeauna între ele, nu reuşeau niciodată să fie atît de frumoase sau atît de ciudate, de îngrozitoare, ca cele ale lui Merle ; ale mele erau nişte vise cenuşii, obişnuite. Nu erau decît o copie a unor întîmplări trăite în timpul zilelor, încărcate de dorinţe modeste, de tot felul de temeri, bogate însă în amănunte, cu urmări asemănătoare celor din viaţa de toate zilele.

Niciodată clipele fericite nu reuşeau să atingă în vis o intensitate maximă, dar nici durerea sau nebunia nu creşteau pînă la infinit. Ele luau sfîrşit chiar în clipa în care era cît pe-aci să se întîmple o mare nenorocire, sau foarte aproape de momentul în care ar fi trebuit să cunosc o clipă de extaz, şi cînd mă trezeam rece şi ţeapănă, de parcă aş fi fost moartă şi, buimăcită de somn, îl vedeam pe tata mer- gînd pe dibuite de-a

lungul coridorului în lumina zorilor.

Am avut totuşi un vis pe care mi-l amintesc foarte bine, poate pentru că era atît de diferit de toate celelalte, vis care mi-a rămas în minte multă vreme. Se făcea că stăteam singură la poalele dealurilor, acolo unde începe imaşul şi puteam să-l văd pe Grant venind spre mine prin albia rîului. în jurul nostru, pînă la pîrîu, iarba era uscată. Puteam să-l văd foarte clar cum venea, ştiam foarte bine că e Grant, dar faţa nu puteam să i-o văd, cu toate că făceam eforturi să-i văd şi chipul şi nici cînd a fost foarte aproape n-am putut să i-l zăresc. „Tu eşti. Marget ?” m-a întrebat. „Merle a plecat ?” îmi vorbea de parcă ar fi fost orb şi n-ar fi avut cum să mă vadă. „Ea e aici”, i-am răspuns. „Ea e întotdeauna aici. Cred că va fi întotdeauna aici”. „Eu nu reuşesc s-o văd”, mi-a spus Grant. „Nu văd decît stîncile astea şi, în praf, urmele oilor”. Am privit atunci în jurul meu şi, într-a- devăr, ea nu era acolo, şi atunci i-am spus că era pe undeva pe aproape şi că, probabil, dispăruse doar pentru scurt timp.

Apoi Grant se pregăti de plecare spunîn-du-mi că nu are nici un rost să mai aştepte. „Tu rămîi, îmi spuse el, acceptă şi ia tot greul”. Am întins mîna să-l opresc. „Ce să iau ?” l-am întrebat. Atunci s-a întors şi am putut vedea că avea braţele deschise şi că mă privea fix. Şi, pentru o clipă, i-am văzut faţa tot atît de limpede de parcă aş fi stat în

lumina soarelui de amiază. Apoi m-am deşteptat şi casa era liniştită ca un mormînt – întuneric şi linişte – să auzea doar un cîine lâtrînd în depărtare.

Totul fusese atît de real, încît a doua zi am vrut să-l opresc pe Grant şi să-l întreb care fusese răspunsul pe care n-a *mai avut* timp să mi-l dea, iar pentru o vreme visul acela ciudat se ţinu parcă tot timpu] de el, ca scaiul. Mi se părea că acum îl cunosc mai bine decît toţi, datorită visului şi era plăcut să mă consolez cu gîndul ăsta.

6

Seceta nu se mai sfîrşea. Copacii se uscau, iarba se pîrjolise, pînă şi buruienile se făcuseră scrum şi chiar şi copacii cei mari şi bătrîni, cu rădăcini bine înfipte în pămînt, sufereau de pe urma ei. Brusturii şi neghina de pe lîngă albîa secată a rîului erau încă verzi, dar ulmii cei uriaşi începuseră să se usuce. Soia pierea cu florile pline de purici, zorelele se răsuceau pe fasole, sugrumînd-o, şi morcovii erau atît de puternic înfipţi în pămînt încît cu mare greutate reuşeai să-i smulgi afară.

Mă plimbam cîteodată seara tîrziu prin poiană, sperînd să dau de puţină răcoare şi aşteptarea ploii mă chinuia asemeni unei suferinţe fizice. Nu mai eram în stare să mă pierd

în imensitatea nopţii sau a spaţiului din jurul meu, nu mai eram capabilă să mă simt nici mică şi nici neînsemnată aşa cum ne aflăm întotdeauna în faţa nemărginirii cerului sau a stelelor. Din contră, mi se părea că sînt mare şi greoaie şi începu să mă doară întreg trupul. Doar că de ofilit, nu mă ofileam...

Apoi, într-o zi, cam pe la amiază, cînd ni se păru că nu mai putem rezista, că vom începe să ne uscăm şi noi, căpătînd crăpături adinei la fel ca pământul, deodată s-a pornit un vînt rece dinspre nord şi am văzut o învălmăşeală de nori, asemeni unui balaur uriaş care se ridica pe cer.

Aerul fusese fierbinte şi liniştit ; calm, ca înainte de furtună şi întunecos ; deja de o săp- tămînă de zile, nori prevestitori de ploaie aco- periseră cerul, dispărînd însă brusc, ca prin farmec. Aşa că apusurile fuseseră curate ca cleştarul, ca după o ploaie mare, dar nu căzuse nici o picătură.

Acum însă, norii se ridicau asemeni unor ziduri înalte, înaintînd ca nişte valuri imense şi apoi se auzi şi tunetul aducînd cu mugetul unui taur. Nu fusese nici un semn prevestitor de ploaie, pînă în momentele acelea domnise calmul şi liniştea, aşa că eram oarecum luaţi pe neaşteptate, privind, ca nişte stane de piatră, furtuna care se apropia.

Merle strigă : „Vine” şi fugi repede ca o ne- bună şi noi văzurăm fulgerele despicînd masa

neagră a norilor, ridieîndu-se parcă deasupra cazanului clocotitor al satanei. Tata se uita la mama şi pe faţa lui am putut citi dintr-o dată toată teroarea şi desperarea pe care reuşise pînă acum să le ascundă, readuse la suprafaţă de o oază de speranţă şi am simţit cum mă cuprinde o străfulgerare de milă şi dragoste, *mai* puternică ca oricînd.

Mama a apucat o găleată şi a aşezat-o afară, pe o piatră, cu o mişcare aproape sălbatecă, cu gîndul să nu se piardă sau să se scurgă fără rost nici o picătură de apă. Am început să cărăm afară găleţi şi cratiţe, am luat chiar şi caza- nele cele mari, iar Merle luă din cui cana cea mare cu care bea bere Grant. S-a întunecat brusc şi vîntul era atît de puternic de parcă ar fi vrut să ne smulgă hainele de pe noi – inima lui Merle bătea să se spargă de emoţie – apoi vîntul începu să sufle în rafale. O văzurăm pe Kerrin venind în fugă dinspre grajd, clătinîn- du-se în toate părţile ca o rămurică de salcie, iar oile umplură drumul, îndreptîndu-se be- hăind spre grajd.

Voiam să alerg ca o nebună şi să strig, să fîl- fîi din aripi ca ciorile care se reped după pradă. Grant părea şi el mai tînăr cu zece ani, ţipa şi alerga în toate părţile ca un flăcăiandru. Ne priveam unul pe altul şi simţeam cum libertatea care creştea în noi se revarsă în afară ca ploaia.

— Aduceţi şi căzile de spălat rufele ! strigă tata. Vine cu siguranţă, soseşte ! A'CUltaţi-mă pe mine !

Se îndreptă în fugă spre hambar, chiar **în** clipa în care au început să cadă primele picături, rare, dar lovind cu putere. Rămase uluit, oprindu-se din fugă, cu căzile de spălat în mînă iar picăturile cădeau pe el ca nişte ciocane pe o cutie de tinichea goală. Pe faţa mamei se zărea o lumină miraculoasă, un fel de bucurie neţărmurită emana din ea, privirea ei căpătase o expresie aproape mistică ; părea căzută în extaz aşa cum stătea cu ghivecele pentru flori care se legănau în mînă.

Aceste prime picături au împrăştiat cîteva frunze uscate care se mai ţineau pe butucii de viţă. împlîntîndu-le parcă în pămînt. Dar iată că dinspre nord o spărtură de cer albastru s-a lăţit cu o viteză extraordinară. Norii de furtună s-au împrăştiat în înaltul cerului şi au luat-o înspre miazăzi. N-a mai căzut nici o picătură şi un fel de pîlnie însorită s-a ivit printre ei. Un fel de gaură imensă de foc prin care se zărea ochiul soarelui. Simţeam cum vîntul dispare şi el, lăsînd în urma lui doar un aer ceva mai rece. Şi ploaia se îndepărtă...

Genunchii tatei păreau că tremură sub propria-! greutate şi se aşeză greoi pe trepte.

— Fie voia Domnului ! spuse Kerrin şi izbucni în rîs. Pentru ce sînt toate butoaiele

astea, Grant ?

— Căzi în care să prindem lumina soarelui ! îi răspunse el. În care să păstrăm lumina cea dulce cînd o fi întuneric ! Părea furios şi privirea îi era rătăcită ; vîntul îi usca sudoarea de pe faţă şi de-a lungul obrazului avea o tăietură cu margini neregulate, de parcă ar fi fost urma unui fulger.

Kerrin începu din nou să rîdă, ridicîndu-şi braţele în sus. Părea ţicnită de-a binelea şi cumplit de ridicolă şi abia acum am putut să văd cît de mult slăbise ; gîtul îi era subţire ca un lujer şi oasele atît de străvezii încît vîntul putea să le străbată după cum îi era voia. Privind-o, mi se rupea inima. Grant se întoarse şi îşi îndreptă privirea spre soare. „Bătrîn şi blestemat ochi de ciclop”, mormăi el. Privea ţintă cerul, cu ură şi cu deznădejde.

Norii s-au risipit undeva, în depărtare. Petecele uriaşe de cer erau acum curate cum e cleştarul. La mari depărtări se mai auzea din cînd în cînd tunetul, din ce în ce mai stins, pînă nu se mai auzi deloc… Totul era la fel ca înainte.

7

În aceeaşi seară, Chrisiian Ramsey' a trecut pe la noi. Tata stătea culcat pe balcon pe jumătate adormit ; de cînd se îndepărtase furtuna nu-şi descleştase gura. Kerrin era şi

ea mută şi—1 privea tot timpul pe Grant. Răcoare nu mai era, iar vîntul încetase şi el. Ciudat cît poate să suporte omul şi totuşi să rămînă cu mintea întreagă. Oare o teamă foarte mare e în stare în cele din urmă să se autodistrugă ? Oare bolile fac să dispară durerea ? Ne înarmasem parcă cu o răbdare de cîine, ne cuprinsese un fel de amorţeală vecină cu moartea.

în lumina lunii, Christian semăna cu un schelet îmbrăcat în zdrenţe, doar ochii şi pometţii obrajilor îi erau albi, arătînd ca nişte pete spălăcite. Merle îl trezi pe tata, care se uită lung la Ramsey, nerecunoscîndu-l la început, îi întinsei un scaun, dar Ramsey rămase în picioare, cu o mînă sprijinită de balustrada balconului. Tata se ridică şi se uită la el cu multă atenţie, căutînd să-l distingă cît mai bine prin întuneric.

— Pentru ce ai venit, Ramsey ? îl întrebă el cu o voce bănuitoare şi aspră, coborînd tonul spre sfîr.şitul frazei.

— Noi treb’ să părăsim ferma, răspunse Ramsey. I.şi molfăia cuvintele ceeti ce îl înfuria pe tata, pentru că trebuia să fie foarte atent ca să înţeleagă ce spune.

— Am venit acum pen‘ că Lucia e sigură că recolta s-a dus pe apa sîmbetii. Cît a fost ziua de lungă, am tot aşteptat, dar n-a venit nimic. Scoase din buzunar ceva mic şi boţit foarte tare, cu intenţia să ni-l arate. Era un lujer de

cartofi care arăta ca o buruiană bătrînă şi uscată.

— Ai dreptate, spuse tata. De aşteptat nu mai avem ce aştepta. Cu porumbul am terminat-o. De ajutat, n-am cum să te ajut.

— E vorbii de arendă, spuse Christian. Ferma nu mai c a noastră dacă nu plătim pentru ea. Am rămas datori cu arenda pe un an întreg. Am crezut că poate...

— Ai *crezut greşit.* Mi-am făcut socotelile, Ramsey... Tata se întoarse cu spatele la Chris.- tian. Dacă aş avea cu ce să te ajut te-aş ajuta. Dar nu am. Pot doar să-mi plătesc propriile-mi datorii fără să am un cent pus deoparte.

— Mă gîndesc doar la un împrumut. Sper să ţi—1 putem restitui la anul... Nu-i venea să creadă că tata înţelege în ce situaţie se află şi totuşi îl refuză.

— Dacă aş avea, ţi-aş împrumuta, Ramsey, spuse tata cu oboseală în glas. Dar nu am. Asta-i tot.

— Atunci ce o să mă fac ? izbucni deodată Ramsey cu disperare. Nu avem nici un colţişor unde să ne putem duce. Lucia nu vrea să trăiască în altă parte. Vrem să rămînem aici şi să trăim.

— Poate că aveţi vreo rudă ? întrebă tata. Poate că e cineva pe aici, în jurul nostru, care să poată să te împrumute ? !

Ramsey rămase cu privirea pironită în pămînt şi dădu din cap.

— Am fost, înainte de a veni la voi, peste tot. Am fost şi la autorităţi dar ei au zis că atîta timp cît am ce mînca trebuie să mă descurc singur cum pot.

Tata se ridică şi-şi şterse faţa.

— îmi pare rău Ramsey. În privinţa asta, nu pot face nimic. Se ridică în picioare şi se strecură pe uşă clătinindu-se, adus de spate de parcă ar fi fost cocoşat.

Ramsey se uită ţintă după el. Eram fericită că aşa, pe întuneric, nu aveam cum să-i văd faţa care trebuia să-i fi fost desfigurată de durere. Apoi se întoarse şi porni tîrşîindu-şi picioarele şi începu să vorbească singur şi fără rost, în şoaptă, uluit şi dezamăgit. N-a'veam ce să-i spunem şi nici nu puteam face nimic pentru el. Absolut nimic. Tata avea dreptate. Nu aveam nici un ban pus deoparte. Aveam ce mînca, dar cu asta nu puteam plăti arenda. De două luni nu mai făcusem nici un fel de cumpărături, nici măcar zahăr, în afară, bineînţeles, de cel pentru conserve... După plecarea lui, am auzit-o pe Merle plîngînd şi chiar şi Kerrin arăta ca un om bolnav.

8

A doua zi dimineaţa, Grant s-a dus la Turner dar şi-a pierdut timpul degeaba.

— Alde Ramsey nu ştiu să fie arendaşi buni,

zisese Turner. Habar n-au cum să scoată tot ce se poate scoate din ferma aia. Oricare altul în locul lor ar fi reuşit să se descurce...

Grant îi explică atunci că în mod sigur într-un an cum e ăsta nimeni n-ar fi reuşit să se descurce mai bine, Turner însă continuase să zîmbească.

— Nu e vorba de cruzime, ne explică Grant, de cruzimea unui băieţaş care scoate ochii unei broscuţe. Numai că nu-i *în stare* să înţeleagă unele lucruri. Nu-l ajută imaginaţia pentru asta. Aparent, e în stare să vadă, dar, în realitate, nu vede nimic. Aşa că i-am zis : „Nu vă daţi seama ce înseamnă asta pentru Ramsey!”... Doamne, nu-mi găseam cuvintele cu ajutorul cărora să-l fac pe bătrîn să priceapă ! „Ramsey a muncit toată viaţa pămîntul”, i-am spus. Are nouă copii. E singur aici, fără rubedenii. Unde ar putea să se ducă ?” Dar Turner stătea în faţa mea aşa cum stă un ou sau o piatră. Şi-o ţinea întruna că negrii sînt arendaşi proşti. „Un alb ar fi reuşit”, zicea el. Apoi m-am înfuriat foarte tare şi l-am întrebat dacă nu cumva pentru că ei sînt negri ploaia le ocoleşte pămîntul, dar el continua să rînjească. îmi spuse că are neapărată nevoie de arendă şi că, dealtfel, el are planurile lui iar Ramsey nu intra în nici un chip în aceste planuri.

— Şi atunci trebuie să plece ? întrebă mama. Nu se mai poate face nimic ?

— Doar să se mute, răspunse Grant. Atît de

aspru nu-l mai văzusem niciodată.

— Trebuia să-i arzi una din partea mea, Grant, spuse Merle. Să-i fi ars una pentru mine. Să-l fi pocnit în aşa fel încît şă nu-i mai dea niciodată mîna să se umfle în pene.

— Să-l fi lăsat lat în praf, porcul dracului, spuse Grant printre dinţi. Aşa n-ar mai fi făcut pe nebunul, jigodie încăpăţînată.

Pentru noi, toate astea erau în legătură cu frica de a intra la apă, frică ce ne făcea să gîndim parcă altfel, cu mai multă asprime ; mama însă nu se gîndea decît la ruşinea de a nu fi fost în stare să dea o mînă de ajutor, fiind obligată să rămînă neputincioasă pe margine şi să vadă cum viaţa le dă altora la cap. Altceva nu era de făcut decît să aştepţi...

9

Era ultima seară din luna iulie şi stăteam afară pe balcon cit se poate de liniştiţi; tata răsfoia un almanah, căutînd ploile care cad în august. După un timp sosi şi Grant şi-şi deşertă găleţile îndreptîndu-se după aceea, spre barometru, aşa cum făcea şi Merle în fiecare seară, de parcă ar fi fost ascunsă o putere ocultă în acest biet instrument vechi şi spart, de parcă el ar fi fost într-adevăr în stare să aducă ploaia mult aşteptată, încetînd să arate tot timpul „vreme uscată şi călduroasă”. Uneori, Merle îl bătea cu

degetul, dar arătătorul nu se mişca niciodată. Grant mă surprinse privindu-l şi rînji, ştia că-l urmărisem şi cu o oră înainte cînd se uitase la el cu aceeaşi atenţie încordată. „Intre timp s-ar fi putut schimba”, spuse el. „Nu poţi să ştii niciodată”. Era ars de soare şi supt de căldură, dar totuşi puternic, cu pometţii obrajilor proeminenţi, ieşiţi în afară.

— Mai bine ţi-ai căuta de treabă, decît să iscodeşti simţămintele altora ! Oricum e un fel de corvoadă... Mi-am dat seama că mă provoca doar aşa, în glumă şi că aştepta un răspuns din partea mea cam în genul celor date de Merle, dar eu eram prea împrăştiată ca să pot găsi un răspuns, iar el se prefăcu că nici nu-l aşteaptă.

Stătea lîngă mine şi privea drept înainte, spre valea cenuşie. Era colorată într-un fel de purpuriu întunecat, doar ochiul liniştit al pîrîu- lui era de un arămiu mat. Printre stînci mai dăinuia o ultimă rămăşiţă de roşu aprins, pre- lungindu-se parcă pe unele pietre. Stăteam unul lîngă celălalt şi totuşi tot atît de departe ca cerul de pămînt. Toate gîndurile lui erau îndreptate spre Merle şi ştiam că nu trebuie decît să aştept, pentru că în scurtă vreme o să înceapă să vorbească despre ea. Şedeam acolo lîngă el şi mă întrebam dacă am să fiu vreodată în stare să scap de această durere veche de cînd existau oameni pe pămîntul ăsta, dragostea neîmpărtăşită şi

lipsită de speranţă, această durere pe care nimeni şi nimic nu va fi în stare s-o spulbere vreodată.

Stătea crispat de parcă ar fi descoperit că anumite lucruri inevitabile te fac mai rezistent şi părea cuprins de un fel de oboseală tristă, prilejuită de căldură sau de munca istovitoare.

Dar cînd s-a întors spre mine, ridicîndu-se în picioare, mi-am dat seama că greşisem : i-am citit pe faţă vechea sfidare şi surîsul ironic. Stătea în faţa mea, drept ca luminarea şi părea foarte liniştit. Refuza cu încăpăţînare să accepte viaţa cu condiţiile dictate de ea. încer- cînd, totuşi, să încheie cu el însuşi un fel de pace dureroasă. În stare să accepte orice pentru un timp, dar nimic pentru totdeauna !

începu să bată o adiere uşoară care mişca frunzele uscate ale unei plante agăţătoare – era aproape răcoare în liniştea uscată a aerului – apoi se lăsă liniştea.

— Va veni din nou, spuse tata. Totuşi sîntem mai avantajaţi decît fermierii din vale. Jos, la şes, nu e picătură de vînt... îşi scoase pălăria pe care o puse pe treptele scării, îşi şterse părul care, pe măsură ce trecea timpul, se rărea de i se vedea chelia roşie şi transpirată. Părea cuprins de acea voioşie pe care o încearcă un om trecut prin toate chinurile iadului şi care e convins că mai jos tot nu mai are cum să decadă.

Nu se auzea nici musca, doar se auzi o singură dată mugetul însetat al unui taur hăt departe, înspre alde Rathman. O adiere uşoară răsfiră părul ud al lui Grant.

— Nopţile par mai puţin fierbinţi ca înainte, începu să vorbească tata din nou. Lîngă pîrîu **e** aproape răcoare.

— Acum În noiembrie

— La anu’ vremea o să fie altfel, îşi dădu cu părerea şi mama. Niciodată n-am auzit de o secetă care să se prelungească trei ani unul după altul. Şi atunci şi porumbul se va vinde mai bine cînd se vor termina toate rezervele.

— *S-ar putea,* spuse tata. În aceşti zece ani ajunsese să se îndoiască de orice şi să renunţe la preziceri. Era mult mai bine să spui „s-ar putea” sau „ar trebui”, decît „va fi”. Speranţa ce ne mai rămăsese era cu totul neînsemnată şi cît se poate de îndepărtată, totuşi ea făcea parcă mai suportabilă căldura şi moartea care erau peste tot în jurul nostru.

O răcoare uşoară stăruia în aer. Un văl roşu se ridica deasupra stîncilor, irizîndu-se deasupra albiei rîului şi peste brazi. Anul care vine... din nou o fărîmă de speranţă... posibilitatea de a o scoate totuşi la capăt, de a pune cîte ceva deoparte... Seceta asta era încă aici, dar ni se părea de neînchipuit să se întoarcă din nou la anul ! Pămîntul va trebui să ne despăgubească într-un fel de aceste zile în care am cunoscut chinurile iadului. Deodată, Grant se ridică şi se îndreptă brusc înspre curte. Işi aţinti privirea pe drumul care venea dinspre miazăzi şi atunci am văzut cu toţii o căruţă trasă de doi catîri, învăluită într-un nor de praf, tîrîndu-se încet şi cu greutate.

— Catîrii lui Ramsey, spuse Grant.

Tata se uită şi el prin ochelarii lui aburiţi şi se întrebă cu glas tare unde s-ar putea duce

Ramsey la ora asta.

— Doar Ramsey n-are vreme să sc plimbe cu căruţa. N-are ce căuta prin locurile astea într-o zi de lucru.

— Ramsey are suficient timp la dispoziţie acum, îşi dădu cu părerea Grant. Dar tata nu înţelese.

Căruţa s-a apropiat. Christian mîna catîrii şi părea mai gîrbovit ca de obicei : ţinea hăţurile de parcă ar fi fost pe jumătate adormit. Lucia stătea lingă el, un munte de femeie care se revărsa parcă din scaun. Mac, adormit şi murdar era ghemuit în braţele ei. Ceilalţi copii puteau fi văzuţi în fundul căruţii înghesuiţi printre baloturi şi tot felul de lucruri, lemne şi scaune. Ei ne priveau ţintă cu multă seriozitate. Faţa lui Henry era crispată şi umflată de atîta plîns. Una din fetele mai mititele ne-a făcut semn cu mîna. S-au oprit în dreptul porţii, sudoarea curgea de pe pieleii transpirată a catîrilcr şi părul li se înnegrise, de ud ce era, sub orbita ochilor. Unul avea o rosătură de ham, mare, cit pumnul, de-a curmezişul crupei, neagră pe margine dar roşie la mijloc şi doldora de muşte.

— Turner l-a dat afară, spuse Grant. N-a avut cum să-şi plătească arenda.

Tata îl privi, după aceea spuse :

— înţeleg. Părea că nici nu crede, nici nu e în stare să înţeleagă, dar se străduieşte să ne

facă să credem că el vede şi înţelege tot. Se simţea el însuşi lovit, cu toate că Ramsey nu avea prea mare însemnătate în ochii lui.

Am ieşit împreună cu Grant pînă la poartă. Purtarea copiilor părea cît se poate de ciudată, iar Lucia arăta foarte îmbătrînită.

— Blestemat acel de crocodil bătrîn ne-a făcut vînt, domnule Coven. A trimis omu lui şi a zis să nu facem scandal. Niciodată n-a venit e], că atunci îl pocneam în moalele capului. Ştia el asta foarte bine… Henry s-a dat jos căţărîndu-se pe roată şi-şi puse mîna în cea a lui Grant. Arăta cît se poate de solemn, cu toate că se scobea în nas. Grant întrebă dacă aveau unde să se ducă şi Ramsey dădu din cap.

— Mergem să stăm undeva în oraş. Lucia ar p’tea să găsească într-o fabrică de lucru acolo. Privea ţintă catîrii, fără să-şi întoarcă o singură clipă privirea spre noi, posomorit şi lipsit de speranţă ; orice am fi încercat să-i spunem părea să nu mai aibă niciun rost.

— îl avem încă pe bătrînul Mu’, şopti Henry şi-mi arătă trupul cîinelui slab ca o arătare, legat de căruţă cu o frînghie murdară. *El* a vrut să-l omoare, dar máma a zis nu, îl păstrăm pentru copii !

Ramsey ridică hăţurile îndreptîndu-se din şale, apoi îşi îndemnă catîrii să pornească şi-l chemă pe Henry. Nu părea furios, dar vocea îi era lipsită de orice expresie, de parcă şi-ar fi adus aminte să-l cheme aşa, doar dintr-un

vechi obicei. Grant l-a ridicat pe Henry pe sus şi l-a aşezat lingă patul ruginit. Căruţa era plină cu tot felul de boarfe, părea să aparţină unui negustor de vechituri. Paula stătea pe o grămadă de cutii ruginite şi ţinea în braţe o cameră veche de automobil, dezumflată şi plină de găuri.

— Să pingelim ghetele cu ea, ne explică Henry.

Sub saci şi sub mobilă, spatele căruţii era încărcat cu porumb.

— L-am luat, ne explică Lucia. Chris'n îi datorează atîta lu' domnu' Turner, aşa că am furat atît cît a putut intra în căruţa asta şi gata. El poate să ne ia catîrii cînd am terminat cu transportul ăsta, da' zice că de căruţă nu are nevoie. Asta e tot porumbu' care a rodit, ştiu- leţii ăştia.

— Vreţi să-l vindeţi ? o întrebă Grant pe Lucia. Dacă îl vindeţi, n-o să mai aveţi nimic de mîncare...

Lucia rînji :

— II păstrăm, domnu' Coven. Porumbul se poate păstra multă vreme. Poate că într-o zi o să avem cîţiva pui şi un porc. Atunci o să avem cu ce să-i hrănim. Părea plină de speranţă şi încredere. Spune-le rămas bun alor dumnea- tale, domnişoară Marget, rămîi cu bine şi dum'ta. Rămîi cu bine domnu' Coven.

Christian trase de hăţuri şi începură să se

tîrîie din nou. Henry ne făcea cu mîna din toată puterea, stînd în picioare în căruţă şi spriji- nindu-se de loitră.

Copiii ţipau şi ei cuvinte de rămas bun, iar Lucia ne făcea şi ea cu mîna. Neagră şi uriaşă, faţa i s-a zbîrcit din nou, plină de lacrimi.

Catîrii au trecut de cotul unde începea lanul de porumb ars de soare şi au ieşit din cîmpul nostru de vedere.

„Asta ni se va întîmpla şi nouă”, îmi spuneam eu. Ne vom reîntoarce la oraş, tîrîş-grăpiş, aşa cum am venit.

— Sărmana, bătrîna Lucia ! spuse Grant. Aş fi dorit să-i spargă cu ceva capul lui Turner.

10

În aceeaşi săptămînă, bătrînul Rathman căzu şi-şi fractură şoldul. Grant se duse la ei a doua zi şi stătu o bucată de vreme să-i ajute. Max se căsătorise cu Lena lui şi o adusese cu el acasă. Nu aveau de plătit nici-o arendă, el însă, era tot timpul pe drumuri iar ceilalţi băieţi erau de asemenea plecaţi. Bătrînul Rathman bolea în pat, ne povesti Grant. Totul s-a întîm- plat pe neaşteptate. 11 apucase un fel de ameţeală,. ceea ce dealtfel i se mai întîmplase şi altă dată, şi căzuse jos. Bătrîna îl auzise căzînd, dăduse peste el şi se

străduise să-l tîrască pînă la pat, dar nu fusese în stare. Coborîse atunci în calea lui Max, care tocmai sosise şi se pregătea să mănînce.

— Max, cînd termini cu cina să vii să mă ajuţi să-l ridic pe tata în pat... Ei n-au ştiut pînă la venirea doctorului că bătrînul îşi fracturase şoldul în două locuri.

— Bătrînul a tras din greu prea multă vreme. Avea de mult ameţeli, spuse tata. N-a vrut să se lase de lucru pînă nu s-a mai putut ridica, pînă n-a mai putut să-şi mişte nici mîinile nici picioarele. .

Ca şi dumneata, aş fi vrut să spun. Tata nu era nici el sănătos şi muncea prea din greu. Aş fi vrut să aibă judecata sănătoasă a mamei şi să ia lucrurile mai domol. E o greşeală să-ţi distrugi viaţa doar muncind. Ea era mult mai cu picioarele pe pămînt decît tata şi cu toate c-ar fi vrut la rîndul ei să trăiască bine, suporta mizeria mult mai uşor decît el. Avea o vioiciune curioasă, era caldă pe dinăuntru ca şi pe dinafară cu toate că vioiciunea asta parcă nu făcea parte din ea... era probabil mai plină de viaţă tocmai pentru că era mai puţin dependentă de ea...

Grant îi spuse tatei că va merge în cîteva dimineţi să-l ajute pe Rathman. Bătrînul lăsase pe cîmp trei pogoane de pepeni galbeni. Erau răscopţi şi trebuiau strînşi într-o singură zi sau cel mult în două, altfel nu se

mai alegea nimic de ei.

— Eu nu te plătesc ca să-i ajuţi pe alde Rathman, spuse tata, uitînd că nu-l plătise niciodată pe Grant, în nici un fel. Stăteau amîndoi pe scară şi vorbeau în şoaptă, în vreme *ce noi* lucram în bucătărie. Umbra lui Grant se proiecta de la lampa de bucătărie şi părea mai lungă decît a tatei. Puteam auzi ceea ce vorbeau, dar ei discutau de parcă noi nici n-am fi existat. Mă îndoiesc însă că Grant n-o simţea pe Merle umblînd încoace şi încolo în spatele lui că n-o auzea manevrînd cratiţele pe foc sau pe marginea plitei.

— Nu cer nici un fel de plată de la dumneata, spuse Grant.

— Ar putea lucra Max. Max nu cere plată de la nimeni. Lucrează doar pe pămîntul lui.

— Nu-şi poate părăsi slujba, spuse Grant. Cineva trebuie să facă bani. Aici şi aşa nu avem ce strînge. Nu e nimic gata de recoltat.

— Aici nu va fi nici mai *târziu* nimic de strîns, spuse tata. Fîn buruienos şi un pogon de lăcuste, doar atît.

— Ar fi trebuit să punem şi noi pepeni, spuse Kerrin. Vorbi din întuneric, din locul în care ascultase toată discuţia, aşteptînd ca Grant să o aprobe, dar el nu spuse decît că regiunea era deluroasă şi nu plouase. Tata se ridică şi se întoarse spre ea.

— Nimic nu-i în ordine, nu-i aşa ? Nimic nu-i bine gospodărit, aşa, ca la alţii ! Se ridică şi plecă tîrîndu-şi picioarele spre grajd.

— Poţi să te duci, mormăi fără să se întoarcă către Grant. Poţi să te duci şi să faci tot ce doreşti.

Kerrin se aşeză în locul tatei, lîngă Grant. Şedea foarte aproape de el, se vedea că e plină de dorinţă dar că şovăie, el însă nici nu s-a mişcat; nu-i aruncă nici o privire, îl urmărea doar pe tata care se îndepărta. Sărmana, nebuna de Kerrin ! Tot ceea ce făcea ea îmi trecuse odată şi mie prin cap să fac, eram însă mai înţeleaptă sau poate mai lipsită de curaj, cine poate şti ?

11

Accidentul bătrînului Rathman a fost neaşteptat şi îngrozitor pentru ei, solidaritatea existenţei lor începu să se clatine, ajungînd în cele din urmă într-o situaţie din ce în ce mai asemănătoare cu cea în care ne găseam noi ceilalţi. Poate chiar mai rea.

La două săptămîni după accident am trecut pe la ei şi am stat destul de mult de vorbă cu bătrîna Rathman, în fundul livezii, de unde casa lor nici nu se vedea. Îmbătrînise mult în ultima vreme, era din ce în ce mai cocîrjată, iar viaţa i se scursese parcă din trup.

— Lena asta ! începu ea. N-am mai vorbit cu ea de aproape două săptămîni ! Stau de vorbă doar cu Max cînd am ceva de spus, nu cu ea. Am cules aproape nouă baniţe de fasole şi le aveam deja pregătite pentru

vînzare, am găsit şi cumpărător pentru ele, dar ea mi-a spus că nu are timp să-l primească, că ea are de spălat, aşa mi-a spus, şi c-a făcut destul pentru mine şi pentru tata, că la oraş n-a mai fost de nu ştiu cit timp, că Max e plecat cit e ziua de lungă şi că tata stă tot timpul întins în pat bolnav şi că după ea baniţele pot sta acolo cît or vrea, să se usuce şi să le mănînce ciorile. Apoi a venit să-mi ceară bani să plătesc lumina şi telefonul – după ea, taxele trebuie să le plătesc eu – şi am întrebat unde sînt banii pe care i-a luat Max cînd a vîndut zmeura pe care au luat-o şi au vîndut-o înainte ca eu să pot pune cîte ceva deoparte pentru puţin vin care-i place atît de mult lui tata, şi Lena mi-a spus că ea habarn-are ce fel de vin îi place şi Max a zis că zmeura aia şi aşa era toată stricată în- cît n-a luat pe ea mare lucru, nici costul trans- portului n-a reuşit să şi-l scoată şi că puţinii bani care i-a luat din vînzarea zmeurii abia i-au ajuns ca să plătească şoferului pentru ca- mion. Şi cîteodată ea zice : „Noi multă vreme n-o să mai stăm aici. La etaj e infernal de cald” şi i-am spus că pot să plece dacă au de gînd, dar nici vorbă s-o facă pentru că statul aici nu-i costă nimic, eu nu le iau nici un fel de chirie şi ea m-a întrebat ce-am să fac dacă ea şi cu Max pleacă, cu tata bolnav şi cu ceilalţi băieţi care sînt plecaţi şi ei şi eu i-am spus că am să mă descurc uşor, să n-aibă ea grija mea că pot să trăiesc şi fără ea şi atunci

n-a mai avut ce să spună, pentru eă de plecat n-au unde să plece, că nimeni nu-i ţine pe gratis şi automobilul lor nu-i plătit pînă acum, ştiu foarte bine, c-am primit un telefon într-o zi, asta înainte ca să renunţ la telefon de vreme ce ei n-au de gînd să-l gătească, şi cînd am răspuns, acel cineva de la telefon m-a întrebat cînd au de gînd să plătească ratele şi eu am răspuns că degeaba, că ei tot nu au cu ce plăti, şi că aşteaptă zadarnic şi i-am închis telefonul. Şi ea a făcut datorii peste tot invocînd tot felul de motive şi dacă i-am împrumutat lui Max aseară zece dolari, aş fi putut tot atît de bine să i-i fac cadou.

Şi se simţea tare singură, îmi spuse, ceilalţi copii renunţaseră să mai vină duminicile, după cum le era obiceiul, deoarece Lena declarase că nu vrea să aibă nici o legătură cu tot neamul lor şi întotdeauna cînd veneau, se uita înveninată la ei şi se ducea sus, la ea, la etaj şi mînca acolo singură, iar Hilda nu venea nici ea, pentru că odată Lena se purtase foarte scîr- bos cu ea, cînd Hilda deschisese uşa frigiderului cel nou – care nici acum nu-i plătit – numai aşa, ca să vadă ce se poate păstra în el – şi Lena s-a înfuriat şi a început să se certe cu ea, aşa cum se ceartă cu Max, pînă ce Hilda n-a mai putut suporta, spuse bătrîna Rathman.

îmi povestea toate astea fără să se oprească, aşa cum face cineva care nu s-a mai destăinuit de multă vreme cuiva şi toată

fericirea plină de blîndeţe care i se citea odinioară pe faţă dispăruse ; cred că era totuşi bucuroasă că i se oferă ocazia să stea cu cineva de vorbă, cineva căruia să i se poată spovedi. Arăta ca o fiinţă care începe să se destrame, aşa părăsită şi lăsată în voia sorţii, cum era. EleşteiM era invadat de nuferi, zmeura crescuse atît încît se sălbăticise, deoarece Max lipsea aproape tot timpul, ceilalţi băieţi veneau şi ei destul de rar, iar bătrînul nu era în stare decît să strige şi să mănînce şi să-şi murdărească patul fiind aproape tot timpul inconştient.

M-am întors acasă cu vocea bătrînului Rath- man în urechi, vocea aceea care striga în gura mare, întrebîndu-mă dacă există undeva pe pă- mînt pace şi siguranţă.

12

în august, mirosul strugurilor pătrundea ca o adiere caldă prin ferestre. Se coceau însă neuniform, printre boabele coapte găseai adeseori altele verzi şi tari. Merele cădeau înainte de vreme în iarba uscată – mere aurii de vară, putrede şi cafenii, cu zeama roşie şi acră. Pe pîrîu nu mai curgea nici o picătură de apă, pădurile erau pline de uscături – frunze prăfuite şi vrejuri ţepoase, care se sfărîmau la orice atingere.

Uneori, dimineaţa era răcoare şi linişte, dar pe măsură ce ziua creştea, căldura revenea, soarele începea să ardă fără milă şi prunele roşii cădeau puzderie în iarba prefăcută în cenuşă. Erau locuri în care lăcustele reuşiseră să devoreze totul, nu mai zăreai decît tulpi- nele buruienilor jupuite de învelişul lor verde, iar cocenii de porumb păreau nişte schelete galbene.

în grădină se uscase aproape tot, chiar şi cartofii erau negri ca după un incendiu sau după îngheţ. Castraveţii se chirciseră. Roşiile putrezeau şi începuseră să miroasă urît. Fasolea se înălbea şi ea. Zilele erau toate la fel. Vînt fierbinte, soare arzător, nopţi şi zile de foc, lacuri şi rîuri secate, omorînd încetul cu încetul tot ceea ce mai îndrăznea să reziste : vreo frunză sau vreo mlădiţă verde. Numai sălciile mai trăiau. Erau momente în care aş fi vrut să mă zbat ca un frasin sau să urlu. Era imposibil de suportat. În vîntul fierbinte simţeai pîndind moartea, o simţeai în aerul uscat şi în soarele arzător ! Cîmpul era albicios de pîrlit ce era !

De-ii lungul gardurilor vii am văzut primele gălbinele înflorind sfioase, asemeni unor co-şuleţe cu polen galben şi mi-am amintit că altădată – mi se părea că de atunci au trecut o sută de ani – eram fericită numai privindu-le. Ele erau pentru mine un adevărat balsam sufletesc, pur şi simplu mă ajutau să trăiesc. Zilele acelea amăgitoare trecuseră însă de

mult, acum toate gîndurile mele se îndreptau spre recolta de cartofi şi spre cîmpul ars precum şi spre nebunia, din ce în ce mai pronunţată a lui Kerrin. De cum a venit luna august ea s-a întors să predea la şcoală, fără să ştie ce doreşte într-a- devăr, totul fiind foarte încîlcit în mintea ei.

Şi tocmai în momentul în care am început să credem că nimic mai rău nu poate să ni se mai întîmple, ne-am trezit cu o altă lovitură, într-o dimineaţă, Hutton a venit să ne roage să anunţăm într-un fel la şcoală să-l trimită pe Whit Hutton acasă. Ne-au spus că unchiul lui a murit. Parul pe care ridica stogul de fîn s-a rupt şi i-a căzut în cap. „Ne-am spus că nimic altceva nu mai aveam de făcut decît să-l anunţăm pe Whit să vină cît mai repede acasă."

Pînă la şcoală era un drum lung şi tot timpul m-am întrebat – înnotînd aproape prin troiene de praf şi aşteptînd clipa în care în sfîrşit o să apară un copac care să-şi întindă umbra spre mine, umbră, pe care o bănuiam rară şi firavă – de ce oare se grăbesc întotdeauna oamenii cînd trebuie să anunţe o moarte. De ce trebuie s-o aflăm atît de repede ? De ce adică trebuie ca eu să mă lupt prin praful fierbinte al amiezii, numai ca Whit să afle, cu cîteva ceasuri mai devreme, un lucru care nu-i va fi de nici un ajutor nici lui şi nici altora ?... întotdeauna, cînd cineva moare trista noutate e anunţată mai înainte

ca celui decedat să i se închidă ochii, este anunţată celor dragi ca şi cum cei care au fost de faţă se simt obligaţi s-o spună cit mai repede cu putinţă. Pe de altă parte, îl cunoşteam bine pe unchiul lui Whit şi ştiam că dacă un par l-a lovit şi i-a spart capul, acest lucru îşi găseşte explicaţia în faptul că fusese mult prea beat ca să-şi dea seama pe unde calcă ; capul lui care arăta ca o păstaie coaptă doar că acum era plin cu sînge şi-mi spuneam că acum Stella va avea cu unul mai puţin care să-i stea pe cap, pe care să-l îndoape şi să-l urce noaptea în pat. în tot cazul, va fi o în- mormîntare pompoasă şi Wallace, care a fugit de biserică toată viaţa şi a ocolit-o cît a putut tot timpul, va fi aşezat alături de ceilalţi Hut- toni intr-un cavou urît, cavoul familiei, a cărui umbră arăta ca o găleată de lături aşezată deasupra mormintelor.

Aşa că nu avea nici un rost să mă grăbesc prea tare. Wally tot nu mai avea cum s-o ia din loc. Iar lui Whit îi rămîneau destule ore ca să poată vedea în voie capul spart al unchiului său şi să-i ţiuie urechile ascultînd întreaga istorie, aşa cum s-a întîmplat ea, fie spusă cu voce tare, fie şoptită în fel şi fel de chipuri.

Pe vremea cînd Wally trăia încă şi se apăra folosind drept scut o sticlă cu gin care îl făcea nepăsător faţă de vorbele oamenilor, atunci făcea într-adevăr să te grăbeşti. Dar în

clipa cînd capul *a* început să-i arate ca un drob de sare, în clipa în care inima lui leneşă ti încetat să mai bată, ce rost mai are să se pună cu toţii în mişcare ? În tot cazul, Whit se va alege cu o scurtă vacanţă şi va fi înconjurat, în ochii colegilor săi, de ceva care va semăna cu o aureolă. Şi va primi probabil o felie de pîine cu unt în plus dimineaţa, acum, cînd grasul şi bătrînul Wally şi-a pierdut pofta de mîncare. Sărmanul de el, acum nu mai e bun decît să îngraşe pă-mîntul ! Să îngraşe un lan de porumb, vorba lui Grant...

Evenimentele vin întotdeauna pe neaşteptate. Mai ales atunci cînd te rogi să nu vină. Trebuie însă să existe undeva o cauză sau o legătură între lucruri, greu e să urmăreşti acest joc atît de misterios al sorţii. Dar ce importanţă au toate aceste legături la urma urmei ? Să presupunem că Grant ar muri. Unde ai putea găsi acel mecanism care a declanşat catastrofa ? Sînt lucruri la care îmi este foarte greu să mă gîndesc îndată ce le leg de cineva care îmi este drag. Numai gîndul în sine, îmi frînge inima.

Pădurile erau golaşe la fel ca tufişurile. Sal-cîmii subţiri şi plini de ghimpi se albiseră, roşi de gurile hrăpăreţe ale lăcustelor, iar carpenul de pădure nu mai avea nici o frunză. Lanurile de porumb arătau ca la sfîrşitul lui noiembrie.

Iarba din curtea şcolii era prăfuită ; unele

locuri erau fără iarbă de parcă ar fi ciugulit-o orătăniile ; ferestrele, fără jaluzele erau mînjite de urme de degete. Mergeam' foarte încet şi în dreptul uşii m-am oprit. Nici unul dintre noi nu mai trecuse pe la şcoală de cînd începuse noul an şcolar. Era foarte greu să găseşti un pretext ca să te duci şi care să nu semene cu un fel de spionaj. După Kerrin ar fi fost un adevărat act de cruzime din partea noastră să fi venit la şcoală fără un scop foarte precis, doar aşa, ca s-o auzim cum predă. Mai ales că în ultima vreme arăta din ce în ce mai rău aşa că aveam toate motivele să ne întrebăm cum predă lecţiile şi cum de merge şcoala aia mai departe.

La începutul lui august păru mai neliniştită decît altădată şi plecă cu Grant de cîteva ori la oraş să ducă împreună laptele. Uita toate comisioanele pe care i le dădeam şi la întoarcere întîrzia întotdeauna. Nici măcar nu părea fericită că pleacă ; spunea că acareturile noastre de la fermă nu se deosebesc prea mult de ceea ce poate vedea la oraş.

La început se arătă mulţumită la gîndul că se întoarce din nou la şcoală, dar se ferea într-un fel ciudat să ne povestească cum merg treburile pe acolo. Ne vorbi, totuşi, despre serbările pe care avea de gînd să le pregătească cu copiii şi rămînea adeseori nemişcată, absorbită de propriile ei idei, de parcă toate gîndurile îi erau acaparate de

titlurile pieselor sau poeziilor pe care urma să le aleagă. „Trebuie să-mi fac un plan foarte exact”, repeta tot timpul, cu privirile pierdute în gol, uitînd parcă de toate celelalte. Refuza însă să ne spună cum mergea treaba sau cum se purtau, sau învăţau copiii.

— învaţă, asta-i tot, zicea ea. Ce-ar mai fi de spus ? Ce-aţi mai dori să aflaţi ? Cum miroase în clasă ? Cine şi cui i-a tras un picior ?... Cît de proşti sînt copiii lui Hutton ? Poate aţi dori să vă întocmesc un raport despre porcăriile pe care le face fiecare ?!... Apoi pleca şi ne lăsa singuri, refuzînd să mai discute.

Mama începuse să fie foarte deprimată şi îngrijorată de parcă i s-ar fi întîmplat într-adevăr ceva rău, incapabilă parcă să-şi mai găsească liniştea. O observa pe Kerrin, ştiind însă cît de zadarnic şi fără rost era să încerci să vorbeşti cu ea, sau să ajungi măcar să afli o mică fă- rîmă de adevăr, dacă Kerrin nu dorea să ţi-l dezvăluie ea singură. „Ar trebui să trecem o dată pe la şcoală şi s-o vedem”, spuse mama în- tr-o zi. Gîndeşte-te la un pretext ca să mergem împreună acolo la şcoală şi să vedem cum îşi desfăşoară activitatea.”

Dar iată că pînă acum nu s-a ivit nici un pretext. Mai tîrziu, m-am gîndit că ar fi fost mult mai bine să nu fi dat Dumnezeu nici un pretext care să mă facă să merg la şcoală... Kerrin stătea la catedră, dar nu m-a văzut. Se

uita fix în carte şi punea întrebări clasei fără să-şi ridice privirea şi fără să fie atentă la răspunsul copiilor. în clasă era cald ca într-un cuptor, părul ei era ud leoarcă şi stătea lins pe cap ca un fel de pastă groasă. Punea întrebările repede, fără să se uite la elevi şi fără să aştepte să i se răspundă. „Bine”, spunea şi trecea la între

barea următoare. Copiii se răsuceau în toate părţile sau dormeau în bănci, dar nu scoteau nici o şoaptă. Totul părea nefiresc, atît liniştea lor cît şi Kerrin care nu-şi ridica privirea de pe carte. în lumina puternică a soarelui, scena făcu să-mi treacă un fior rece prin şira spinării şi să-mi vină rău. Aveam impresia că puştilor le era pur şi simplu *jrică* să vorbească. Erau obişnuiţi ca ea să se poarte în felul ăsta !

Timp de cinci minute, Kerrin a tot pus întrebări, apoi a închis violent cartea. Şi-a ridicat privirea şi m-a descoperit fără să distingă la început cine era. Am văzut cum i s-a ridicat un val de sînge în obraz, apoi sîngele s-a retras şi n-a mai rămas decît culoarea închisă, şi arsă de soare, a pielii. Era înfuriată de parcă aş fi sur- prins-o făcînd un lucru ruşinos.

— De cînd mă spionezi ? Cine te-a trimis ? mă întrebă ea fără să-mi dea timp să-i răs- pund. S-a oprit în uşă şi faţa ei subţire arăta neagră şi urîtă în soarele orbitor.

Chiar şi după ce i-am explicat pentru ce ve- nisem şi l-a chemat pe Whit ca să-l anunţe, continua să fie mai preocupată de şocul pe care i l-a produs sosirea mea decît de moartea bătrî- nului Wally. Mă întreba tot timpul : „Cine te-a trimis ? De ce îţi bagi nasul peste tot ? De ce n-a venit familia lui ?” Cînd Whit, care fusese chemat, veni în sfîrşit, îi spuse doar să plece acasă. Băiatul părea

speriat şi trist şi avea aerul că nu înţelege ce i se spune.

— Unchiul tău a murit, îi explică ea. Parul pe care se ridică fînul l-a lăsat lat... Părea cuprinsă de o bucurie răutăcioasă anunţindu-l aşa, fără menajamente. Whit ne privi o vreme ţintă apoi o luă la fugă peste cîmp ca un iepure speriat. Am strigat după el să nu alerge că i se poate face rău alergînd aşa în plin soare, dar nu m-a auzit.

— N-avea nici o teamă că Wally n-o să plece, o să te aştepte ! ţipă Kerrin în urma lui. Izbucni după aceea în rîs şi se întoarse spre mine. Spectacolul s-a sfîrşit, nu-i aşa ? Nu mai are nici un rost să mai stai aici pe capul meu. Sau te pomeneşti că mai ai să-mi spui şi altceva ?

— Asta-i tot, i-am răspuns. Trebuie într-ade- văr să plec cît mai repede. Am vrut doar să aştept pînă îl anunţi pe Whit, pentru că ei s-ar fi supărat în mod sigur, sau în tot cazul s-ar fi simţit jigniţi dacă nu l-am fi anunţat cît mai repede cu putinţă... Cu ce am greşit venind aici, Kerrin ? Ştiam că întrebarea mea nu are nici un rost, că gîndurile ei nu aveau nici o coerenţă, zadarnic i-aş fi pus orice fel de întrebare, dar n-am putut să rezist, n-am fost în stare să renunţ la această ultimă încercare de a o trata ca pe cineva care mai este încă în toate minţile. N-am reuşit decît s-o înfurii şi mai tare.

— Ai vrut doar să ştii dacă sînt într-adevăr

aici ! N-ai venit, sînt sigură de asta, doar ca să vezi cum predau. Whit ar fi putut să aştepte. Ai venit ca să mă spionezi! Dealtfel asta faci tot timpul, stai la pîndă şi spionezi oamenii. Ţi-e frică să faci ceva singură. Ce munci grele ai făcut vreodată ? Ce altceva ai ştiut să faci decît să găteşti şi să citeşti tot timpul ? Şi să umbli cu fleacurile acelea de frunze şi de buruieni ?

Vocea ei era din ce în ce mai puternică, pînă cînd s-a transformat intr-un adevărat ţipă^t. Puternic şi înnebunit de furie, răsunînd în curtea prăfuită. Apoi, înainte ca eu să am vreme să-i răspund, a intrat în clasă şi a închis uşa.

M-am întors pe acelaşi drum, uitînd de praf şi de căldură. îmi amintesc acum de lăstarii de ulm de un verde cenuşiu şi de carpenii fără frunze care m-au întovărăşit tot timpul drumului, dar atunci nu m-am putut gîndi la nimic altceva decît la Kerrin.

Cînd i-am povestit mamei ce am văzut, la început n-a zis nimic, s-a aşezat doar pe un scaun în verandă, prea necăjită şi obosită ca să se mai poată ţine pe picioare. Era trecut de şase, dar soarele era tot atît de fierbinte ca la amiază. Viţa sălbatecă de pe coloane se uscase rămăsese doar subţire ca o frînghie, cu cîteva frunze moarte agăţate pe ea. Cînd vacile tre ceau pe lîngă grajd, se ridicau nori groşi de praf, care umplea urmele lăsate de copite încît, de se întîmpla să calci în acelaşi

loc intrai pînă la genunchi în ele.

— Ar trebui să-i anunţăm pe părinţi, spuse mama în cele din urmă. De vreme ce ea nu mai e în stare să înveţe copiii. De vreme ce nu mai e în stare să-şi îndeplinească obligaţiile.

— Vor descoperi ei singuri, cît de curînd, totul, spusei. De noi n-o să asculte niciodată. N-avem ce să-i facem. Părinţii vor afla pînă la urmă totul de la copii şi o vor sili să plece.

Toate astea puse în cuvinte sunau crud şi indiferent. Era adevărul despuiat de teama şi îngrijorarea noastră. în ciuda vorbelor noastre care pot părea simple şi seci, simţeam mult mai mult decît atît. Ca la lumina unui fulger, am văzut atunci felul în care se va purta Kerrin după ce va fi obligată să se întoarcă acasă. Umilită că a trebuit să părăsească şcoala. Mă întrebam dacă vom reuşi s-o scoatem la capăt fără salariul ei. Bietul tata, şi aşa stors de datorii, va trebui să se lipsească de salariul ei mic, dar necesar. Evenimentele se precipitau, unele după altele, cu toate că aveam tot timpul sentimentul c-am ajuns la capătul suferinţelor. Mi-am amintit teribilele cuvinte din *Lear:* „Răul cel mai mare nu durează atît încît să poţi spune : *Acesta e răul cel mai mare...”* Dealtfel, în anul ăsta ni s-a întîmplat de multe ori să strigăm : *Ajunge !* dar sfîrşitul tot n-a venit.

— Mîine trebuie să te duci să anunţi

consiliul de conducere, spuse mama. Va trebui să găsească pe altcineva în locul ei.

Aş fi vrut ca acest mîine să nu mai vină niciodată.

13

M-am dus, pentru că altceva nu mai era de făcut. Dar tot timpul cit am mers prin praf şi arşiţă am fost îmboldită de dorinţa de a mă întoarce. Să las ca totul să continue pînă cînd lucrurile se vor da ele singure în vileag. Să primim banii şi pe luna asta şi pe cea următoare pînă cînd o vor descoperi ei singuri. Dacă ar fi fost după mine, nu le-aş fi spus niciodată adevărul. I-am explicat domnului Bailey că ea nu mai era sănătoasă şi nici în stare să predea mai departe copiilor şi că dacă se va duce la şcoală, o să aibă prilejul să se convingă singur de asta. Am vrut să-i spun : „Ar fi foarte bine ca totul să pornească, de pildă, ca din partea dumneavoastră. Să nu-i spuneţi că noi v-am anunţat !” Ştiam însă că, în cele din urmă, întreaga vină va cădea tot pe umerii noştri, aşa că era mult mai bine să ne asumăm de la început întreaga răspundere.

în primul moment nu mi-a dat crezare şi chiar s-a supărat pentru că îndrăzneam să pun în discuţie alegerea lor, considerînd, probabil, că aruncam un fel de blam asupra lui şi a întregului consiliu. Apoi s-a înfuriat brusc şi cam fără rost, dezvăluindu-şi toată spaima şi repulsia instinctivă a oamenilor normali faţă de ceva neobişnuit, ieşit din comun, gîndindu-se la violenţă şi la nebunie şi la tot ceea ce li s-ar fi putut întîmpla copiilor din această pricină. S-a purtat cu

mine de parcă aş fi fost şi eu ţicnită şi m-a întrebat de ce nu i-am anunţat pînă acum. „N-aveam de unde să ştim ce se întîmplă Ia şcoală”, i-am zis şi am dat să-i explic cam ce se întîmplă acolo. I-am spus că nu are nici un motiv să se sperie. Nu-i rămînea decît să *găsească* un înlocuitor.

...M-am întors acasă pe jumătate bolnavă. Mă gîndeam înspăimîntată la modul în care va reacţiona Kerrin, şi eram speriată numai gîn- dindu-mă că de acum încolo vom fi obligaţi să ne petrecem zilele împreună cu ea, fără să existe posibilitatea vreunei schimbări. Şi rămăsesem şi fără salariul ei.

14

Au obligat-o să părăsească şcoala. Am aflat că nu numai discuţia mea cu Bailey îi condu-sese la o asemenea hotărîre : copiii povestiseră şi ei acasă şi lumea începuse să se agite şi să se neliniştească. Kerrin s-a întors acasă şi a trebuit să-i suportăm cu mult calm isteriile ; părea plină de ură şi de umilinţă. Zilele treceau într-o atmosferă de permanentă luptă, de parcă am fi fost obligaţi să străbatem tot timpul nişte drumuri mlăştinoase. Răbdarea ne era pusă la grea încercare.

Pe mine mă ura, îşi spunea că toate astea i s-au întîmplat din cauza acelei dimineţi în care am dat peste ea şi mă întreba tot timpul

cum de nu i-am luat locul la şcoală atunci cînd am propus să fie dată afară.

— Mintea mea e prea greoaie ca să fiu învăţătoare, Kerrin, i-am spus. Nu sînt atît de plină de calităţi ca tine.
— S-ar putea să fie cum spui tu, zise ea. Dar ai primi în schimb aceiaşi bani. Şi ar fi desigur ai tăi. Doar pentru asta ai făcut-o, nu-i aşa ?
Discuţiile cu ea erau inutile. Nu putea să se concentreze asupra unui lucru şi orice îi dădeai să facă reuşeam să facem noi mult mai repede şi fără să depunem prea mari eforturi, aşa că nu ne rămînea altceva decît să renunţăm la ajutorul ei. Tata se purta cu ea cu multă indiferenţă. Nu-i făcea observaţii şi reuşea să nu se înfurie atunci cînd o zărea umblînd fără rost, cu privirea pierdută în gol, cu toate că erau atî- tea de făcut. N-aveam încredere nici măcar s-o punem să care vedrele cu apă. Nu te puteai uita la ea fără să nu te apuce mila. Arăta ca ceva topit pe jumătate, rămăsese numai piele şi oase, puse în mişcare de o energie venită parcă de aiurea. în zilele acelea, Grant s-a arătat plin de înţelegere şi răbdare. Lucra fără întrerupere, minat parcă de un fel de încăpăţînare mocnită, căutînd să-şi uite frămîntările, să-şi ignore gîn- durile. Se ducea destul de des la ferma tatălui său, cale de zece kilometri şi de cele mai multe ori rămînea nopţile acolo,

întorcîndu-se doar dimineaţa, în zori.

Serile erau acum monotone şi plicticoase şi Merle încetase să mai cînte după cină împreună cu eL Vocea lui nu era frumoasă şi nici nu avea

vreo intonaţie deosebită, în schimb avea un simţ muzical foarte dezvoltat şi alături de vocea lui Merle suna foarte frumos. Chiar tata obişnuia să rămînă să-i asculte şi-i ruga să cînte în continuare atunci cînd ei îşi epuizau repertoriul.

Cum Grant începuse să plece din ce în ce mai des, tata deveni bănuitor şi neliniştit şi o dată îl întrebă dacă nu cumva are de gînd să se căsătorească ; Grant îi răspunse că nu, şi-i întoarse spatele, aşa că tata încetă să-l mai iscodească atribuindu-i neliniştea unor motive mai puţin complicate ; cine ştie, poate că suferea de căldură, sau probabil îl durea ceafa, sau poate mîinile...

Uscăciunea din jur părea mai g*eu de suportat ca oricînd. Asemeni unei morţi liniştite şi monotone. Din cînd în cînd mai izbucnea, prin mărăcini, cîte o flacără. La un kilometru depărtare de noi se construia drumul cel nou şi praful care venea din direcţia aceea începu să se aştearnă peste tot. Se ridicau nori de praf asemeni ceţii, acoperind copacii ; praful se amesteca adeseori cu fumul arborilor care ardeau pe marginea drumului. Spre răsărit ca şi înspre apus, pogoane întregi s-au prefăcut în scrum. Pîrjolul a trecut peste pămîntul lui Rathman şi a ars ce mai rămăsese din porumbul acestuia. Prea mult nu mai rămăsese – şi aşa fusese aproape în întregime ars de soare şi mîncat de lăcuste. Şi acum dinspre miazăzi ve-

nea o pală caldă de vînt, un vînt statornic, încărcat cu o cenuşă neagră şi cu frunze uscate. „Nebunii ăştia afurisiţi !”, spunea tata. Repeta ca pentru el de mai multe ori vorbele astea sau izbucnea, în cele din urmă, către mama : „Blestemăţii ăştia au început să dea foc !” De noul drum ne despărţea un imaş plin cu stufăriş şi o pădure bătrînă, aşa că focul ar fi putut ajunge cu uşurinţă pînă la noi. „La ce dracu le mai trebuie şi un drum nou ?” întrebă Merle. „Parcă nu era destul de bun ăla vechi ! Nu puteai tot atît de bine să ajungi la oraş şi pe drumul ăla ? Ce rost are tot focul şi tot fumul ăsta, de parcă s-ar fi pornit un ciclon ? Să ţi se întoarcă stomacul pe dos, nu alta !”

— E mult mai lat, explică tata. O privi dur şi bănuitor, apoi se întoarse spre Grant. Nu-i aşa că e mult mai bun, Grant ?

— Da, e un *drum* mult mai bun, răspunse Grant.

Rînji şi pronunţă în aşa fel cuvintele încît nu prea puteai să-ţi dai bine seama dacă e intr-adevăr de aceeaşi părere sau nu.

— Un fermier are nevoie de drumuri bune, spuse tata.

— O avea el nevoie de drumuri bune, se stropşi Merle, dar nu de unul care să înainteze numai prin fum şi scrum. De parcă ai merge prin deşert. Poţi să-l întrebi pe Grant. El a lucrat la drumuri. De ce nu lucrezi *şi dumneata* acolo dacă îţi place aşa de mult ?

— Sînt lucruri şi mai rele, dar care totuşi trebuie duse la bun sfîrşit. Nu poţi să urăşti tot timpul şi să rămîi totuşi teafăr.

— Eu pot, spuse Merle. Eu pot să-i urăsc pe oameni şi căldura şi egoismul şi praful ăsta blestemat şi fermierii care îşi lasă clinii să moară de foame şi nu ştiu cum să-şi hrănească copiii şi păduchii ; şi pe cei care stau aşa, ca tine, şi-ţi spun că orice încercare e zadarnică ! Pot să urăsc aproape tot ceea ce se poate urî ! Se uită la Grant, îşi puse mîinile ei mari în şolduri şi rînji, pornită pe el, dar fără răutate, gata să-i răspundă şi să ia în rîs tot ceea ce ar avea el de spus. Dar am văzut cum el şi-a strîns pumnii ca să se abţină, să nu spună cumva ceva care ar seoate-o din sărite. Apoi i-a întors spatele şi s-a dus să se spele pe faţă, găsind pretextul ăsta ca să poată s-o şteargă şi mîrîi în prosop că e fericit că are aşa de mult de lucru şi că are în el atîta energie încît ar fi în stare să facă să curgă apa la deal dacă ar vrea, sau să prefacă munţii în pietricele.

Nici prin gînd nu-i trecea să cedeze argumentelor ei, dar se purtă cu ea aşa cum te porţi cu un copil neştiutor, pe care nu are rost să-l contrazici ; îi spuse doar că o ură care se manifestă, o ură care se concretizează în fapte este singura care contează.

— Un bărbat poate să tune şi să fulgere în sinea lui, spuse ea, dar pînă nu-şi descarcă sufletul, poate foarte bine să creadă că

iubeşte ceea ce urăşte !

— Sau să urască ceea ce iubeşte, spuse Grant. Mă uitam la Kerrin care îi privea pe amîndoi.

La aceste vorbe, Merle îi întoarse spatele, dar Grant nu se luă după ea... O ceaţă curioasă, roşiatică, se ridicase în aer, iar Merle părea singura făptură distinctă, reală, în amestecul acela de fum şi de soare.

15

Nu ştiu cum ar fi evoluat lucrurile dacă ele s-ar fi petrecut cu totul altfel, dar în tot cazul, noaptea aceea a fost începutul şi sfîrşitul a ’mai mult decît mi-aş fi putut închipui că am să pot suporta vreodată.

Prima care a observat focul, departe, în pădurea dinspre miazăzi, a fost Kerrin. Rămăsese afară pînă noaptea tîrziu, rătăcind prin apropierea grajdurilor şi l-a văzut cum a cuprins şirul de stejari piperniciţi şi a simţit mirosul fumului adus de vînt. S-a repezit în casă, scu- lîndu-ne din somn cu ţipetele ei, cuprinsă de o spaimă sălbatecă.

— Vine peste noi ! striga în gura mare. Bătu cu pumnii în uşa lui Grant şi începu s-o zgîl- ţîie pe Merle care zăcea cufundată într-un somn adînc. Tata s-a dat jos din pat împleticindu-se, eu m-am trezit de asemenea

fără să fiu în stare să înţeleg ceva şi am văzut-o pe Kerrin stri- gînd în lumina lunii; se vedea clar pînă şi părul ei roşu, atît de extraordinar de limpede era noaptea.

— Sculaţi-vă neghiobilor ! urla ea şi părea cuprinsă de o fericire sălbatecă, plină de răutate.

Grant ieşi în curte trăgîndu-şi în grabă hainele pe el ; era întunecat la faţă şi părea obosit, părul îi era ciufulit.

Acum puteam vedeţi vâlvătaia, ca un val imens şi roşu înaintînd de-a lungul cîmpiei, puteam simţi de asemenea mirosul înecăcios al fumului din aer. Grant a ieşit primul afară, fugind -înspre grajduri, urmat de tata care se împleticea şi înjura tot timpul; pe faţa lui şe putea vedea un îngrozitor şmestec de teamă şi de furie.

— N-o să mai fiţi în stare să-l opriţi acum ! începu să strige Kerrin. Apoi brusc, şi ciudat din partea ei, o prinse în braţe pe mama, încer- eînd s-o reţină cu forţa. Nu te duce 1 o rugă stăruitor.

— Trebuie să mă duc ! spuse mama. Vine repede. Tîra după ea o grămadă de saci şi Kerrin îi ajută să-i ude, să-i înmoaie în apa luată din ultima putină care ne mai rămăsese, încît ţi se rupea inima să vezi cum se risipeşte apa pe jos.

Căldura era îngrozitoare. Am căutat să stăvilim focul în partea în care mărăcinişul era

mai pitic, dar fumul era înţepător ca un viespar şi se năpustea în valuri groase asupra noastră incit pielea ne era tăbăcită de căldură.

Am urmărit-o pe Merle cum se lupta cu focul, iar flăcările jucau în jurul ei încît ea însăşi părea o torţă vie. Am fi îndurat poate mai uşor căldura cu toate că te ardea ca un fier roşu şi încins, dar fumul nu ne lăsa să respirăm, înăbuşindu-ne. Kerrin s-a retras cîţiva paşi înapoi acoperindu-şi ochii şi urlînd de durere. Mi-o amintesc şi acum cum arăta în lumina lunii, subţire şi clătinîndu-se încoace şi încolo ca ieşită din minţi, cu toate că abia o vedeam printre lacrimile care îmi împăienjeniseră ochii ; băteam orbeşte iarba cu sacul, simţind pămîntul care îmi ardea tălpile, ascultînd cum în jurul meu trosnea pădurea, urmărind focul care năvălise peste frunzele stejarilor şi peste mărăcinişul uscat, asemeni unei mări de flăcări.

— Nu-l lăsaţi să ajungă la lanul de porumb, striga mereu tata.

El şi cu Grant săpau înnebuniţi, încercînd să adîncească şanţul ca flăcările să nu poată trece, dar după un timp, focul îi cuprinse din toate părţile, trecînd nepăsător mai departe, prin- zîndu-ne pe toţi ca într-un cleşte şi făcînd un cerc mare în jurul nostru. Nici nu mai era timp să ne gîndim că ne este frică. Totul era atît de groaznic şi de apropiat încît ne era aproape imposibil să ne dăm seama de

ceea ce ni se întîmpla.

Apoi, dintr-o dată, nici nu ştiu cum s-a întîmplat – probabil s-a împiedicat şi s-a prăbuşit peste buruienile care ardeau – mama a căzut la pămînt şi a fost cuprinsă de flăcări înainte ca noi să fi putut interveni.

Grant a văzut-o căzînd şi a alergat spre ea, cu toate că se găsea la o distanţă destul de mare ; şi-a aruncat lopata şi a început să strige la noi, glasul fiindu-i acoperit de trosnetul flăcărilor şi de norii de fum şi pînă cînd să ne dăm noi seama ce se întîmplă, el o şi trăsese într-un loc mai ferit, înăbuşind cu mîinile şi cu sacul pe care-l avea flăcările din jur ; era însă prea tîrziu, flăcările reuşiseră să o cuprindă...

Grant şi cu Kerrin au purtat-o înspre casă, dar tata a rămas mai departe pe cîmp, izbind în stînga şi în dreapta, căutînd să stingă focul, cu Merle lîngă el.

M-am întors şi eu acasă, mai ales că o cunoşteam bine pe Kerrin, care era bună doar să plîngă şi să se roage, fără să fie în stare să înţeleagă ce se petrece, de fapt; nici eu nu prea ştiam ce trebuie să fac şi nici cum aş fi putut s-o ajut pe mama. Am trimis-o pe Kerrin la Rathmani şi am început să fac tot ceea ce-am ştiut, cu ceea ce aveam la îndemînă, dar nimic nu părea să aline toate arsurile acelea îngrozitoare ; alifia pe care o aveam era insuficientă, mi-ar fi ajuns cel mult să-i ung faţa şi mîinile...

Aerul era încărcat de fum, ca o ceaţă groasă în lumina lămpii. Nu se putea respira decît cu mare greutate şi mama ţipa din cînd în cînd de durere.

— Poţi pleca, i-am spus lui Grant. Tot nu avem cum s-o ajutăm sau să-i alinăm durerile...

Focul se apropia din ce în ce mai mult. Stejarii pipernicţi şi mărăcinişul se prefăcuseră deodată într-o torţă uriaşă, flăcările cuprinzînd totul, atît dealul cît şi valea ; stîlpii de susţinere ai gardului căzură în flăcări şi crengile copacilor începură să se prăbuşească trosnind la pămînt. Grant părăsi odaia şi am rămas singură, incapabilă să mai fac ceva, rugîndu-mă şi strigînd către cineva sau împotriva cuiva : Cristoase ! Era îngrozitor, cumplit, să vezi cum suferă. Aş prefera să fiu răstignită decît să-mi fie dat să mai trăiesc încă o dată acea noapte îngrozitoare : roşul focului reflectîn- du-se în geamuri, aerul înăbuşitor şi mama ză- cînd acolo în pat, plină de arsuri şi înnebunită de durere... Apoi Kerrin se întoarse aducînd puţină alifie, spunîndu-mi că a chemat un doctor. Rămase în picioare lîngă pat, plîngînd şi frîngîndu-şi mîinile de disperare, la un moment dat căzu chiar în genunchi lîngă pat murmu- rînd şi repetînd întruna : „Doamne, îndepărtea- ză-l ! îndepărtează-l, Doamne !”

Bătrîna Rathman o privea şi nu înţelegea nimic, înspăimîntată de violenţa ei. Intre timp

în cameră fumul se făcea tot mai gros şi mai înţepător, pînă cînd mama a început să se înăbuşă din lipsă de aer. Apoi veni Max şi Kerrin ieşi cu el, deoarece era nevoie să se termine de săpat un şanţ în jurul lanului de porumb.

Aproape toată pădurea arsese, arseseră căpiţele de fîn de lîngă gard şi se auzea cum sfî- rîia şi muşca focul din miriştea de grîu, o limbă de foc întinzîndu-se cu repeziciune înspre nord- vest.

— Du-te şi tu, îmi spuse bătrîna Rathman. întindea alifia aceea cafenie şi vîscoasă pe gîtul mamei şi părea puternică şi reconfortantă şi în acelaşi timp plină de siguranţă, acum, după ce Kerrin plecase.

Am ieşit din nou afară şi am luat-o la fugă înspre cîmp şi i-am văzut luptîndu-se cu focul ca nişte furnici negre şi furioase, Merle continuînd să-şi fluture sacul şi să lovească cu el în stînga şi în dreapta iar bărbaţii săpînd şanţul acela cu o furie animalică. Tata nu mai avea suflul necesar ca să mai poată vorbi cînd am ajuns lîngă ei, dar mă privi întrebător, supărat, schimonosit de durere, apoi continuă să sape pămîntul.

— A venit bătrîna doamnă Rathman, i-am spus. Trebuie să vină şi doctorul. Era mult mai uşor să înduri căldura şi fumul decît s-o vezi cum suferă, aşa că am început şi eu să lovesc cu furie iarba rară pînă cînd respiraţia

deveni
aproape imposibilă din pricina fumului. Cînd am ajuns la şanţul săpat de tata şi de ceilalţi, flăcările s-au oprit, au început să slăbească, au mai licărit o vreme, după aceea s-au stins. în unele locuri au reuşit totuşi să-l depăşească şi au aprins scaieţii care s-au transformat repede în fum ; aşa a prins însă putere şi s-a răspîndit din nou. Trăiam parcă un coşmar îngrozitor, ne apropiam de sfîrşitul pămîntului... Apoi, dintr-odată, vîntul s-a oprit, flăcările au slăbit, iar fumul a început să se ridice în sus în loc să coboare în vălătuci.

Am zărit şi luna palidă şi un fel de lumină cenuşie. Era nu cu mult înainte de ivirea zorilor, la acel ceas la care vîntul de obicei îşi încetează bătaia şi, în cele din urmă, o uşoară răcoare s-a făcut simţită în aer. Printre trosniturile provocate de incendiu care se auzeau din ce în ce mai încet, am desluşit cîntecul cocoşilor. Aceştia scoteau nişte sunete ascuţite şi pline de prospeţime în acelaşi timp, care păreau aproape supranaturale, venind parcă de pe alt tărîm.

Am izbit cu sete în flăcările ce mai pîlpîiau şi Merle a pus cîţiva bulgări de pămînt peste un par care mai mocnea încă. Firele de telefon zăceau la pămînt de-a lungul lanurilor. Stîlpii carbonizaţi mai rămăseseră în unele

locuri în picioare, arătînd ca nişte ciori arse, prinse intr-o sîrmă.

16

Focul se stinsese, dar aveam în faţa ochilor pădurea neagră şi arsă, gardul fără stîlpi de susţinere şi stogul cel mare de fîn făcut scrum. Ne priveam unul pe celălalt în lumina de dinaintea zorilor, fără să putem rîde, – deşi, numai Dumnezeu ştie de ce, cînd îmi amintesc de noaptea aceea şi am aievea în faţa ochilor faţa umflată a lui Max, plină toată de pete roşii din cauza căldurii, sprîncenele lui pîrlite şi picioarele lungi şi subţiri ale lui Merle, de aceeaşi culoare cu cea a cîmpului ars şi părul ei pîrlit atîrnînd ca o coamă de leu în jurul obrazului ei lătăreţ, îmi vine să zîmbesc.

Tata s-a întors şi a strigat la noi să nu uităm cazmalele. Apoi, tîrşîindu-şi picioarele, s-a îndreptat spre casă. Max se pregăti şi el de plecare mormăind ceva înăbuşit, frecîndu-şi ochii cu furie, îl usturau se vede foarte tare şi erau foarte roşii. Nu ne simţeam nici pe departe cuprinşi de beţia succesului ; nu simţeam decît oboseala şi pierderea stupidă a atîtor lucruri. Pierderile erau mult prea mari şi sacrificiile de asemenea, încît nu ne puteam considera învingători.

Am privit încă o dată în urma mea la toate acele resturi carbonizate, care mai mocneau încă pe alocuri şi am auzit o cracă uscată cum trosneşte în timp ce se prăbuşea la pămînt, ridicînd în jurul ei un nor de cenuşă. Totul se

sfîrşise, nu ne mai gîndeam decît la suferinţa mamei, temîndu-ne pentru ea ; sentimentele noastre erau însă destul de confuze şi amestecate din cauza oboselii. Tata mergea poticnin- du-se în faţa mea şi il auzeam murmurînd numele mamei, aşa, ca pentru el, repetîndu-l mereu, ca pe un fel de rugăciune sau invocare, lăsîndu-l să-i scape cu voce tare în clipa în care s-a împiedicat de o piatră.

Doctorul sosise şi în odaia ei lampa era aprinsă. O lumină plăpîndă, abia vizibilă şi de un galben mult mai palid decît lumina zorilor de afară. Tata se opri în uşă şi-şi scoase cu gesturi mecanice ghetele, ca şi cum ar fi urmat un rit vechi şi fără rost. Cînd doctorul părăsi odaia, îl întovărăşi pînă la maşină şi rămase acolo o bună bucată de vreme, vorbind cu el şi ascultînd ce spune cu ochii în pămînt.

Mai erau multe lucruri de făcut, trebuia să mulgem vacile şi atîtea altele. Cerul era senin şi căldura începea să se facă din nou simţită. Am ieşit în curte frîntă de oboseală, dar Kerrin mi-o luase înainte, iute şi înflăcărată, de parcă focul i-ar fi intrat în mădulare, înviorînd-o. Dădea agitată din mîini şi striga la cai. îi lăsase afară din grajd, aşa că i-am spus că tata s-ar putea să aibă nevoie de ei. Atunci s-a întors spre mine şi a început să strige că trebuie să-i adape, cu toate că nu era nici urmă de apă pe păşunea spre care îi mîna.

Am ieşit afară ca să închid poarta şi cînd

m-am întors înapoi l-am zărit pe Grant care se chinuia să desfacă o frînghie, încercînd cu o mină să o dezlege iar cu cealaltă trăgînd de un capăt al ei. Kerrin era lingă el şi ceea ce s-a întîmplat atunci s-a petrecut cu atîta repeziciune incit aş fi putut crede că am fost victima unei halucinaţii. Scoasă din sărite, ea încercă să desfacă nodul tăindu-l cu cuţitul, dar Grant o prinse de o mină ca s-o împiedice.

— Nu strica frînghia, îi atrase el atenţia. Pînă la urmă o să-ţi tai şi degetele !

Se trase repede de lingă el, dar mina lui continuă să-i strîngă pumnul ; ea păstra cuţitul între degetele încleştate, apoi, brusc, îşi duse mîinile la spate ; braţul lui fu obligat să-i urmeze mişcarea şi pentru o clipă tot trupul ei subţire se legănă, apoi se lipi brusc de al lui, cu o mină sprijinindu-se pe umerii lui şi cu obrazul pe gîtul lui negru şi ars. Am putut să văd faţa lui Grant. Cu o mişcare rapidă o făcu să se desprindă de el, ea căzu pe spate dar continuă să ţină o mină într-a lui şi cuţitul strîns în cealaltă. Mi-am întors privirea şi l-am zărit pe tata stînd în picioare în dreptul uşii, cu faţa arsă semănînd cu cea a unui sălbatec şi cu părul pîrjolit de-a curmezişul din pricina unei crengi care îl lovise în cădere.

— Ce naiba faceţi acolo ? l-am auzit pe tata strigînd. De ce nu te duci să-ţi cauţi de lucru, Grant ? Ce faci acolo împreună cu Kerrin ? !

— Strîng o frînghie, răspunse Grant şi rîse.

Ar fi vrut probabil, să spună şi altceva, dar Kerrin îşi încordă deodată braţul şi întorcîndu-se, îşi aruncă cuţitul înspre tata ; privirea îi era încărcată de ură şi din gură îi ieşiră nişte înjurături pe care în viaţă nu le-am mai auzit decît o singură dată. Cuţitul trecu pe lîngă ţintă, lovi pieziş zidul şi sări înapoi în praf.

Cînd îmi aduc aminte de tot ce s-a întîmplat atunci, cu patru luni în urmă, din toată învălmăşeala aceea lucrul care mi-a rămas cel mai clar în minte e fuga prin praf a tatei, felul în care s-a repezit la Kerrin s-o lovească şi braţul lui Grant care i s-a proptit în piept să-l oprească, izbindu-l înapoi de perete şi vocea ascuţită a lui Kerrin : „Ai să-l omori, Grant”, apoi Grant, dîndu-se înapoi fără să-l mai atingă pe tata, strigînd la ea să dispară, să plece imediat şi apoi Kerrin luînd-o la fugă, nu pentru că i-ar fi fost intr-adevăr frică de tata, acest lucru ar fi fost în acele clipe peste puterea ei de înţelegere, toate gîndurile fiindu-i paralizate de ură, ci din cauza tonului, a intonaţiei plină de duritate a vocii lui Grant. A trecut în fugă pe lîngă tata, s-a împiedicat şi s-a oprit gîfîind cam în dreptul locului unde erau atîr- nate hamurile şi am văzut-o cum mîna ei s-a repezit în jos să ia ceva de pe pămînt.

Tata s-a îndreptat din mijloc şi s-a întors înspre casă fără să-i mai dea nici-o atenţie lui Kerrin de parcă ar fi uitat pentru ce venise.

Grant culese frînghia de pe jos şi o aruncă.

— Oare ce are de gînd să facă acum, Marget ? mă întrebă el şi începu să caute pe jos după cuţit.

— L-a luat cu ea, i-am spus şi Grant a înţeles la ce mă gîndeam, dar nu a zis nimic. Apoi am plecat s-o căutăm, Grant aproape că mă tîra după el peste pietre. Eram mult prea obosită ca să mă mai pot gîndi la ceva, sau să-mi mai pese de ceea ce se întîmplă, ştiam că altceva nu mai aveam de făcut decît să-l urmez, şi-l urmam simţind mai mult mina lui puternică decît soarele şi frica.

17

Mai tîrziu, cînd mi-am amintit de tot ceea ce s-a întîmplat atunci şi cînd am început să mă obişnuiesc cu gîndul celor petrecute, fiind într-un fel obligată să-mi păstrez sîngele rece ca să pot suporta avalanşa de nenorociri, mi-am dat seama că am fost bucuroasă că s-a întîmplat ce s-a întîmplat, căci ştiam că, la urma urmei, moartea ei a fost singurul lucru bun pe care l-a făcut Dumnezeu. Pe pămînt nu mai era loc pentru ea. Dacă am fi avut bani am fi putut s-o trimitem de acolo. Ea n-a făcut niciodată parte dintre noi şi probabil că pentru oameni de felul ei nici nu există cu adevărat un loc pe pămînt.

Eram mulţumită că a murit. N-am putut niciodată să simt afecţiune pentru ea. Iar în

ultimele luni, am devenit şi mai dură şi mai ne- păsătoare decît de obicei. Viaţa de mizerie pe care o duceam mă făcea din ce în ce mai aspră.

Modul în care am găsit-o şi faptul că era moartă a avut pentru noi efectul unei lovituri de trăsnet. Pentru prima oară o vedeam pe Kerrin stînd nemişcată. Ea, care chiar şi în somn era agitată, răsucindu-se tot timpul ca un şarpe. Ea, ale cărei mîini şi ochi, atunci cînd era trează, nu stăteau o clipă în loc. Acum însă era nemişcată ca o stană de piatră... Am găsit-o în spatele saivanului oilor şi aproape de adăpă- toarea pentru vite. Asta după o lungă căutare. Grant o strigase fără să primească vreun răspuns, încît, după un timp, am început să ne gîndim că, cine ştie, poate a luat-o spre pădure. Deodată însă am dat peste ea, aşa cum stătea sprijinită de peretele grajdului, cu un braţ căzut în adăpătoare şi cu sîngele care se scurgea din venele de la încheietura mîinilor înroşind apa care era pe fund.

Grant a îngenunchiat lîngă ea, să vadă dacă mai respiră. Murise cu adevărat, iar pielea de pe pometii obrajilor îi era întinsă şi albă ca o coală de hîrtie. Era aşa de slabă încît nu mai rămăsese decît pielea şi oase, restul se mistuise parcă. Nu puteam să plîng, dar obrazul lui Grant se făcuse mai puţin dur şi cînd a ridicat-o de jos pe chipul lui nu se putea observa nici-o urmă de repulsie sau vreo ezitare, a luat-o în braţe şi a dus-o aşa, de parcă ar fi purtat un copil sau un căţeluş abia născut.

Pentru tata a fost o lovitură grea. Mai mult

din pricina felului în care s-a sinucis, dîndu-se în ’ spectacol, jignind bunacuviinţă şi nu atît din dragoste pentru ea. Dacă a considerat sinuciderea ei drept un fel de mustrare desperată, sau dacă a crezut că poartă cu adevărat vreo vină, n-a arătat-o niciodată. În clipa în care ne-am întors, se afla din nou în grajd, mulgînd cu multă atenţie vacile. Nu pusese nimic în gură, dar îşi spălase mîinile mari şi roşii care, în contrast cu braţele, arătau de parcă ar fi purtat mănuşi.

— Ieşi afară, mîrîi el către Grant, apoi văzu ce purta în braţe. Cine a făcut asta, Marget ? începu să întrebe în neştire. Ce s-a întîmplat cu ea ? Nu-i venea să creadă că s-a sinucis. Era un gest mult prea brutal, un gest anormal. Un gest pe care o fată nu are dreptul să-l facă ! Apoi se întoarse spre Grant şi-l acuză că nu s-a purtat cinstit cu ea. Apoi fu cuprins de furie. Grant rămase însă liniştit, calm, ascultîndu-l aşa cum asculţi un copil înfuriat. 11 lăsă să termine apoi îl întrebă dacă e de părere să-i spună şi doamnei Haldmarne sau e mai bine să-i ascundă deocamdată ceea ce s-a întîmplat.

— Nu-i spuneţi nimic, spusei eu. Pînă ce nu întreabă ea.

— Ce vrei să spui ? întrebă tata, fără să mai ţipe însă. Crezi că nu are dreptul să afle ceea ce s-a întîmplat cu propriii ei copii ? N-are dreptul să ştie ce se întîmplă ? Apoi, brusc, îşi schimbă părerea şi se aşeză. Daţi-i înainte,

faceţi ce ştiţi. Minţiţi-o ! Nu-mi pasă. Dă-mi ceva de mîncare, Marget, n-am pus nimic în gură.

Merle a plîns dar nu i-a fost frică s-o atingă. Ea a fost cea care i-a pieptănat părul roşu, ciufulit, şi i-a acoperit încheieturile mîinilor cu un prosop. Nu i-am spus nimic mamei. Era aproape inconştientă şi mult prea bolnavă ca să poată veni s-o vadă. Nici n-a observat cînd a venit doctorul. Tîrziu, spre seară a venit procurorul, dar nici pe el nu l-a observat.

— Kerrin era bolnavă, i-am explicat procurorului. Bolnavă de nervi. Era de multă vreme în starea asta. Focul şi arsurile mamei şi gîndul că mama e pe moarte a împins-o să facă acest gest.

Tata refuză să mai adauge ceva ; stătea pe scaun şi îl urmărea tot timpul posomorit pe procuror, gata să-i ţină piept în cazul în care acesta ar fi încercat să ştie mai mult şi să descopere şi altceva. Grant stătea lîngă Merle, ur- mărindu-l cum scrie concluziile. *„Kerrin Hald- marne... Se admite sinuciderea."*

La un moment dat, Grant şi-a întors capul şi a privit-o pe Merle care stătea serioasă, fără să observe sau să simtă privirea lui, ca şi cum el n-ar fi fost acolo, atentă doar să vadă hîrtia semnată şi pe noi toţi eliberaţi, scăpaţi de ameninţarea scandalului sau a legii. Grant o privi, apoi îşi privi mîinile şi din nou în mintea mea i-am auzit vocea, cuvinte care i-au scăpat fără voie, pline de desnădejde, într-o noapte. „Marget, oare n-am să pot face nimic pe

lumea asta ? Cîte o dată mă simt de parcă aş fi răstignit1” Cum aş fi putut să-i spun cine era singura fiinţă care i-ar fi putut răspunde ?

Afară aerul era fierbinte şi nu batea vîntul, braţele uscate ale ulmilor se ridicau spre cer, şi un uliu plutea în depărtare, ca un punct negru purtat de vînt. Chiar şi atunci, din obişnuinţă, ochii mei cercetară cerul să vadă dacă nu se înnourează ; şi aici, în camera liniştită şi fierbinte noi îl urmăream stînjeniţi şi cu ură pe omul acesta, care nici nu ne credea, nici nu era în stare să dovedească în vreun fel dacă minţeam. În cele din urmă, se ridică şi-şi strînse hîrtiile şi atunci Merle îl întrebă dacă nu cumva ar vrea să mănînce ceva. îl ura dar ştia că aşa s-ar fi purtat mama cu el. El acceptă, cu condiţia să nu ne deranjeze prea tare.

— Nu-i nici un deranj, spuse Merle. Totu-i gata pregătit. Luă ibricul de cafea de pe plită şi-i tăie o bucată de prăjitură. Era întuneric, prăjitura se fărîmiţa şi mîncă şi ea bucata cea mai fărîmiţată dusă pe gînduri ; îşi linse degetele şi fărîmiturile din palmă apoi îi întinse o altă bucată lui Grant, privindu-l cu indiferenţă şi totuşi cu un fel de milă. Grant luă bucata subţire dar nu făcu decît s-o fărîmiţeze între degete... în tot ceea ce se petrecea stăruia ceva lugubru şi ireal, ca un fel de praznic de înmor- mîntare. Mă rugam la Dumnezeu ca omul să se ridice şi să plece cît mai repede cu putinţă.

El a mîncat tot ce i s-a dat şi nu m-am

putut opri să nu mă gîndesc cum aproape toată melasa ni se sfîrşise, nu mai rămăsese decît puţin zahăr şi-l uram pentru felul cum înfuleca ultimele noastre provizii.

— Mulţumesc, îi spuse lui Merle, apoi se ridică şi se şterse la gură. Probabil, că îl enervasem, stînd cu toţii în jurul lui, fără să scoatem o singură vorbă. Merle fusese singura care vorbise şi la un moment dat, tata l-a întrebat dacă e adevărat că o să se ridice preţul porumbului.

— Nu ştiu, nu intră în resortul meu, i-a răspuns el. E şi aşa destul de scump pentru cei care trebuie să-l cumpere. Voi, agricultorii, aveţi în tot cazul ce mînca. E şi asta ceva, nu-i aşa ?

În cele din urmă plecă şi după plecarea lui se făcu din nou vremea de muls vacile şi timpul să cinăm ; pentru noi era un fel de uşurare, aveam din nou prilejul să ne ocupăm de lucruri banale şi obişnuite.

18

Kerrin a fost îngropată în cavoul cel vechi al familiei Haldmarne. Slavă Domnului, n-a fost o înmormîntare pompoasă. În seara în care a fost îngropată, Grant a venit lîngă mine pe cînd adăpam oile. Mă privea stînd în picioare şi părea mult mai liniştit decît de obicei. Se întuneca. începu, cu totul pe

neaşteptate, să vorbească. Părea furios şi privea ţintă praful care se ridica de sub picioarele oilor.

— îţi aminteşti ce-a spus Merle o dată despre Max ? mă întrebă el. Că preferă să stea cu oile şi cu porcii pentru că sînt făpturi chiar mai proaste decît el. Cred că de aceea îmi place şi mie. în tot cazul, e plăcut să te simţi mai deştept decît o oaie 1

— N-ai dreptate, Grant. în tot cazul, *tu* nu pentru asta preferi să stai în preajma lor. Un răspuns inutil, fără îndoială. Grant părea cu totul schimbat. Nu era trufaş de felul lui, dar nici atît de necruţător cu el însuşi nu avea obiceiul să fie. întotdeauna m-am gîndit la el ca la un om puternic şi mă speria cumplit gîndul că şi el ar putea să dea dovadă de slăbiciune. Mă făcea să cred că pe pămînt există făpturi puternice şi normale. Nu doream să cred ceea ee ştiam.

— Oamenii au încredere în tine. E o mare mîngîiere în asta, i-am spus.

— Oamenii au încredere în orice.

în acele clipe aş fi vrut să se facă nevăzut. Să nu mai fie atît de aproape, îneît puteam să mă împiedec de făptura lui, şi totuşi tot atît de departe, ca cerul de pămînt!

Apoi îmi spuse că pleacă pentru totdeauna săptămîna viitoare.

— Din pricina tatei ?

— Mai degrabă dintr-a lui Merle.

2
3
4

L-am întrebat unde are de gînd să se ducă, îmi sună parcă şi acum în urechi vorbele pe care i le-am spus – cuvinte cumpănite, de parcă altcineva ar fi vorbit în locul meu, o fiinţă care nu avea nici o legătură cu inima mea îndurerată.

— Unde vrei să pleci, Grant ? l-am întrebat. Şi tata ce-o să facă ?

— Mă întorc înapoi, în statele din nordul ţării. O să fiu în stare să-mi găsesc vreun serviciu pe undeva. O să vină Max să vă ajute. A rămas din nou fără slujbă.

— Max poate să fie cîteodată un muncitor foarte bun.

Am golit apa din ultima găleată şi am atîrnat-o în cui. N-am fost în stare să-i spun „Dumnezeu să te aibă în pază !" Se făcea din ce în ce mai întuneric şi simţeam cum mi se frînge inima, în clipele acelea, aş fi dorit să fac ceea ce făcuse Kerrin, ea reuşise să uite toate necazurile de pe lumea asta. Teribila iubire respinsă mi se zbătea în piept strigînd : lasă-mă să ies, te rog ; iar mintea, rece şi leneşă, încă plină de teamă : nu poţi face una ca asta, nu poţi face, nu !... E o minciună că trupul nu-i decît o închisoare ! Adevărata închisoare e raţiunea, ăsta-i adevărul! Adevăratul temnicer este judecata limpede.

Am simţit un nod în gît şi mîinile îmi tremurau ca nişte frunze uscate în bătaia vântului. Am fugit prin şopron, l-am părăsit. Nu ştiu ce

şi-o fi închipuit despre mine. Plîngeam şi e dureros să plîngi. Eram bolnavă şi clocoteam de ură, fiindcă îl iubeam.

19

Ziua în care a plecat Grant a fost la fel ca toate celelalte. Plină de praf şi de arşiţă şi de urîţenia arborilor care se uscau. îmi spuneam în sinea mea că sînt bucuroasă că pleacă. Şi că-i mult mai bine să nu mai faci umbră pămîntului. Că e mult mai greu să-ţi trăieşti viaţa doar pe jumătate. Şi că ruşinea autoînşelării este mult prea înfricoşătoare. Mai degrabă aş fi vrut să mor decît să afle ceilalţi cît îl iubeam. Mîndria mea era bineînţeles prostească... La urma urmei, cine eram eu ca să aibă vreo importanţă ce gîndesc ? De ce trebuia să mă păstrez neprihănită ?... Acum o să fie pace, îmi spuneam. Am să învăţ să mă resemnez, am să fiu din nou liberă şi am să iau viaţa de la început, dar am s-o încep cu totul altfel, fără să mi-o mai limitez doar la prezenţa lui, aşa cum făcusem pînă acum, în ciuda suferinţelor pe care mi le pricinuise. Uneori îmi spuneam c-ar fi fost bine dacă m-aş fi lăsat să mor de foame şi de sete. în acele zile, aveam impresia că nu mai puteam să simt nimic. Eram în stare să muncesc, să privesc lucrurile din jurul meu sau faţa lui Grant,^atunci cînd vorbea cu Merle. îmi spuneam : el va pleca săptămîna viitoare. Dar aveam impresia că acel el era cu totul alt-

cineva, cunoscut numai de mine, o fiinţă care nu avea nici o legătură cu lumea reală.

Tata zicea că e mulţumit de plecarea lui Grant şi că se va descurca foarte bine. Ştiam că minte, că tot ceea ce spune o face numai ca să-şi păstreze neştirbită demnitatea şi că în sinea lui îi era frică să rămînă numai cu noi.

în seara aceea, Grant a muls vacile ca de obicei şi a venit pe verandă să-şi ia rămas bun în timp ce tata era afară în lăptărie. Sînt sigură că aş fi putut să-i spun foarte multe lucruri, dar deodată m-am simţit foarte departe de el. de parcă n-aş fi ştiut nimic despre dragostea lui pentru Merle, de parcă n-am fi stat niciodată vreme îndelungată de vorbă unul cu celălalt.

— Unde e Merle, Marget ? m-a întrebat, apoi a adăugat repede : Dealtfel nu are nici-o importanţă, n-are rost s-o chemi. îmi întinse mîna, de parcă ar fi fost o simplă formalitate, stîngaci şi surîzînd. Rămîi cu bine, Marget. Sper din toată inima ca mama ta să se facă bine.

— Se va însănătoşi, i-am răspuns. Nu m-am îndoit nici o clipă de asta, Grant. Cred că i-am mai spus : Mai treci pe la noi, Grant, cînd ai să mai poţi, sau, cine ştie, s-ar putea să nu-i mai fi spus nimic. Grant stătea în picioare şi se uita la mine cu vechiul lui zîmbet amabil, bănuind că mai am să-i spun şi altceva doar că nu sînt în stare să-mi duc gîndul pînă la capăt. Apoi, după ce a aşteptat în zadar, mi-a

întins din nou mîna în semn de rămas bun.

— Nici un fermier nu va avea vreodată o viaţă uşoară, dar îţi urez să ai parte şi de zile mai bune.

— O vom scoate noi la capăt, i-am spus. **A** fi fermier înseamnă totuşi a pierde banii ceva mai plăcut decît alţii.

A rîs şi a ieşit afară, dar s-a oprit în dreptul porţii unde era Merle. Ea îl însoţi de-a lungul gardului viu, pînă la drum, apoi el îmi făcu semne cu pălăria.

Am intrat în casă, am început să privesc borcanele cu gem, apoi camera de jur împrejur, am cules de pe jos, de lîngă piciorul mesei, nişte firimituri, văzîndu-i foarte clar cum se îndepărtează, dar bineînţeles, în închipuire. Apoi am auzit vocea mamei şi m-am dus în camera ei.

PARTEA A TREIA

SFÎRŞITUL ANULUI

PLECASE ŞI TREBUIA să accept această plecare, să mă supun ei şi să pun capăt suferinţei. Nu se moare dintr-o pierdere. Doar o parte din tine moare.

A cincea lună de secetă începu şi ea cu o urmă de nori şi cu un fel de vijelie care n-a ţinut decît o lună, parcă în bătaie de joc. Ploaia n-a intrat în pămînt nici de un deget. Eram doar în septembrie dar cîmpul era tot atît de golaş de parcă ne-am fi găsit în plină iarnă. Ima- şul unde păscuseră catîrii era acoperit cu iarbă uscată. Nu se puteau zări decît rădăcinile ierbii uscate care semăna cu pielea tăbăcită a unui cîine ros de rîie. Pînă şi buruienile se veştejiseră. De jur împrejur, pe o distanţă de o milă, ruginise totul. Salcîmii galbeni din pădurile dinspre miazăzi se uscaseră pînă la unul. Frunzele lor mici, de un galben arămiu, cădeau ca cernite prin sită şi erau, odată ajunse jos, acoperite cu praf. Copacii bolnavi, arătînd ca nişte schelete răsucite, se uscaseră în întregime. Frunzele arse ale ulmului păreau nişte lilieci cu aripile

chircite.

Mama nu se simţea nici mai rău dar nici mai bine. Durerile însă nu-i slăbiseră. Doctorul nu părea să fie prea priceput. Cînd în anumite părţi pielea i s-a înnegrit a început să se fră- mînte.

— Dacă se vindecă, spuse Merle, acest lucru se datorează mai mult eforturilor pe care le-a făcut ea singură decît doctorului ăstuia...

Dar un alt doctor tot n-am fi avut cu ce să plătim, chiar dacă, să zicem, ar mai fi existat şi un altul. Mă obişnuisem să stau nopţile lîngă ea şi s-o veghez, cu toate că la început mi-a fost cît se poate de greu. Suferinţa pe care o îndura era înfiorătoare. Ore şi zile de agonie care ar fi putut să-i ia minţile şi totuşi arareori am auzit-o plîngîndu-se de ceva, sau văitîn- du-se cu voce tare. Uneori îmi venea mie să urlu, să sufăr eu în locul ei, înnebunită de milă, incapabilă să-i pot oferi un ajutor real. Se în- tîmplă să ţi se formeze în jurul inimii un fel de carapace care te ajută să poţi îndura cît mai mult, se întîmplă ca inima să capete cu timpul duritatea pietrei. Se va face bine. Nu eram în stare să cred altceva şi nici nu doream să mă las copleşită de frică sau de înduioşare.

Eram din ce în ce mai convinsă că ri-o să moară, că încă nu-i sosise ceasul. Doctorul zicea că mai sînt speranţe şi erau într-adevăr zile în care arăta mai bine şi în care arsurile

o dureau mai puţin. Ea de asemenea era sigură că se va vindeca. Ne spunea ce vom face la iarnă cînd nu va mai fi de lucru la cîmp.

Viaţa noastră se transformase într-o lungă aşteptare, aşteptam ca ea să se însănătoşească, ne mişcăm însă ca prin vid, nimic nu mai era ca înainte. Mă simţeam pierdută, iar Merle se maturizase brusc, de parcă s-ar fi trezit dintr-un somn adînc. Nici dragostea lui Grant şi nici moartea lui Kerrin nu reuşiseră s-o schimbe atît de mult ca boala mamei. Simţea lipsa lui Grant, dar numai ca pe lipsa cuiva al cărui sprijin se obişnuise să-l simtă în permanenţă. Tînjea după umorul lui sec şi cu adevărat tonic. Ştia de ce plecase, dar după noaptea incendiului n-a mai fost niciodată atît de liniştită cum fusese pînă atunci. Avea însă atîtea de făcut, îi era imposibil să se gîndească tot timpul la el, mai ales că gîndurile ei se îndreptau acum spre mama, fără să mai rămînă vreun locuşor şi pentru altcineva. Cel puţin aşa mi se părea mie, adevărul n-am de unde să-l ştiu.

într-o noapte s-a plimbat ore întregi dînd tîr- coale casei, dar dimineaţa tot furioasă s-a întors, .tot fără să-şi fi recîştigat liniştea, lucru dealtfel foarte neobişnuit la ea, pentru că era destul să spargă lemne şi să le bage înăuntru ca să scape de toţi gărgăunii care îi treceau prin cap. „Praful ăsta blestemat te pătrunde pînă la oase”, îmi spusese. „Nu mai

ai la ce să te uiţi”.

Tata, bietul de el, arăta jalnic, să-i plîngi de milă. în fiecare dimineaţă întreba cum îi merge mamei şi avea nişte ochi care parcă cerşeau îndurare. Să-i spunem că e bine, că s-a însănătoşit de tot ? Cred că asta aştepta întotdeauna. „Nu e mai bine, e tot aşa”. îi răspundea Merle, şi atunci el pleca, arătînd de parcă l-am fi trădat.

Zilele, acum după ce Kerrin şi Grant nu mai erau cu noi, treceau liniştite. Plecam adeseori cit mai departe de casă, peste cîmpuri, şi numai aşa reuşeam să rămîn cu mintea întreagă. Nu eram vindecată, vindecarea nu ţi-o poate da numai pămîntul, un singur lucru m-ar fi putut vindeca, dar fără pămîntul acesta de care mă simţeam atît de legată aş fi fost probabil de multă vreme moartă. Dacă aş fi început să urlu că nu mai sînt în stare să suport viaţa asta, ceilalţi m-ar fi crezut desigur nebună, dar ceea ce te înnebuneşte cu adevărat este efortul pe care trebuie să-l faci ca să-ţî poţi păstra calmul, să continui să te porţi de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, ca şi cum toate au rămas la fel. Nu aveam pe nimeni cu care să pot vorbi. Nu aveam dreptul să o copleşesc pe Merle cu frica mea şi nici nu puteam vorbi cu ea despre Grant.

2

Intr-o noapte, m-am dus pînă la balta care se afla în marginea păşunii dinspre miază-noapte.

Nopţile erau din nou foarte fierbinţi. Aerul cald era înăbuşitor şi apăsător şi a trecut o bună bucată de timp pînă cînd vîntul dinspre miazănoapte a reuşit să aducă un pic de răcoare.

Era o noapte cu lună, iar stelele erau lipsite de orice strălucire. Constelaţiile se desluşeau şi ele destul de greu. Praful era atît de gros incit simţeai cum ţi se afundă picioarele în el. Porumbul arăta ca nişte schelete albe. Am început să mă gîndesc, zadarnic şi sentimental, la vremea în care, cu multe nopţi în urmă împreună cu Grant treceam prin tufişurile acestea de păducel uscat. Nu era nimic altceva de amintit decît vorbele lui, dar vorbele sînt neînsufleţite, lipsite de căldură, ieşite parcă dintr-un rece mormînt; ele rămîn însă săpate în minte adînc şi pentru multă vreme, mai rezistente, în ciuda răcelii lor, decît orice contact, oricît de puternic ar fi fost el. Rămăseseră probabil foarte puţine lucruri pe care Grant le-a văzut sau le-a simţit şi pe care să nu mi le fi spus sau povestit şi mie.

Avea obiceiul să povestească o mulţime de întîmplări, ştiindu-mă atît de doritoare să aflu şi să cunosc cit mai multe lucruri. îmi pot aduce aminte de fiecare vorbă a lui, pot să-mi amintesc tonul vocii sale, puternic şi uneori sumbru, fără să simt din pricina asta vreo mîngîiere. Singurătatea îngrozitoare era mai greu de îndurat decît în primele zile după plecarea lui... M-am ridicat în picioare şi am rămas aşa, privind apa, neagră, luminată de lună şi ochii broaştelor ţopăind în jurul lacului. Balta scăzuse şi pe alocuri era

înnămolită.

...Trebuie să existe vreun mijloc cu ajutorul căruia să poţi trece cu uşurinţă peste durere. La lumina zilei ţi se poate întîmpla să crezi că totul a trecut, dar durerea revine de cum se lasă întunericul, răbufnind parcă din nou cu o şi mai mare intensitate. Puteam totuşi să dorm şi uneori, dimineaţa, cînd mă trezeam, îmi spuneam „la noapte am să pot dormi din nou'”. Dar asta *nu e* viaţă. Viaţă pustie, zile deşarte petrecute între două nopţi.

Stăteam pe malul lacului şi căutam să văd cît mai limpede situaţia în care mă aflam, dar nu mă simţeam în stare, reuşind cel mult să mă întreb dacă mîine tata va ajunge să repare stănoagele sau dacă o să fie necesar să-i aduc din nou aminte de ele şi dacă fasolea nu se uscase prea tare şi că, dacă vom tăia una din gîştele lui Merle, cam cît timp ne-ar ajunge. Discutam în gînd cu doctorul. îi promiteam cinci gîşte şi un viţel în cazul că mama se va face bine. El refuza tot timpul şi eu prelungeam în gînd această conversaţie prostească, privind lacul, fiind în acelaşi timp sigură că pînă la urmă vom plăti totul în bani şi că nici nu va fi vorba de vreo plată în natură, nici măcar în cartofi.

Apoi mi-am amintit noaptea în care am venit aici, în aprilie, cu vreo şase luni în urmă. îmi venea aproape să rîd gîndindu-mă la înflăcărarea mea prostească, pătimaşă de

atunci şi la credinţa că anul acesta va fi un an bun, cu totul deosebit !...

După o vreme, lumina lunii şi vîntul nopţii reuşiră să mă liniştească. Mă simţeam aproape împăcată sufleteşte. Ca şi cum toate aceste fră- mîntări ar fi reuşit să treacă pentru totdeauna. Ca şi cum n-ar mai fi rămas decît umbrele duşmănoase ale unui vis care luase sfîrşit...

M-am întors acasă destul de tîrziu şi am zărit de departe lumina care mai ardea încă în odăiţa mamei. M-am apropiat şi am auzit sunetele acelea îngrozitoare pe care le scotea uneori, adevărate horcăituri de durere ieşindu-i din gît. Da, totul rămăsese la fel, nu se schimbase nimic. Clipe reale şi neterminate, desfăşu- rîndu-se, necruţătoare, în continuare.

3

Inspectorul financiar sosi în octombrie, într-o zi în care tata era la cîmp ; ara un pogon din apropierea rîului secat – pămîntul era de asemenea uscat şi arăta de parcă ar fi fost un fel de piatră măcinată. Acum, după plecarea lui Grant, avea multă treabă dar încă nu se hotărîse să cheme pe cineva să-l ajute.

— Pot să mă descurc şi singur, spunea el. Cum totul e uscat, nu-mi rămîne decît să am

grijă de vite.

Grădina cu zarzavaturi pentru vînzare arăta ca un cimitir în care nu era înmormîntat nimic. Mai erau încă multe de făcut. Nu era în stare să se concentreze şi să se hotărască de ce să se apuce. În acest fel orice lucru îi lua un timp dublu. „Trebuie să văruiesc”, spusese el

dimineaţa şi i-a trebuit o jumătate de oră până să-şi strîngă toate lucrurile necesare, ca, în ultima clipă, să renunţe şi să hotărască să-şi are pogonul.

Braille, aşa zicea omul că-l cheamă. Ne-a adus formularele să le completăm.

— Aveţi mult pămînt bun, ne-a spus el. Era un bărbat înalt şi chel care scotea tot timpul un fel de şuierat, dar altfel părea destul de amabil... Şi o casă frumoasă... Tata şi-a înregistrat vacile şi caii şi, într-adevăr, aşa, trecute pe hârtie, lucrurile dădeau impresia de bunăstare. Plugurile şi tractorul... o sută de oi... nouă porci graşi... o sută de găini...

— Unde vă este automobilul ? voi să afle Braille. Nu putea să creadă cînd tata îi spuse că nu avem nici unul... Dumneavoastră sînteţi nişte oameni cu adevărat înstăriţi, spuse el privind livada şi grajdurile.

— Cu adevărat neînstăriţi, spuse tata. Şurile sînt goale. Hambarul e plin doar pe jumătate. În iarna asta va trebui *să cumpăr* finul. Am împrumutat două sute de dolari ca să repar lăptăria asta şi trebuie să te plătesc şi pe dumneata, şi trebuie să-mi achit impozitele în mai puţin de o lună.

— Nu e prea încurajator ceea ce îmi spui, spuse omul. Am văzut însă pe imaş un catîr pe care nu l-aţi înregistrat.

— Nu-i al meu, spuse tata. Paşte pe păşunea mea dar îi aparţine lui Rathman.

— fiănuiesc că nici nu vă folosiţi de el. Se uită la tata şi-i făcu cu ochiul. Ultimul fermier

XW

pe care l-am vizitat avea patru vite de pripas. Erau doar în trecere pe acolo, mi-a spus el, aşa că le-a lăsat să pască. Poate săptămîna viitoare am să trec din nou să văd dacă am să le mai găsesc acolo, în vizită.

Tata nu a rîs.

— N-am strins încă banii ca să pot plăti impozitele, spuse el. Dumneata îţi pierzi timpul degeaba cu toate cifrele astea.

— De unde o să aveţi şcoli, voia să ştie Braille, de unde veţi avea drumuri dacă nimeni nu vrea să plătească ?

Tata îşi întinse mîinile şi dădu din umeri.

— Nu ştiu dragă domnule ! Nici nu mă mai interesează acum prea mult asta. Tot ceea ce doresc e să pot trăi fără să mănînc chiar tot ce cîştig. După dumneata cît valorează toate lucrurile astea ?

Arătă de jur împrejur spre tot ceea ce se găsea în fermă.

— Cînd te gîndeşti că nu aduc nici cît costă întreţinerea lor !

— Dar doreşti să fie ale dumitale, nu-i aşa ? întrebă Braille. Nu-i ăsta oare locul în care ai vrut să trăieşti ? Prin urmare, trebuie să şi plăteşti pentru ele.

— Dumneata vorbeşti de parcă ar fi un adevărat păcat că trăim, izbucni Merle. Ca şi cum viaţa ar fi un lucru pentru care e neapărat necesar ca omul să pătimească.

Braille rămase impasibil şi dădu din cap.

— Nu-i nici o crimă, spuse el. Numai că dumneavoastră trebuie să plătiţi. Asta-i tot.

— Fă-mi dumneata rost de niscai bani şi voi plăti, spuse tata. Dacă un om n-are nici un fel de venit, cum ar putea să-şi plătească impozitele pe care le are ?

—■ S-ar putea să nu poată, spuse Braille. Dar este obligat.

Işi strînse actele şi se urcă în maşină.

— La revedere oameni buni. Sper că am reuşit să înregistrez absolut totul.

— Sper că da, spuse Merle. N-am crezut niciodată că sîntem atît de bogaţi. Aşa se întîmplă cînd omul ajunge să-şi numere toate lucrurile cu care a fost binecuvîntat.

Braille rînji şi o luă din loc. Părea un om destul de cumsecade. Nu era un om dur, un om care să lase în urma lui o dîră de ură sau de scîrbă.

Tata l-a urmărit o vreme cu privirea, apoi s-a reîntors în grajd, vorbind singur şi bă-lăbănind găleata în toată părţile. Arăta îngro-zitor. Tata, care întotdeauna fusese atît de sigur pe el şi care acum renunţase să mai lupte ! Agi- tîndu-se fără nici un rost, în loc să se deslăn- ţuie. Risipindu-şi forţele în tot felul de uri meschine şi copleşit definitiv de griji !

4

În săptămîna care a urmat, tata a vîndut o parte din tauri, sperînd ca în felul acesta să facă rost de bani pentru impozite, mai ales că şi aşa imaşurile se uscaseră. Nu erau prea

graşi şi a trebuit să-i plătim lui Max să ni-i ducă. Cheltuielile de transport ne-au costat o groază de bani. Dacă i-am fi cumpărat ca să-i îngrăşăm nu ne-am fi ales cu nici un ban, aşa ne-a mai rămas cîte ceva ca să putem cumpăra săpun şi cuie... Credeam şi speram ca tata să se înfurie în sfîrşit seara, după ce-şi va face socotelile.

În ultima vreme era atît de închis în el încît un acces de furie ar fi însemnat un fel de uşurare, o eliberare într-adevăr necesară. Dar nu şi-a răcorit inima – toată furtuna a rămas înăuntrul lui. A aruncat registrele de socoteli la loc în sertar şi s-a dus pînă la grajd.

Mama a întrebat ce s-a întîmplat, a înţeles, după felul în care umbla, cît era de furios. I-am spus şi ei cîte ceva, mai pe ocolite.

— A primit mai puţin decît se aştepta.

Mama a făcut o mişcare cu mîna, îndurerată şi plină de nerăbdare.

— De ce nu-mi spui totul, Marget ? Cît a pierdut ?

— Cîştigul a fost de doi dolari, i-a spus Merle. Atît a luat pe cei nouăsprezece tăuraşi. Creşterea vitelor, după cum putem vedea, e foarte rentabilă. La anul vom căuta să creştem douăzeci şi în felul ăsta, la toamnă o să putem cumpăra o perie pentru curăţat vasele.

Mama se nelinişti. Mintea ei se pierdea uneori într-un păienjeniş de durere şi ca

întotdeauna era gata să sufere pentru alţii.

— Lăsaţi-l să se odihnească mai mult, ne spunea ea. Prea a fost lovit în ultima vreme. Munceşte atît de mult şi primeşte în schimb atît de puţin! Dar o să vedeţi că odată şi odată... Cel puţin mănîncă bine ?

— Da, mănîncă foarte bine, i-am spus. N-am mai adăugat că în curînd n-o să mai avem ce mînca.

Nu părea să fie mulţumită dar era mult prea obosită ca să mai poată vorbi.

— Spuneţi-i să se odihnească mai mult, mai putu să adauge, apoi tăcu privind afară pe fereastră.

5

A murit chiar în noaptea aceea. Eram la începutul lui octombrie, acum o lună, şi începuseră furtunile de toamnă. Erau primele ploi care cădeau de la sfîrşitul lui februarie...

Am crezut că există cuvinte cu care să poţi numi orice lucru, cu excepţia dragostei sau a frumuseţii nemărginite. În ce vorbe ai putea să cuprinzi însă adevăratul înţeles al unei pierderi ? Nu poţi găsi cuvinte potrivite cînd e vorba de moarte.

În noaptea de după înmormîntarea ei am ieşit din casă şi m-am plimbat multă vreme. Era întuneric beznă, rece şi umezeală. Era frig din pricina ceţii, ca în apropierea mlaştinilor iarna. Nu mai ştiu cît de departe

am mers – ore în

tregi de-a lungul drumurilor întunecate. Dar de data asta, întunericul nu mai era în stare să umple golul care se iscase. Nu mai putea fi vorba de, speranţă sau de încredere de-acum înainte. Totul se sfîrşise. Credinţa zburase precum un smoc de iarbă uscată şi nu ne mai rămăsese nimic pentru care ar fi meritat să speri sau să trăieşti. Dumnezeu nu fusese decît un cuvînt căruia mama reuşise să-i dea un înţeles prin felul în care trăise, dar iată că ea nu mai era...

Intr-o noapte, cu vreo nouă ani în urmă, am avut pentru prima dată presimţirea acestei pierderi şi acum, orbecăind prin întuneric, îmi amintesc foarte bine de asta. I-am auzit vorbind în noaptea aceea : tata era obosit şi înfuriat pentru că îşi vînduse porumbul la un preţ cu care n-ar fi putut să-şi cumpere plugul pe care şi-l dorea. *„N-au nevoie* de fermieri !” zicea el. „De unde vor să primească porumb dacă ne storc ca pe o lămîie ? Numai bunul Dumnezeu poate să înţeleagă ce vor, că de mîncare ştiu că au nevoie !” Apoi vocea mamei, pătimaşă, aproape strigînd prin întuneric : „atunci să mănînce buruienile porcilor şi neghină. Numai astea cresc aşa, de capul lor !” Tonul vocii ei mă umpluse de spaimă. Era ca şi cum şi-ar fi pierdut toată speranţa, întreaga ei credinţă, lăsîndu-ne să luptăm singuri împotriva vîntului potrivnic, bîjbîind în gol şi în întuneric, de vreme ce şi ea fusese cuprinsă de ură şi de îndoială.

Aşteptam să continue să vorbească, să spună că la anul totul are să fie mult mai bine... Continuă să tacă şi în noaptea aceea n-am mai auzit scoţînd nici o vorbă. Atunci am înţeles doar în parte ceea ce acum, după moartea ei, am reuşit să înţeleg întru totul. Am înţeles că numai credinţa ei mă făcuse şi pe mine să cred, am înţeles că dacă ea şi-ar fi pierdut credinţa, rămînînd în acelaşi întuneric ca şi noi, bîjbîind fără să aibă vreun far călăuzitor înaintea ei, la rîndul meu aş fi încetat să cred. Dar toate acestea nu însemnau nimic pe lîngă sentimentul îngrozitor că am pierdut-o.

6

...Au trecut aproape două luni de la moartea ei şi noi am continuat să trăim. Sîntem în noiembrie şi anul se apropie cu repeziciune de sfîrşit. Platanii şi-au pierdut frunzele şi pămîn- tul a primit o culoare aurie.

Am reuşit să ne prelungim ipoteca, fără să izbutim însă să fim mai puţin îngrijoraţi sau să avem sentimentul că s-a schimbat cu adevărat ceva. Ni se oferea cel mult posibilitatea să trăim în continuare şi să luptăm, iar frica se îndepărta şi ea spre un viitor ceva mai incert.

Dealtfel nu pot să cred că în vieţile noastre va interveni vreodată vreo schimbare adevă-rată. Existenţele noastre sîat atît de heînsem-

nate ! Pămîntul îşi continuă mişcarea sa nebună iar noi continuăm, să ne zbatem, asemeni unor musculiţe, pe suprafaţa lui nesfîrşită, copleşiţi

de mărunţişuri, **de lucruri lipsite de orice im**portanţă, fără să fim în stare să ne trăim cu adevărat ’viaţa. Sîntem obosiţi, zilele noastre sînt drămuite, anii nu sînt şi ei decît o aglomerare de zile şi nopţi. I-am furat parcă, dar oare de la cine ? Gesturi care te ajută să suporţi existenţa mai uşor : mîncarea, spălatul, îmbrăcatul, să te bucuri cînd ai mai puţin de spălat, sau de gătit, cînd ai adică o fărîmă de timp liber. Thoreau [I] avea dreptate atunci cînd spunea : *„Fiţi desăvârşiţi”.* Dar oare acest lucru depinde de noi ?

Nu aveam nici un motiv ca să fim plini de speranţă, sau de credinţă, dar o făceam pentru că trebuia să fim ceva mai liniştiţi în clipele de odihnă. Frumuseţea jjp care o simţeam nu ni se oferea decât rareori în formă pură, de cele mai multe ori fiind parcă amestecată cu soarele fierbinte al zilelor de vară sau cu cojile acrite ale cartofilor.

Nu ne mai întrebam ce-o să facem în viitor. Totul era limpede ca lumina zilei sau ca întinderile gălbejite din jurul nostru. Nu eram mai strînşi cu uşa decît toţi ceilalţi. Nu ne rămînea decît să ne lăsăm în voia sorţii,

I Henry David Thoreau (1817—1862), scriitor american.

oricînd gata să ne tîrîie după ea. Oare am fi putut noi interveni în vreun fel în tot ceea ce ni s-a întîmplat ? A fost vreun lucru pe care l-am fi putut face şi nu l-am făcut ? Dumnezeu – dacă eşti de acord că seceta a fost de la Dumnezeu – a fost împotriva noastră. Lumea întreagă a fost împotriva noastră, poate nu înadins, mai mult din nepăsare decît din răutate. Chiar noi înşine am fost împotriva noastră. Nu e posibil să mergi înainte, bazîndu-te doar pe propriile tale forţe. Tata a înţeles acest lucru, recunoaştere furioasă însă şi mai ales tardivă. De mers înainte putem într-adevăr să mergem, dar drumul este prea plin de urcuşuri şi prea îngreunat de praf.

7

În dimineaţa asta am trecut pe la Rathmani. Au trecut opt luni de atunci, din mai, cînd i-am vizitat cu puţină invidie şi cu speranţă deşartă. Dar acum n-a mai rămas nimic, nici invidie, nici speranţă.

Bătrîna mi-a povestit că Lena începuse să se poarte ceva mai bine. Cu toate acestea, bătrîna nu părea fericită. „Intră înăuntru să-l vezi pe moşu'", zise ea. Bătrînul Rathman zăcea pe pat, deasupra unei cuverturi roşii, un adevărat schelet. Ochii lui erau înceţoşaţi, totuşi m-a recunoscut. „Ştie că treci pe lîngă

noi cînd te duci după poştă”, spuse bătrîna. „Reuşeşte să te recunoască, dar numai atunci cînd e în toate minţile.”

— Am venit după nişte ouă, i-am spus. Pe timpul ăsta, găinile noastre nu ouă. Dealtfel ale nimănui nu ouă.

— Ale nimănui nu ouă, repetă el după mine. Nimeni nu se alege cu nimic. Doar că tu eşti tînără, nu eşti ca mine. Poţi încă să mai munceşti... Nu ca mine... zac fără să fiu bun de nimic... Nu sînt în stare să fac nimic, repetă el de mai multe ori aşa cum spui o lecţie învăţată pe de rost, apoi uită că eram acolo şi se întoarse cu faţa la perete. L-am urmărit cum mormăie şi se zvîrcoleşte în pat, apoi am părăsit încăperea.

— Uneori are mintea foarte limpede, îmi spuse bătrîna. Numai că zbieretele lui o înnebunesc pe Lena... îmi dădu ouăle, dar nu voi să ia nici un ban pe ele.

— E de ajuns dacă îmi înapoiezi o parte din ele cînd ai să poţi, spuse ea. Mă conduse pînă la uşă şi-mi surise, puţin abătută, cu faţa ei rotundă şi resemnată.

— Poate că anul care o să vină o să fie unul mai bun, spuse ea. Rar se întîmplă ca lucrurile să se repete în acelaşi fel.

Am ieşit din bucătăria ei călduroasă şi am luat-o înapoi pe acelaşi drum. Cîinii, care mai mult urlau decît lătrau şi se zbăteau în lanţuri, mai să se sugrume, ar fi putut fi aceiaşi

cu cei de care nouă ne era atît de frică pe vremea cînd eram copii. Toate păreau la fel ca pe vremea aceea : gîştele albe sau cîinii de vînătoare, căpăţînele de varză îngropate printre brazde, sau chiar automobilul lui Max, lung, cenuşiu şi mare cît toate zilele... dovlecii aşezaţi sub umbrar, pe o bancă, gata pregătiţi pentru vînzare. O pisică a fugit din tufele uscate de liliac şi s-a ascuns în verandă. Mi-am adus aminte cum obişnuiam odinioară să ne întoarcem de la poştă, cu Kerrin în frunte, înaltă ca o prăjină, roşcată, cu ciorapii negri plini de încreţituri şi murdari şi cu gîtul ei lung, încordat, cîntînd vreun cîntec sălbatec ori sentimental, Merle şi cu mine mergînd în urma ei, împle- ticindu-ne fără grabă, jucînd fotbal cu pietroaiele şi oprindu-ne din cînd în cînd să semănăm seminţe de scaieţi, împrăştiindu-i, nu din rea intenţie însă, peste arăturile de toamnă. Apoi grăbind pasul, cuprinse de nelinişte, de îndată ce ne apropiem de casa lui Rathman, te- mîndu-ne că bătrînul o să ne oprească şi o să ne spună o mulţime de lucruri pe care noi n-o să fim în stare să le înţelegem, sau care cereau răspunsuri mult prea complicate, înfricoşate de privirea lui care avea aerul că-şi bate joc deopotrivă de noi ca şi de pălăvrăgeala lui.

Cînd am ajuns acasă, l-am găsit pe tata exact în locul unde îl lăsasem la plecare, cu nucile strînse grămadă în jurul lui pe

scîndura pe care le dezghioca. Se întoarse spre mine pri- vindu-mă bănuitor, de parcă ar fi fost gata să desmintă un lucru pe care nu i-l spusesem încă, surîzîndu-mi forţat şi cu tristeţe.

— Incheie-te la palton, Marget, spuse el. E mai rece decît îţi închipui, E un frig umed.

În lumina soarelui părea mult mai bătrîn, atît de bătrîn încît aducea cu bătrînul Rathman, de parcă acesta ar fi fost în locul lui şi ar fi curăţat cu mîinile lui reumatice nucile **negre.** Mi-am strîns mai bine paltonul pe mine cu toate că aerul nu părea chiar atît de rece, încălzit de lumina dulce a soarelui.

— Merle o să ne facă o prăjitură bună cu ele, i-am spus. O să se bucure că i le-ai curăţat.

— Aşa ar trebui. Şi aşa muncim din greu... Muncim din greu, spuse încă o dată şi continuă să vorbească de unul singur, aşa cum făcea şi bătrînul Rathman, un fel de caricatură a celuilalt bătrîn care zăcea acum în pat fără să mai fie bun de nimic. Şi am avut înaintea ochilor imaginea viitoare a tatei. Un bătrîn ursuz stînd la soare şi curăţind fasole. Şi viitorul nostru, al meu şi al lui Merle, se aşternu deosebit de limpede înaintea privirilor mele. Am înţeles că, de acum înainte nu ne mai rămîne decît să ne descurcăm singure. Probabil timp îndelungat sau poate cine ştie, chiar toată viaţa...

L-am lăsat singur şi am pornit-o spre vîrful dealului de unde aveam obiceiul să privesc

spre livada noastră, care arăta, mai ales primăvara, ca un hău adînc plin cu nori albi. Acum, pe fundul văii se vedeau doar ramurile uscate, de un portocaliu întunecat, mişcate încoace şi încolo de o pală de vînt. Erau frumoase, aşa cum sînt lucrurile iarna, limpezi şi aspre. Se mai zăreau şi cioturile copacilor arşi care nu se prăbuşiseră încă şi roşul aprins, ca de gheaţă, al lizierii pădurii.

Dragostea şi credinţa ne-au părăsit. Credinţa, odată cu mama. A plecat şi Grant. Dar aceste
dealuri ne vor readuce şi credinţa şi iubirea. Nu pot să cred că acesta e siîrşitul. Cum nu pot să cred că moartea este altceva decît numai orbirea celor care sînt în viaţă. Şi chiar dacă n-ar fi vorba decît de o consolare a inimii şi o credinţă născută din desperare, lucrul acesta nu are nici o importanţă atîta timp cît ne dă curajul de a face faţă zilelor de mîine, şi asta e tot ceea ce-şi poate dori uneori o inimă.

CUPRINS

Lector MARIANA
Tehnoredactor : ELENA BABY

Coli tipar 7,25.
Tiraj 30 130. Bun de tipar 23.09.1976.

'*] Comanda nr. 60 359
Combinatul Poligrafic ,,Casa Scînteii”,
I Bucureşti – Piaţa Scînteii nr. 1,
5] Republica Socialistă România